

A Gyermek

A gyermek és a mese.

Előadta a Gyermektanulmányi Társaság április 18-án tartott budapesti nyilvános értekezletén: Nógrády László dr.

Első közlemény.

1. A mese általában.

A mese! A mesék varázserejű füve jut eszembe, melynek hatására megnyílnak az ajtók, felpattannak a zárok, a mesehős beléphet az aranyvárba, tündérországba, a kincsek kincsét rejtő barlangokba. Ilyen varázsereje van ennek a szónak is: mese, úgy előttünk, mint a gyermek előtt. Felpattannak a multunkat takaró erős vasajtók s mi belépünk gyermekkorunk elhagyott tündérországába. Szárnyra vesznek az emlékek, képek rajzanak körül, boldog, mosolygó érzések fakadnak fel, városok, hegyek, mezők, emberek, hősök, csodálatos lények tolulnak elénk, eseményeket látunk, melyek magunkkal ragadnak. S mi oly szívesen megyünk. Vajjon van-e olyan felnőtt, aki, ha kezébe vesz egy mesekönyvet, ha gyermekének mesél, ha a gyermek meséjét hallgatja, el ne feledkezett volna arról, hogy már felnőtt, aki körül az élet viharzó hullámai csapkodnak. Azt hiszem, mindnyájan szívesen adjuk át magunkat annak az örömnél s érzésnél, melyet a mese-emlékek fakasztanak bennünk.

S ha a meséből egyéb hatás nem maradt volna meg, csak az, hogy időről-időre felújulva, időről-időre felragyogva, lelkünket a régi kedves gyermek érzések sugarával aranyozza be, teszi derüssé és meleggé, igen, ha csak ez maradt volna is meg belőle, a gyermekkorunk ez az esztetikai átérzése, látása és a benne való újbóli gyönyörködés, ha más hatása nem lenne, még akkor is el kellene ismernünk a mese nagy jelentőségét életünkre. Mindaz a kép, mindaz az emlék és érzés, mely most, annyi év után a feledés sirjából kikel, gondoljuk meg, benne élt gyermek lelkünkben. Benne élt,

ORSZ. PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁR ÉS TANSZERMŰTÁR
Értekezlet: 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

de nem a feledés ködétől elhomályosítva, mint most, hanem ragyogón, tisztán, élesen és dús szinekkel pompázva.

Benne élt gyermek lelkünkben egy világ, melyben a mi lelkünk törvényei szerint igazodott minden; melynek minden köve, minden bokra, minden fűszála a mi szolgálatunkban állt, mihozzánk beszélt, minket gyönyörködtetett, kastélyok, emberek, állatok, sárkányok és a csodák egész sora úszott az események gyors aktusainak árjában, az arany harmatcsöppekből hatalmas folyammá dagadt hullámok elvittek minket is — és úsztunk a végtelen tengerek árjain, tündérékvonta hajón. És ha akartuk, felpattantunk a táltos hátára, vagy mint János vitéz, belekapaszkodtunk a fellegekbe s mentünk, lebegtünk, röptünk boldog veszélytelenséggel, kacagva, álmodva, oda menve, ahova épen akartunk, tündérországba, a törpékhez, a kakaslábon forgó várba!...

És visszaemlékezve most és látva most a felidéződött mesevilágot, valóban azt kell mondanunk: milyen sivár és kietlen lett volna gyermekkorunk, ha mese nincs, ha a mese nem hullajtja sugarának aranyát, derüs egének harmatát lelkünkbe. És azt is kérdeznünk kell: vajjon mire emlékeznénk most, hisz a gyermekkorból mi más maradt meg, mint mese és a mese világa.

De ez csak emlék, a mese értékét nem csak ebben kell keresnünk. A mesének egész életünkre, egész lelki fejlődésünkre nagy hatása van. A mese erkölcsi érték.

Igen, a mese erkölcsi érték, melyet reánk örökségül hagytak az elmúlt évezredek emberei. Büszkén mondhatjuk: a biológiai korát élő embertől kaptuk s ezek voltak a mi őseink.

Nagyszerű és felemelő érzés száll meg, mikor mesét olvasok, hiszen ezek csodás világán át, ezek alakjaiban, varázslásai-ban, élet- és természet-nézetében az ősember isteni szabadságát élő lelkébe látok. S habár a mesét sokféleképp átította a fejlődő élet, habár a kultúra sokféleképp elfödte az ősember nyomát, mégis a mese egyszerű alapelemein megérezzük az ősember gyermekiesen bájos képzeletét, hitét s mindazt, ami őt karakterizálta: hatalmas aktivitását, dús erejét, gigászi küzdelmét, bátor nyíltságát, gyermekies örömet és nagyszerű teremtő képességét. Megérezzük az embert, aki bár őserdőkben, barlangokban lakik, mint az állatok

mégis már fel tud szárnyalni lelkével, hitével, s képzelete a művészi ihléstől megittasodva, ragyogva röppen szét földtől égig, áthatva, benépesítve minden zugát a természetnek. Ez az ősemberi, ez a természetesség, üdeség, mely megérződik a meséken, a primitívség utánozhatlan bája, igen, ez az, ami a meséknek egészen külön helyet jelöl ki a költészetben s ami jelentőségüket megadja. A mesében konzerválódott mindaz, ami egyébként elveszett volna örökre számunkra: innen az ősember lelke szól hozzánk. A műveltség kezdetleges fokán álló embergeneráció beszéde ez, az ősmese. Az ősmese eredeti alakjában elveszett, de él legközvetlenebb sarjában, a népmesében, mely sokat megőrzött abból, ami benne volt az ősmesében. És ez természetes is, mert a népmese a kultúra alacsonyabb fokán álló nép lelkében élt rengeteg időközön át s a nép e rengeteg időn át korántsem tartott lépést művelődésben a fölötte álló társadalmi osztályokkal. Ha kulturálódott is, ez inkább csak a külsőre vonatkozott, a lelke mélyén alapjában a régi maradt s meséi, melyeket a képzelet s emlékezet játéka és megtartó ereje adott át egyik generációtól a másiknak, legjobban mutatják azt, hogy a nép valóban erősen konzervatív álláspontot foglalt el. E meséken a kultúra hatásának, a fejlődésnek alig észrevehető nyomai vannak. Csak külsőségek ezek s a lényegét nem érintik. A barlangok mellett várak is szerepelnek, az igaz, ragyogó szép tündérpaloták, de ezek a tündérpaloták korántsem a kultúra, mint inkább a képzelet alkotásai mézeskalácsból, gyémántból és üvegből. A kultúra ezen elemeit, melyek alkalmasak lettek volna arra, hogy a mese világnézetét megváltoztassák, nem találjuk meg; nyoma sincs a történelmi nagy események viharainak, és így nem találjuk semmi nyomát a nagy felfedezéseknek, s csodálatos, hogy a nép még a maga szenvedéseit sem foglalta bele.

Meghagyta a mesét a valótlan világának, melyben a lélek igazán egészen mást talál, mint a való világban. Ebben a világban nincs semmi az élet nyomorúságából, sanyaruságából, nincsenek társadalmi korlátok: a szegény ember fia királykisasszonyt vesz el s a szegény leány király felesége lesz; hatalmas királyokon a szolgálégény vitézsége segít, óriásoknál, bűbájos varázslóknál hatalmasabb a szegény ember legkisebbik fia. Itt nincs lehetetlenség, nincs akadály,

minden sikerül, egészen olyan mintha csak álmodná az ember. S ez az álomszerűség épen az, ami értékét megadja a mesének. A nép naivsága, az egyszerű ember lelkének, érzésének és felfogásának őszintesége ömlik el a mesén. A mese beszédében ez igen fontos. Ép e naivság és egyszerűség, őszinteség teszi a mesét értékessé a gyermek részére. A történet egyszerűsége, az életviszonyok primitív volta, a naivságon áttükrözött emberi jellemek, kik közelebb állanak a gyermekhez, mint a felnőttekhez, olyan világot tárnak elé, melyben a gyermek igen könnyen eligazodhat. Az az ismeretkör, melyet a mese eléje tár, oly egyszerű, oly szűkre határolt, hogy a gyermeknek nem nehéz áttekinteni. A mese színtere, a mesealakok oly kevésbé sokfélék s oly könnyen átérthetőek, kitapasztalhatóak, hogy a gyermek magától is, minden magyarázat nélkül is megérti, hol mozog a cselekvény, milyen földet érint, kik a szereplők. S még a kevés is úgy van elmondva, hogy a mese magától épülve maga-magát magyarázva, egyetlen körülményt se hagy homályban, egyetlen dolog sem marad érthetetlen.

Ezen egyszerűség mellett a leghatalmasabb erők működnek, olyan erők, melyek a lehetetlenséget teljesen kizárják: a mindenhatóság. Az ősi isten-mithoszok ezen foszlányain épül fel a mese egész világa. A mese az akarat teljesülések virágos mezeje. A mese birodalmai olyan ismeretlen országok, melyek sohasem lesznek, sohasem voltak. Országok, emberek, állatok, események mozognak itt, a mesében csodálatos módon, hogy úgy mondjam egész könnyedén. E könnyű mozgáshoz mi sem hasonlít a való életben, hol minden nehézkes, minden rajta a mulandóság, az emberi verejték. Épp ezért mi azt, hogy a mesében oly könnyen teljesedik minden, hihetetlennek tartjuk. Kérdés, hogy a gyermek hogy van a mese hihetetlen elemeivel. Az bizonyos, hogy a gyermek cselekvést kívánt. A *minden* lehető miatt a mesében könnyed a cselekvés s minden cselekvésaktust ez indokol.

Ezt a *cselekvést* kívánta a gyermek. Ez kellett neki, ez a könnyed, szökdelő, soha nem pihenő, mindig tovasiető, időt, távolságot átteremtő cselekvés, mely fáradhatatlanul, minden okoskodás, pihenés nélkül viszi őt földön, levegőben, barlangok mélyében, tündérországon, boszorkánykunyhókon, üveg- és gyémánthegeyeken át, szóval mindenfelé. A gyer-

mek olyan, mint a mese világa, lelke a mese elevensége nem akar ő tapasztalni, tudni, gyönyörködni, ő csak *cselekedni akar*. S ez a gyönyörűsége.

A mese a cselekvés szuggesztiója alá hajtja. Ez az a biológiai szuggesztió, mely nem engedi pihenni, mely örökké munkában tartja, mert a fejlődés, melynek ez szolgálatában áll, maga sem szünetelhet soha. Folyik ez szüntelenül, mint a nagy folyamok, mint a hegyi patakok, melyeknek örökké csörgedezve beszélnek hullámai. S éppen az, hogy a mese a gyermek tevékenységének előmozdítója, adja meg a mesének a gyermek életében a nagy biológiai jelentőséget. Persze a mese biológiai hatása nem az izmok, hanem a lélek tevékenységén keresztül történik közvetlenül, közvetve csak annyiban, hogy a gyermek szereti eljátszani a mese szuggesztiója alatt a mese cselekvényét. Ez a testi mozgás, ez a külsőleg megnyilatkozó, látható, a többi rejtve marad s a lélek mélyén megy végbe s a mese típusa szerint sokféleképp variálódik.

Az öröm, mely a mese cselekvénye alatt eltölti a gyermek lelkét, legnagyobb tényezője a gyermek fejlődésének, mert minden öröm elősegíti a szervezet nyugodt fejlődését. Épp olyan fejlesztő tényező ez, mint az az öröm, mely a játékban nyer kifejezést.

«A népmesék egy darab egyszerű, de valódi költészetet adnak.»¹⁾ S ez az igazi poézis az, amely szintén szuggesztiója alá hajtja a gyermeket, ez az, amely felszántja az ő kicsi lelke ugarát, ez az a sugár, amely teleszórja arany záporával, mely beleviszi a világosság örömét lelke rejtett zugaiba, ez az a jótékony eső, melynek harmatsöppei lehatnak lelke mélyéig s ott életet fejlesztenek, ez az a lenge szellő, amely végigsuhint kis lelke tükörsima vizein s ringásba hozza. Egész nyugodtan mondhatjuk, hogy a gyermek lelke képzésében a mese hatalmas segítő társa a nevelőnek. Egész nyugodtan állíthatjuk, hogy a gyermek izlése, morális fel fogása a mese hatása alatt fejlődik.

Az a biológiai élvezet, mely csak azért volt élvezet, mert a gyermek cselekedni akarásának impulzusokat adva, a cselekvést előmozdította, mihamar érzelmi (morális), izlés-

¹⁾ Kerschensteiner: Die Erziehung in d. Kinderstube.

beli (esztetikai) és értelmi tényezővé válik. A biológiai szerep mellé társul a nevelői szerep, mely annál fontosabb, mert a lehető legtermészetesebb, a gyermek által legjobban megértett és a legszebb nyelven, az igazi költészet nyelvén szól hozzá. Az a költészet, mely a jó mesében benne van, az a morál, mely ezen költészet által megnyilvánul, azok az életkörülmények, melyeken a mese cselekvénye tova gördül, neveli a gyermeket: az igaz költészet az esztetikai, a szép élvezetének, megérzésének képességét fejleszti ki benne; a mese morálját, habár szavakban nincs is kifejezve, a gyermek megérzi s lelkében ez a megérzés megértéssé szilárdul; és az a sok életkörülmény, mely habár a valótlanág szárnyain repül is, mégis a valóságból sok van benne, ismeretét bővíti s tapasztalásra sarkalja.

Csodás erővel dolgozik a mese bent a gyermek lelkében. Ezt először nem én veszem észre. Már az ó-kor népei felismerték fontosságát.¹⁾ De nagyon messze kellene mennem, ha a mese pedagógiai történetét ezen előadásom keretében követni akarnám. Meg kell elégednem azzal, hogy idézzem Partridge szavait: «a mesemondás régi mulattató és tanítóeszköz, de ujabban elhanyagoltuk»²⁾ — ezen szavak igazak s mégis azt keil mondanunk: a mesét kezdjük megint észrevenni, kezdjük fontosságát belátni. De nagy jelentőségét és szerepét a gyermek életében még egészen s gyermektanulmányi alapon nem ismerjük.

Előadásomnak célja éppen az, hogy azon tapasztalásokat és eredményeket előadjam, melyeket a Gyermektanulmányi Társaság által megindított adatgyűjtés³⁾ adataiból levonhattam.

2. Adatgyűjtés.

Adatgyűjtésünk kiterjedt az óvodába járó gyermekektől kezdve fel a középiskolák s tanítóképzőintézetekig, tehát adatokat kaptunk az óvodába járó gyermekektől, az elemi, kisegítő, ismétlő, gyengetehetségűek, közép, felső leány, pol-

1) Aristoteles: Polit. VII. 15. 5., Plato: Resp. II. 378.

2) Story-Telling in School and Home: E. N. and G. E. Partridge.

3) A mese hatása a gyermekre V. kérdőív, szerkesztette Nógrády László dr., a központi adatgyűjtő osztály elnöke.

gári fiú s leányiskolák, a tanító- és tanítónőképző, a siket-némák, a vakok, az erkölcsileg fogyatékos gyermekek intézetei s iskoláinak növendékeitől. Így adataink széles kört öleltek fel nagyon, normálisokat s abnormisokat a 3—6—19 éves korhatáron belül, mindenféle iskolába járó mindkét nemű gyermekek körét. Gondoltunk arra is, hogy adataink ne csak különböző iskolatípusok növendékeitől, hanem az ország különböző vidékein: városokban, falvakban, felvidéken s az alföldön lakó gyermekektől kerüljenek ki. Mivel pedig az adatgyűjtés nagy korhatári különbségek között lévő gyermekek körében folyt, szükséges volt a kérdéseket két részre osztani. Az első csoport kérdései a 3—8 évesek számára voltak, kik még írni nem tudnak, vagy kiknél az írás még nehezen ment volna. Ezek számára a következő kérdések szolgáltak, melyeket az adatgyűjtők szóval adtak föl s a gyermekek szóbeli feleletét jegyezték fel.

1. Szereted-e a mesét?
2. Melyik mesére emlékezel?
3. Melyik mesét szereted a legjobban s miért?
4. Melyik mesét nem szereted s miért?
5. Félsz-e valamelyik mesétől s miért?
6. Eljátszottad-e a mesét s melyik volt az?
7. Melyik mesét szereted elmondani s miért?

A 9—19 éves gyermekek részére a következő kérdések szolgáltak, ezen kérdéseket a gyermekek papírlapra nyomtatva kapták s írásban kellett megadni a feleletet.

1. Szereted-e a mesét?
2. Ha nem szereted, mióta nem s miért?
3. Hogyan $\left\{ \begin{array}{l} \text{szereted} \\ \text{szeretted} \end{array} \right\}$ jobban a mesét, $\left\{ \begin{array}{l} \text{olvasod} \\ \text{olvastad} \end{array} \right\}$ ha magad
- vagy ha mástól $\left\{ \begin{array}{l} \text{hallod} \\ \text{hallottad} \end{array} \right\}$ s miért?
4. Melyik mesét $\left\{ \begin{array}{l} \text{szereted} \\ \text{szeretted} \end{array} \right\}$ legjobban s miért?
5. Milyen mesét nem $\left\{ \begin{array}{l} \text{szeretsz} \\ \text{szerettél} \end{array} \right\}$ s miért?
6. Féltél-e valamelyik mesétől s miért?
7. Játszottál-e vagy cselekedtél-e valamit a mese hatása alatt s mi volt az?

8. Irtál-e vagy gondoltál-e ki mesét temagad?

9. Ha irtál vagy kigondoltál temagad is mesét, melyik mese hatása alatt?

10. Ha emlékezel, jegyezd fel pár szóval, hogy miről szólt az általad kigondolt mese.

Ezenkívül a 3–8 évesek részére adtunk még adatgyűjtőinknek három mesét, hogy esetleg ezek elmondásával is tegyenek próbát a gyermek mese-adatainak gyűjtésére.

Nagy hálával és köszönettel kell megemlékeznem az adatok gyűjtőiről, kik fáradságos és lelkiismeretes munkát végeztek az adatok tanúsága szerint. Közel ötezer adat gyűlt össze. Ezen adatokat¹⁾ feldolgoztam s azt hiszem valamelyes tanulságok levonhatók belőle.

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy ezen előadásomban mellőzöm a 3–6 éves gyermek adatait. Ezt már előadtam a múlt év június havában azon négy előadásban, melyet a Fővárosi Ped. Szemináriumban tartottam az óvónőknek. Mellőzöm a nem normális gyermekek mese adatait is, mert ezek nélkül is óriási anyagot kell kiszabott időn belül összefoglalnom. Előadásomban tehát csak a normális 7–19 éves gyermekektől nyert adatokat foglalom egybe.²⁾

¹⁾ Adatok érkeztek a következő helyekről: Hódmezővásárhely: Áll. minta óvoda s óvónőképző. — Arad: gyakorló elemi fiu isk. — Aszód: rk. elemi s izr. elemi isk. és óvoda. — Budapest: Szabados-uti, Gyáli-uti, Felsőerdősori gyakorló, Szász Irén elemi iskola, Erdélyi-utcai, Farkas-utcai elemi fiu és leány iskolákból; továbbá: a Práter-utcai polg. leány s fiu isk., a Korona-őr-utcai polg. leány isk., Mester-utcai felső kereskedelmi isk., állami tanító- és tanítónőképző s a X. k. Tisztviselőtelepi főgimnáziumból. — Szeged: alsó- és belvárosi óvoda. vasárnapi iskola, tanító- s tanítónőképző. — Kaposvár: izr. elemi isk. — Nagybecskerek: Messinger leánynev.-int., áll. elemi. — Rákospalota: elemi isk. — Szolnoki elemi s áll. polgári leány. — Lupényi áll. elemi. — Alsónyék elemi. — Alsószőlősi elemi. — Fehértemplomi óvoda. — Nagybecskereki óvoda. — Késmárki polgári fiu s ipar iskola. — Gölnicbányai polg. fiu s leány isk. — Lőcsei püsp. polg. leány isk. — Szepes-zombati polg. isk. — Szegedi tanonc-otthon és vakok-intézete. — Iglói polg. leány isk. s gyak. el. isk. — Békéscsabai fels. leány isk. — Szekszárdi főgimn. — Deési áll. főgimn. — Lőcsei áll. főgimn. — Pécsi tanítónőképző-int.

²⁾ Az adatok teljessége miatt mégis kívánatosnak látszott, hogy a 3–6 éves gyermektől nyert adatok is nyilvánosságra kerüljenek lapunkban, ha már az előadásból érthető ok miatt ki kellett hagyni. Ennélfogva meghagyva az előadást a maga kerek egészében, a mellőzött adatokat rövidre fogott magyarázat kíséretében a *Függelék* fejezetben adom.

3. A gyermek meseszeretete.

Hogy a gyermek szereti a mesét, a tapasztalat eléggé bizonyítja. Adatgyűjtésünk első kérdését nem is azért tettük fel, hogy ezt az általános tapasztalatot akarjuk igazoltatni a gyermek adataival. Inkább arról akartunk megbizonyosodni, hogy meddig terjed a mese szuggesztív határa.

Az adatok arról szólnak, hogy a gyermekek jórésze a mesét még 18–19 éves korában is szereti (fiúk 40⁰/₀, leányok 92⁰/₀). A mese szeretetében mégis különbség van a fiú és leány gyermekek között. A mese kedvelése a fiuknál a 14 éves korhatártól feljebb fokozatosan gyöngül, míg a leányoknál ez nem mondható, hiszen a mese hiveinek száma a 18 éves korhatáron annyi, mint 11–12 éves korokban (l. I. tábla a. b).

I. tábla. a), b), c)

A mesét szereti a)	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Fiúk... - - - -	100	93·3	90·7	96·8	94·3	86·5	89·3	70·8	56	54·5	59·6	40	40·5
Leányok - - -	100	100	100	96·2	92	92	85·51	81·5	79·2	80·8	68	92·4	—
A mesét nem szereti b)													
Fiúk... - - - -	—	6·7	9·3	3·2	5·7	13·5	10·7	29·2	44	45·5	40·4	60	59·5
Leányok - - -	—	—	—	3·2	8	8	14·9	18·5	28·8	19·2	32	7·6	—
Miért nem szereti a mesét? c)													
nem igaz													
{ fiú	—	—	100	—	100	—	66·6	43·7	18·18	20·9	38·85	40	33·3
{ leány	—	—	—	—	11·8	41·65	41·05	14·3	10	66·66	60	33·33	—
meg-únta													
{ fiú	50	—	—	—	—	—	33·3	18·1	9·09	5·2	5·55	—	—
{ leány	—	—	—	67	82·3	38·1	24·99	21·42	30	—	40	33·3	—
gyerekes													
{ fiú	—	—	—	—	—	—	—	31·2	45·4	42·1	16·65	33·3	22·2
{ leány	—	—	—	16·5	—	—	—	28·6	—	—	—	—	—
mást (regényt) olvas													
{ fiú	—	100	—	—	—	—	—	6·2	9·09	26·5	38·85	26·6	22·2
{ leány	—	—	—	16·5	5·9	—	33·32	35·7	40	33·33	—	33·3	—
csunya													
fiú	50	—	—	33·3	—	—	—	—	—	5·2	—	—	—
komolyabb dologg. foglalk.													
fiú	—	—	—	66·6	—	—	—	—	18·18	—	—	—	22·22
rémés													
leány	—	—	—	—	—	16·66	—	—	—	—	—	—	—

A mese ezen kitartó szeretete bizonyos tekintetben rácsúfol azokra, akik azt vélik, hogy a gyermek, mihelyt megtudja azt, hogy nem igaz, elveti a mesét és többé ép ezen csalódása miatt nemcsak nem olvas mesét, de meg is utálja.

Lehetetlenség ugyanis feltételezni azt, hogy a 15—18 éves gyermekifjú készpénznek veszi mindazt, ami a mesében van, hiszen már a 3—6 éves ovodásgyermek egy része se hisz a mesének igazságában.

És ha még hisz is, egyszer mindenesetre kiábrándul. Ez a kiábrándulás semmiféle kárral nem jár a gyermekre. És ha valaki az ellenkezőt hiszi, én nem tudom miért! A mesét az igazságában hívő gyermek sem azért szerette, nem az volt a fő, hogy való-e az, amit hallott, nem az volt a fő, hogy a kása hegyen *valóban* áttette-e magát a mese hőse, sem az, hogy valóban hétfejű sárkányok laktak-e a barlangokban, a valóságot a gyermek nem kereste, mert a valót-lanságról sem volt fogalma. A gyermek úgy vette a dolgot, amint eléje került s a fő az volt, hogy aktusokat látott s cselekvényimpulzusok érték, melyek lelkét is cselekvésre ösztönözték.

Nem látom be annak az okát, hogy miért kellene kiábrándítani a gyermeket annak hangoztatásával, hogy a mese nem igaz, hiszen a felnőtteknek szánt regény olvasmányokban is abból fakad a gyönyörködés, az esztétikai élvezet átélése, hogy a valóság érzését keltik az olvasóban. Nem vagyok hive annak a túlságosan realiztikus nevelési iránynak, amely arra törekszik, hogy még a mesének ártatlan hazugságát is eltörölje. Egész lelki konstitúciónk arra vall, hogy romantika nélkül nem lehet meg. Ezt az alaptermészetet nem változtatjuk meg, ha a gyermeket kiábrándítjuk, legfőljebb megfosztjuk olyan gyönyörködéstől s tiszta élvezettől, ami jó hatással lett volna rá, s idejekorán felhívjuk figyelmét olyan olvasmányokra, melyek az életet tárják eléje a maga durva csupaszságában, de költészet nélkül.

Kérdés most már az, hogy azok, akik a mesét nem szeretik, miért nem s mikor, melyik korhatáron veszi ez kezdetét? (*l. I. tábla c.*)

A fiuk között a 8 éves korhatáron kezd mutatkozni először tömegesebben (6·9⁰/₀) az, hogy nem szeretik a mesét, a lányoknál csak 10 éves korban (3·2⁰/₀). Ez azonban csak szórványos jelenség, nagyobb arányokat a fiuknál 12 éves korban (13·5⁰/₀), a leányoknál pedig a 13 éves korban (14·9⁰/₀) ölt. Ez lenne tehát a mese zavartalan élvezésének korhatára. Ezen véleményemet megerősítik az adatok más oldalról is.

Ugyanis a gyermekek erre a kérdésre, hogy mióta nem szeretik a mesét, legnagyobb részt a 10—13 évet jelölték meg.

Maga az élet, tanulmányaik s az iskola vonják el a mesétől. A mese biológiai szerepe véget ér, a fejlődő lélek, melyet eddig a mese játékos világa nevelt, az érdeklődés más-más utjai felé fordul. Tapasztalata, melyet eddig a mese is kielégített, már bepillantott az életbe, a naiv köd oszladozik róla s mind teljesebben látja a körülötte folyó világ tarka változatát. Izlésében is változások történnek, a mese által okozott biológiai öröm, az ösztönszerű gyönyörködés mind öntudatosabbá, esztétikaiabbá válik.

Már a gyermek a mese igazságai helyett az élet igazságait keresi. Azt mondja, nem szereti már a mesét, mert nem igaz, megunta, gyerekes, már komolyabb olvasmányokat szeret, regényt olvas. Az bizonyos, hogy a 12—13 éves gyermekek már sokfélért olvasnak és sokfélért is kell olvasniok, mert hiszen az olvasmányoknak kell táplálni azt a sokféle érdeklődést, melyet az iskolai tanítás ébreszt bennök. És ha mégis oly sokan szeretik még a mesét, ez nem azt jelenti, hogy csak ezt szeretik, magyarázata inkább az lehet ennek, hogy az, ami a mesében igazi költészet, varázsát nem veszette el. És nem is vesztheti el soha. Tegyük próbát önmagunkon, olvassunk mesét mi felnőttek s csodálkozva vesszük észre, hogy a mese ragyogó poézisének szépségeit, humorát, naivságát s azt az erős és mindig következetes, mély erkölcsi igazságot, mely az igazi meséket karakterizálja, most is élvezni s méltányolni tudjuk. A mesék üde poézisa jól esik, a raffinált, komolykodó, az élet csupaszságait előtáró olvasmányok után meg valósággal üdítően hat reánk.

4. Hogyan szereti a gyermek a mesét jobban?

A kapott adatokból azt látom, hogy a gyermek csak abban a korban szereti hallgatni a mesét, mikor még olvasni nem tud vagy legalább is nehezeére esik az olvasás, de már a 8. évtől kezdve mindvégig jobban szereti olvasni, mint hallgatni a mesét. A fiukat s leányokat összehasonlítva, azt látjuk, hogy a leányok jobban szeretnek olvasni, mint a fiuk. (l. II. tábla.)

II. tábla.

Hogy szereti a mesét?	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Hall- gatva	fiúk	25	80	76	66·4	65·52	55·3	71·14	82·29	64	69·55	52·11	83·82	51·7
	leányok	—	72	68·2	81·9	81	87·7	80	86·5	80	55	81·3	60	—
olvasva	fiúk	75	20	24	39·6	34·48	44·7	28·86	17·71	36	30·45	47·89	66·68	48·3
	leányok	—	28	31·8	18·1	19	12·3	20	13·15	20	40	18·7	40	—
F i ú k	jobban érti	—	75	50	83·7	87·5	92	82·5	72·8	70	73·6	93·4	50	85·2
	érdekesebb	—	12·5	50	4·64	—	8	7·5	13·6	5	4·6	6·6	50	—
hallgatva	nyugodtabban élvezi	—	12·5	—	2·82	12·5	—	10	13·6	25	21·8	—	—	14·8
	olvasni szeret	—	—	—	9·28	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F i ú k	jobban érti	—	100	66·6	63·2	93·24	100	85·2	—	20	33·33	13·32	—	14·5
	szép	—	—	33·4	24·8	6·75	—	60	20	11·11	—	—	—	—
hallgatva	érdeke- sebb	—	—	—	6·2	—	—	14·8	—	—	44·44	53·28	100	71
	jobban elképzeli	—	—	—	—	—	—	—	40	60	11·11	33·30	—	14·5
olvasva	jobban megérti	—	85·8	100	100	91·9	97·8	80·8	39·6	68	22·22	62·5	75	—
	érdekesebb	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L e á n y	jobban szereti	—	—	—	—	8·1	—	6·4	—	—	—	—	—	—
	jobban gvőnyörködik	—	—	—	—	—	—	6·4	17·6	8	55·55	25	—	—
hallgatva	jobban elképzeli	—	—	—	—	—	2·2	6·4	—	24	22·22	12·5	25	—
	olvasni szeret	—	14·2	—	—	—	—	—	41·8	—	—	—	—	—
olvasva	jobban megérti	—	50	85·5	100	55	100	—	50	28·4	—	—	—	—
	érdekesebb	—	—	—	—	—	—	80	—	—	66·6	—	—	—
hallgatva	jobban élvezi	—	25	14·5	—	45	—	—	20	42·6	—	—	—	—
	jobban elképzeli	—	—	—	—	—	—	20	30	28·4	33·4	100	100	—
nem szeret olvasni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Érdekes, hogy azok is, akik olvasni, azok is, akik hallgatva szeretik a mesét, azzal érvelnek, hogy azért szeretik úgy jobban, mert jobban megértik. Csak kevesen érvelnek azzal, hogy úgy érdekesebb, szebb. Ezen adatok egyrészt azt bizonyítják, hogy a gyermek egyéniség típusa vizuális, másrészt azonban arra mutatnak, hogy a gyermek nagyon magára van hagyva a mesével, hogy sem a családban, sem az iskolában nem sokat gyakorolják a mese elmondást. A gyermek nevelésére, a mese hatása szempontjából én nagyon fontosnak tartom a mesélést. A család nem ér rá, az iskola se ér rá, vagy komolyságán alulinak tartja, hogy a gyermeknek meséljen. Az óvónők mesélnek hivatásból s a cselédek kényszerből.

Azt hiszem a meseelmondás tanítása még nagyon csekély figyelemben részesült a pedagógiai oktatás körében. Pedig a mesélés nagyon fontos nevelőeszköz s a mesemondás sem könnyű feladat. Persze az volna a legjobb s leghatásosabb mese, melyet a mesélő nemcsak elmondana, hanem akkor születne is, mikor a mesélő mesél, mert akkor, hogy úgy mondjam az invenció, a képzelet s megindult érzelem s ihlet friss harmatával pattanna ki a mese. Ilyen ragyogó, teljesen friss alkotások a népmesék, melyek a megihletett, meghatott kedélynek, a szárnyrakapott képzeletnek minden báját visszaadják s rálehelik a hallgatóra. Ez az ihletés, mely erős lendülettel viszi tova a mesélőt, mintegy elragadja s nem engedi pihenni, nem engedi, hogy elmélkedjék, reflexiókat tegyen.

Persze azt nem kívánhatjuk, hogy a mesélő, mesealkotó is legyen, de még azt sem kívánhatjuk, hogy minden mesélő született mesélő legyen, egyet azonban megkívánhatunk, hogy a mesélő igyekezzék jó mesélő lenni. Ezzé pedig csak úgy válhat, ha komolyan készül s komoly munkával gyakorolja a mesemondást. Nem a külső előadást értjük a gyakorlás alatt, mert hiszen minél kevesebbnek kell olyannak előfordulni, ami a mesélő egyéniségét tolná előtérbe; nem a színészi előadást értjük, a gyermeket ez zavarná s élvezetét lefokozná. A mesélésben az elmondás a fő s nem az előadás. Az elmondás a mesék teljes ismeretét, teljes átélését s a gyermeklélek alapos ismeretét feltételezik. Aki csak egy mesét tanul be, vagy ha sok mesét ismer is, de a mese világát teljesen át nem élte s nem ismeri kicsi hallgatói lelkét, sohase fog tudni jól, hatásosan mesélni.

Ha a gyermeknek gyakrabban mesélnének, úgy vélem, nagyobb részük szeretné a mesét hallgatni, mint olvasni. Hiszen a mese épp olyan műfaj, mely elmondva s nem elolvasva hatásosabb. Ez pedig nem lényegtelen körülmény a hatást tekintve. Mennyi szépség, mennyi élvezetforrás marad érintetlenül, ha a drámát nem előadva látom, hanem csak olvasom és vajjon mi lesz a regénnyel, ha előadva látom. A mese a dráma rokona: reflexiók nélkül halad, gyors cselekvény aktusokban. A különbség kettőjük közt csak az, hogy amíg a drámában a jellemfejlődés erőteljes kibontakozását látjuk a cselekvény aktusokban s jellemfejlődés és cselekvény egy,

addig a mesében csak cselekvényfejlődést látunk gyors aktusokban, anélkül azonban, hogy a cselekvényfejlődés magyarázatát adná a jellem fejlődésének vagy ezzel egy lenne. Épp ez a különbség s egyezőség oka annak, hogy a mesét nem előadni, de mégis elmondani kell s az elmondás módját meg kell tanulni épp úgy, mint a színésznek a drámai előadást.

Bocsánat, hogy ennél, tárgyam nagy terjedelmét tekintve, a kelleténél tovább időztem, ennek oka az, hogy nagyon fontosnak tartom épp ezt a mesekultúra szempontjából.

5. Melyik mesét szereti a gyermek legjobban.

Adatgyűjtésünkben az eddigieknél sokkalta fontosabb s érdekesebb kérdés volt az, hogy melyik mesét szereti a gyermek legjobban s miért?

A mese-kérdés egyik ütköző pontja ez s nagy érdeklődéssel vártam az eredményt.

Külön dolgoztam fel a fiúk s leányok meseadatait s az eredmény érdekes összehasonlításra ad alkalmat. (l. III. tábla.)

Legkedvesebb mesék a következők:

7 éves korban	}	a fiúknál: <i>tündér</i> , rabló, történeti tárgyú mesék és <i>Hamupipőke</i> .
		a leányoknál: <i>tündér</i> , <i>Hamupipőke</i> , Hófehérke meséje és <i>Robinson</i> .
8 " "	}	a fiúknál: <i>Hamupipőke</i> , Hüvelyk Matyi s <i>Robinson</i> .
		a leányoknál: <i>tündér</i> mese, <i>Hamupipőke</i> , Hófehérke s <i>Robinson</i> .
9 " "	}	a fiúknál: <i>tündér</i> , állat, történeti mesék, <i>Hamupipőke</i> s Verne.
		a leányoknál: <i>tündér</i> , <i>Hamupipőke</i> , Hófehérke s János vitéz.
10 " "	}	a fiúknál: <i>tündér</i> , állat, történeti, Mackó utazása és <i>Robinson</i> .
		a leányoknál: <i>tündér</i> , állat, történeti, Hófehérke.
11 " "	}	a fiúknál: <i>tündér</i> s állat mesék.
		a leányoknál: <i>tündér</i> , <i>Hamupipőke</i> s Hófehérke.

III. tábla.

Melyik mesét szeretik legjobban?	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Tündér	25	4.34	13.79	18	34.6	29.4	16.9	6.88	11.9	12.15	14.8	23.8	6.5
leányok	56.8	8.32	18.18	15.15	18.59	22.45	27.16	22.16	19.16	55	11.1	44.5	—
Nép-mese	—	—	3.44	—	3.3	—	3.88	6.88	7.14	7.29	14.8	4.76	18.75
leányok	—	—	—	—	—	—	—	4.26	—	—	11.1	—	—
Boszorkány	—	4.34	—	—	5.9	5.8	6.7	—	—	—	—	9.56	12.50
leányok	—	—	—	—	—	—	12.56	—	—	5	—	—	—
Rémes	—	—	—	—	—	—	1.7	3.44	4.56	4.86	—	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rabló	16.7	—	3.44	3.3	5.9	4.4	—	3.44	5.60	4.86	—	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.1	—	—
Csak leányok	—	—	—	—	—	—	—	2.04	2.13	—	—	—	—
Állat	8.3	—	10.3	21.3	17.3	20.5	11.8	24.8	9.52	9.72	25.9	14.28	12.50
leányok	—	—	3.03	9.09	1.59	6.12	—	4.08	8.48	10	11.1	22.2	—
Növény	—	—	—	1.6	—	1.4	—	—	—	—	—	—	—
leányok	—	—	6.06	9.09	5.07	2.04	—	—	—	—	—	—	—
Történeti	16.6	—	17.24	9.8	5	8.7	13.52	15.48	14.28	14.58	18.5	14.28	12.50
leányok	—	—	6.06	6.06	1.59	4.08	7.68	—	4.26	5	—	—	—
Kalandos	—	—	3.44	—	1.8	1.4	6.6	8.5	11.9	12.15	3.7	4.76	—
leányok	—	—	—	—	—	—	2.56	—	2.13	—	11.1	11.1	—
Leírás	—	—	3.44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tréfás	—	—	—	3.3	4.2	2.9	5.1	5.16	9.52	7.29	3.7	4.76	6.25
leányok	—	4.16	—	—	—	4.08	—	8.16	4.26	—	—	—	—
Szomorú	—	4.34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
leányok	—	—	3.03	—	—	—	—	2.04	2.13	—	—	—	—
Igaz	—	—	3.44	—	—	—	1.7	1.72	2.38	2.43	—	—	—
leányok	—	4.16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tanulmányos	—	—	—	—	—	5.6	6.6	5.16	14.28	14.58	14.8	4.76	18.75
leányok	—	—	3.03	3.03	1.59	4.08	12.8	4.08	14.51	5	5.56	11.1	—
Ezeregy éjszaka	8.3	4.34	3.44	4.8	—	—	—	5.16	4.56	4.86	3.7	4.76	6.25
leányok	—	—	—	—	8.45	4.08	10.24	2.04	—	15	5.56	—	—
Hamupipóke	16.7	21.7	10.3	—	—	—	—	1.72	2.18	2.43	—	4.76	—
leányok	14.2	8.32	24	15.15	25.45	20.41	5.12	2.08	4.26	—	5.56	—	—
Hófehérke	—	—	—	1.6	6.3	—	—	—	—	—	—	—	—
leányok	14.2	37.44	30	21.21	15.95	12.24	12.8	34.68	2.13	—	5.56	—	—
Hüvelyk Matyi	—	13	3.44	—	3.3	—	—	—	—	—	—	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Babszem Jankó	8.3	—	—	4.8	—	—	1.7	—	—	—	—	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piroska	—	—	—	1.6	1.8	—	—	1.72	2.18	2.43	—	—	—
leányok	—	4.16	3.03	3.03	3.38	2.04	2.56	—	—	—	—	—	—
Mackó	—	3.38	—	11.2	15.9	—	8.5	1.72	—	—	—	—	—
leányok	—	4.16	—	3.03	3.38	2.04	—	4.18	8.48	—	—	—	—
Dörögő	—	4.34	—	—	—	13.2	1.7	—	—	—	—	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Indián	—	4.34	—	1.6	—	1.4	8.5	5.16	—	—	—	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Robinson	—	8.68	—	9.8	1.8	1.4	1.7	3.44	—	—	—	—	6.25
leányok	14.2	8.32	—	3.03	—	2.04	2.56	—	—	—	—	—	—
Ándersen	—	—	—	4.8	—	2.8	3.3	—	—	—	4.76	—	—
leányok	—	—	—	—	6.06	1.59	8.16	—	2.04	4.26	5	—	—
Verne	—	—	6.88	1.6	1.8	—	—	—	—	—	4.76	—	—
leányok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csak leányok	—	—	12.48	3.03	3.03	5.07	—	5.12	2.04	2.13	—	—	—
Jánosvitéz	—	—	—	—	3.03	—	—	—	2.04	2.13	—	—	—
Genovéva	—	—	—	—	3.38	2.04	2.56	4.18	10.65	—	—	—	—
Grimm	—	—	—	—	3.38	4.08	—	2.04	—	—	—	—	—
Héttörpe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mesebeli királyfi	—	8.32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
bibliai tárgyú	—	—	—	—	—	—	—	—	4.26	—	11.11	11.11	—

12 éves korban	{	a fiúknál: <i>tündér</i> , állat, Dörmögő Dömötör. a leányoknál: <i>tündér</i> , Hamupipőke, Hófehérke.
13 " "	{	a fiúknál: <i>tündér</i> , történeti, állat. a leányoknál: <i>tündér</i> , boszorkány, tanulságos, Hófehérke.
14 " "	{	a fiúknál: állat, történeti, kalandos. a leányoknál: <i>tündér</i> , tréfás, Hófehérke.
15 " "	{	a fiúknál: <i>tündér</i> , történeti, kalandos, <i>tanulságos</i> . a leányoknál: <i>tündér</i> , <i>tanulságos</i> , Grimm mesék.
16 " "	{	a fiúknál: <i>tündér</i> , történeti, kalandos, <i>tanulságos</i> , <i>állat</i> . a leányoknál: <i>tündér</i> , <i>állat</i> .
17 " "	{	a fiúknál: <i>tündér</i> , <i>népmese</i> , <i>állat</i> , történeti, <i>tanulságos</i> . a leányoknál: <i>tündér</i> , <i>népmese</i> , rablómese, <i>állat</i> , kalandos és bibliai mese.
18 " "	{	a fiúknál: <i>tündér</i> , <i>állat</i> , történeti. a leányoknál: <i>tündér</i> , <i>állat</i> , kalandos.
19 " "	{	a fiúknál: a nép- és tanulságos mese. a leányoknál: adat nem volt.

Ezen adatok szerint a tündérmese szeretetében fiúk s leányok minden korhatáron egyformán megegyeznek. 9 éves korig egyformán kedvelik a Hamupipőke meséjét, 10 éves korban az állat és történeti tárgyú mesét s míg a leányok Hófehérkét, addig a fiúk Máckó úr utazását és Robinsont, 11 éves korban a fiúk az állatmeséket, a leányok Hamupipőkét s Hófehérkét; 12 éves korukban a fiúk az állatmeséket s Dörmögő Dömötört, a leányok Hófehérkét és Hamupipőkét; 13 éves korban csak a tündérmese szeretetében egyeznek; 14 éves korban a fiúknál legkedveltebb az állatmese, a leányoknál a tündér; 15 éves korban egyformán kedvelik a tanulságos mesét; 16 éves korban az állatmesét egyformán szeretik; 17 éves korban a nép- és állatmesében egyeznek.

Ha már most ezek alapján a fő mesetipusokat megállapítjuk, a következő eredményt kapjuk (l. IV. t.)

IV. tábla.

A legjobban szeretett mesék fő típusai	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
%	25	30·38	17·24	21·3	24·6	29·4	16·9	24·8	14·28	14·58	25·9	23·8	18·75
Fűk	Tündér	Hamupipőke	Történeti	Állat	Tündér	Tündér	Tündér	Állat	Történeti	Történeti	Állat	Tündér	Népmese
%	56·8	37·44	30	21·21	25·45	22·45	27·16	34·68	19·16	55	11·11	44·5	
Leányok	Tündér	Hófehérke			Hamupipőke	Tündér		Hófehérke	Tündér				

A fiúknál fő mesetípusok: a tündérmese (7, 11, 12, 13, 18 éves korban), Hamupipőke (8 év), állatmese (10, 14, 17 év) s a népmese (19 év). A leányoknál a fő mesetípusok: Hófehérke (6, 8, 9, 10, 14 év), Hamupipőke (11 év), tündérmese (7, 12, 13, 15, 16, 17, 18 év). *Végeredményképen pedig azt mondhatjuk, hogy mindkét nembeli gyermeknek legkedvesebb meséje a tündérmese.*

Igen, még mindig a tündérmese. És ez oly természetes is. A tündérmese felel meg legjobban a gyermek egyéniségének. A tündérmese adja a legkedvesebb romantikát, a legkedvesebb tárgyú történetet, poezise a maga naivságában s humorában, tréfájában, mókáiban tiszta és ragyogó, mint a kék ég, mint a napsugár, története, szereplői a képzelet legdúsabb erejének alkotásai, hősei a romantika csillogó vértjében tündökölnék s sorsuk majd kacagtató, majd megindító. A tündérmese bájos és lebilincselő, kizár minden félelmes elemet és a gyermek legjobban megtalálja benne azt, amit keres: kisebb korában a cselekvény gyors és minden korlát nélküli szárnyalását, nagyobb korában a képzelet dús, könnyed csapongását, az esemény érdekességét, a mesevilág harmónikus kiépítését, a jellemeiben a naiv báj, a gyöngédséget vagy a mindenén áttörő akaratenergiát, szóval azt, amit a már mérlegelő, öntudatosabban olvasó ifjú lélek keres: az esztetikai élvezetet. Persze ez még nem jelenti azt, hogy most már csak tündérmesét adjunk a gyermeknek.

A tündérmese a mesék meséje, az ő forrás, tündérmese a népmese is, Hófehérke, Hamupipőke s társai is. A többi mesefaj belőle sarjadt, ez a legigazibb mese. A legigazibb, legtisztább mesét szereti a gyermek és bármit mondjon is a teoria, én ezt hiszem. A felnőttek tanuságtétele is igazolná ezt. Én azt hiszem, ha adatgyűjtést végeznénk a felnőttek közt arról, hogy melyik regényt szeretik a legjobban, biztosan nem a filozófus, a boncoló, a képzelet hiányát értekezéssel takargató úgynevezett modern regényre esnék a legtöbb szavazat, hanem a romantikus regényre. A gyermek is így van, nem tudom, mért lenne másként! A tündérmesében megtalálja azt, ami neki tetszik (szép), ami őt érdekli, szórakoztatja (mulattató), megérzi és megtalálja lelke azt a morált is, amiben ő megnyugodhat (tanulság). Szeretetének sokféle megokolásából kitűnik, hogy ezen lelki motívumok azok, melyből meseszeretete fakad. Ezzel érvelnek leginkább azért szeretik:

1. mert szép	}	a fiúknál 7—9 éves korig.
		a leányok 7—12 s 14 éves korban.
2. mert mulattató	}	a fiúk 10—12 éves korban.
		a leányok ezzel nem érvelnek.
3. mert tanulságos	}	a fiúk 13—19;
		a leányok a 15 és 18 évesek.

Ezen érvelésen kívül, mint főmotívum szerepel még a leányoknál a 16 éves korban ez, mert *képzeletére* hat s a 17 éves korban, mert *csodás*.

Gyakran érvelnek ezzel, mert érdekes (fiúk s leányok), mert igaz (fiúk s leányok), mert tündérek szerepelnek benne (fiúk s leányok), mert állatok szerepelnek (fiúk), mert hősiesség, bátorság van benne (fiúk), mert igaz (fiúk s leányok), mert meghatotta (leányok), mert kalandos (fiúk), mert jótettek benne (leányok), mert jól végződik (fiúk s leányok).

Bővebben ezen motívumok magyarázatára most nem térhetek ki, de jellemző itt is, ebben is a két nem, a fiúk s leányok egymástól különböző egyénisége. Mindkét nem meg-egyez bizonyos általános motívumokban, ezek 1. mert tündérek szerepelnek benne, 2. mert igaz, 3. mert jól végződik a mese. De nem egyeznek abban, ami a fiú s leány egyéniség típus különbözőségére jellemző: a fiúk érve, mert állatok szerepel-

V. tábla. a)

Miért szereti a legjobban? a)	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Szép {fiú leány	44:40 60	40 61:83	22:2 48:4	20 35:84	18 59:76	20 32:6	15 18:72	6:38 12:19	14:63	3:23	8:69	18:2	—
Tetszik {fiú leány	11:11 —	4 9:52	11:1 21:76	—	1:64	3:2	6:24	4:26 4:88	4:88	6:45	17:9	7:8	—
Szereti {fiú leány	— —	8 9:52	22:2	—	8:3	—	—	—	—	—	—	—	—
Mulattató {fiú leány	11:11 20	16 —	—	50 5:12	36 3:32	20 4:8	16:97 3:12	8:96 4:86	4:8 8:82	3:23	—	9	11:11
Szomorú {fiú leány	— —	— —	—	10 17:92	1:64	1:46	—	2:13 9:86	—	—	—	—	—
Érdekes {fiú leány	— —	8 9:52	22:22 17:36	10 5:12	19:67 21:58	17 12:8	9:4 21:34	14:9 7:24	14:63 20:58	12:9	13	—	11:11
Izgatta {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— 2:13	—	—	—	—	—
Szórakoz- tatta {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	—	—	—	—
Tanulságos {fiú leány	— —	8 —	—	—	4:92 6:64	18:99 12:8	28:3 15:60	48:93 9:76	21:95 26:34	29 14:28	34:8 18:56	27:3 40	44:44
Kalandos {fiú leány	— —	— —	— —	— —	1:64	2:9	11:32	2:13	4:88 2:94	3:23	8:65	—	11:1
Utazásról szól {fiú leány	— —	— —	— —	— —	1:64	2:9	—	—	2:44	3:23	—	—	—
Félelmes {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	3:73	—	—	—	—	—	—
Igaz {fiú leány	— —	— 9:52	11 4:34	— 2:56	— 3:32	1:45	3:73 3:12	2:13	7:3	22:58	4:35	—	—
Csodás {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	1:45	—	—	2:44	—	4:35	—	—
Képzületre hatott {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— 2:43	2:44 8:82	—	—	18:2	—
Furfangos {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	2:44	—	—	—	—
Tündérek szerepelnek {fiú leány	11:1 20	4 —	11:1	10	1:64	1:45 4:8	1:89 —	4:28 4:86	— 5:88	— 7:14	— 4:28	— 40	11:1
Állatok szerepelnek {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	7:24	1:99	2:13	2:44	—	—	—	—
Jól vég- ződik {fiú leány	— —	1:4 —	— —	— —	33	—	—	—	7:3 11:76	6:45 14:38	—	9	—
Hazafias érzés {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	1:45	1:99	—	—	—	—	—	—
Jó hatással volt rá {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	3:23	4:35	9	—
Önző moti- vum {fiú leány	11:1 —	4 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Képek vol- tak benne {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Sokszor hallottal {fiú leány	11:1 —	— —	— —	— 2:56	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Ezzel al- táék el {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	6:45	—	9	—
Tanulmá- nyozza {fiú leány	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	11:1
Vadászatot szereti, nem félős {fiú leány	— —	— —	— —	— 2:56	— 1:66	— —	— 3:12	— 7:24	— 2:44	— —	— —	— —	— —
Tragikus, meghatotta {leány	— —	— —	— —	— 2:56	— 1:66	— —	— 3:12	— 4:86	— 5:88	7:14	—	14:28	—
Hősiesség, bátorság van benne {fiú leány	— —	— —	— —	— —	6:56	1:45	5:66	2:13	7:3	—	4:35	—	—
Jót tettek benne {leány	— —	— —	4:34	2:56	1:66	—	—	11:15	—	—	—	—	—

nek benne (12—14 év), mert kalandos (11—17 s 19 év), mert hősiesség, bátorság van benne (11—15 s 17 év). Tehát a gyermek-típus motivuma az állatok, a hősiesség, bátorság s a kaland kedvelése. Ezzel szemben a leányok érvelő motivuma, mert meghatotta (10, 11, 13—15 s 17 év), mert jót tettek benne (9—11 s 14 év). A hősiesség, bátorság, kaland, mondjuk a férfi típus érvei, míg az érzelmes, meghatotta, jótetés a női típusé. (l. V. t. a, b).

V. tábla. b)

Miért szereti? Legfőbb moti- vumok	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Fülek	44·44	40	22·22	50	36	20	28·3	48·93	21·95	29	34·8	27·3	44·44
	Szép	Szép	Szép, szereti érdekes	Mulattató	Mulattató	Mulattató szép	Tanulságos	Tanulságos	Tanulságos	Tanulságos	Tanulságos	Tanulságos	Tanulságos
Leányok	60	61	43	35	59·76	32·6	21	12·19	26·34	35·70	42·89	40	—
	Szép	Szép	Szép	Szép	Szép	Szép	Érdekes	Szép	Tanulságos	Képzeletéro hatott	Csodás	Tanulságos Tündérek	—

Ez ugyan nem felfedezés, nem is akarom annak feltüntetni, csak mint jellemzőt említem fel arra, hogy a gyermektől kérdőívek útján szerzett adatok mennyire egybevágóak azzal az igazsággal, amit a régi tapasztalat már rég igazságnak ismer. De tovább megyünk az adatok rengetegében.

Pedagógiai Törekvések.

A gyermektanulmányi mozgalom eredményei hazánkban.

Szemle.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság április 26-i közgyűlésén tartott elnöki megnyitó beszéd. Irta: Nagy László, ügyvivő alelnök.

Tisztelt közgyűlés! Most, mikor már a magyar gyermektanulmányi mozgalomnak egy decenniuma telelt, maga a Gyermektanulmányi Társaság, mint ilyen, hét éves elmúlt s az első magyar gyermektanulmányi kongresszuson is túl vagyunk egy esztendővel, talán nem korai dolog, hogy rövid áttekintő szemlét tartsunk a mozgalom eddigi eredményei felett. Ha nem is lehet ez alapon végleges ítéletet mondani ez új pedagógiai és tudományos áramlatról, de az eddigi eredmények, ha vannak ilyenek, bizonyára megmutathatják, életrevaló-e ez a mozgalom, föltűntethetik a tovább várható sikereknek, a jövő képeinek körvonalait.

Az atörekvés, hogy, ha okunk van rá, magunk számára megnyugvást keressünk, s hogy a jövő feladatait kutassam, indított arra, hogy megnyitó beszédemben rövid eredménytárt állítsak egybe. Teszem ezt annyival inkább, mert újabb időben elég gyakoriak éppen hazánkban a támadások, helyesebben mondva, a lekicsinylések a gyermektanulmányi mozgalmakkal és törekvésekkel szemben. E támadásokat ugyan úgy is foghatnók fel, hogy ezek gyakoribbá válása éppen a legeklatánsabbul mutatja a gyermektanulmányi mozgalmak erőgyarapodását, mégsem haladhatunk el mellettük szóltanul, ha komolyan fogjuk fel feladatunkat. E támadások legalább is önmagunkba szállásra készíthetnek bennünket. De éppen azért, mert mi magunk is keressük magunkban a hibát, de az erőt is, nem szállunk perbe támadóinkkal, hanem azzal igyekszünk a kételkedőket megnyugtanni s magunkat is a további feladatokra előkészíteni, hogy felkutatjuk saját művelés alatt álló mezőinket s a bírálattal szemben nem vitát,

hanem tényeket törekszünk állítani. Nem szándékozom tehát fejtegetésekbe, még magyarázatokba sem bocsátkozni, mert erre itt, e helyen, nincsen szükség, hiszen önmagunkat meggyőznünk nem szükséges, hanem az eredményeket rövid tételekbe foglalva kívánom bemutatni.

1. Ilyen eredménynek tartom, hogy a kisebb dolgokon kezdjem az összefoglalást, a *kisdedővői foglalkoztatás* reformjának megindulását a természetszerűség elve alapján. Hogy ez a mozgalom már túl van az eszme fölvetésén, azt bizonyította a tavalyi gyermektanulmányi kiállítás kisdedővői része. Ezen a téren hazánk az uttörés munkáját végzi.

2. Gyermektanulmányi eredménynek vallhatjuk az *iskolai foglalkoztató oktatás* terén az u. n. *lélektani iránynak* kifejlődését, amelyet éppen hazánkban gyermektanulmányi hatásoknak köszönhetünk. Hogy ez a pedagógiai reformirányzat mennyire izmosodott meg hazánkban, azt láttuk tavaly a gyermektanulmányi kiállítás ezen csoportjának nagy gazdagságán, a Gyermektanulmányi Múzeum pedagógiai osztályának gyors fejlődésén s a munkaiskola irodalmának tartalmasságán s hirtelen fellendülésén.

3. A *rajzoktatásban* is, különösen az elemi fokon, mindinkább tért foglal a lélektani irány, de a gyermektanulmányi hatás alatt figyelemreméltó kísérletek merültek fel az *énektanítás* és a *kézimunka-*, főképen a *női kézimunkaoktatás* terén is.

4. Nevezetes mozgalom tapasztalható az országnak több vidékén az iskolákban, mind az elemi, mind a középfokon a nevelés és oktatás oly irányú átalakítása felé, amely az *individuális értékek megbecsülését és fejlesztését* tartja fő elvének.

5. Az individuális nevelés és oktatás elvével s a gyermektanulmányi mozgalommal függ össze az *idegesek állami iskolájának* létesülése, nemkülönben az a hiány, hogy a vidéken a gyermektanulmányi fiókkörök valamennyien *kisegítő iskolák* létesítésére törekesznek s normális szervezetű gyermekek iskoláiban is sok helyen, pl. Nagyváradon, szép reményekre jogosító tevékenység indult meg a gyermekek *orvosi irányú vizsgálatára s nevelésére*.

6. Fontos eredmény az is, hogy mindenütt, ahol gyermektanulmányi fiókkörök létesültek, szemtanui voltunk s

vagyunk a *pedagógusok társadalmi egyesülésének s együttműködésének*. Ezen egységnek megfelelően a fiókkörökben előszeretettel foglalkoznak oly kérdésekkel, amelyek összekapcsolják a kiseduvót az elemi iskolával s az elemi iskolát a középiskolával. De a közös munkában a pedagógusokkal ott találjuk az orvosokat, bírákat, sőt Szegeden, Kassán a rendőrséget és csendőrséget is, továbbá mindenütt a szülőket, egyszóval a közös célért összefogva működnek mindazon tényezők, amelyeknek valami közük van a gyermekhez.

7. A legutóbbi időkben a gyermektanulmány és pedagógia megkezdte diadalmas előrenyomulását a *gyermekvédelemben*.

8. De valamint a gyermekvédelemben, úgy a *gyermek-kriminalitásban* is úttörő munkát végez hazánkban a gyermektanulmány. A fiatalok büntető törvényében s a gyermekbiróságok működésében immár céltudatosan érvényesülnek a gyermektanulmányi és pedagógiai eszmék.

9. Itt említem meg, hogy az *erdei iskolák s a modern nevelő iskolák* propagálásának munkáját is a gyermektanulmányi társaságok végzik hazánkban.

10. A *lélektani laboratóriumok* létesülése és elterjedése a hazai tanítóképző-intézetekben s középiskolákban szintén nem egyéb, mint a gyermektanulmányi mozgalmak sarjadéka. A laboratóriumok működésével együtt megindult hazánkban a *lélektani s pedagógiai oktatás gyökeres reformjának* munkája.

11. A *tanítók továbbképzésének* magasabb fokú fellendülésében közvetlenül és közvetve része van a gyermektanulmányi társaságnak. Ez az összefüggés egyrészt a fővárosi Pedagógiai Szeminárium keletkezésében és működésében, nemkülönben a tanítói továbbképző tanfolyamok programjában nyilvánul meg; másrészt abban az eddig soha nem tapasztalt mély érdeklődésben, amelyet a pedagógiai egyesületek s szakfolyóiratok tanúsítanak a pedagógiai kérdések s különösen a gyermektanulmányozás iránt.

12. A gyermektanulmányi társaság működésének köszönhető, hogy a gyermek iránti s a gyermek nevelése iránti *objektív érdeklődés* fölébredt a társadalom minden rétegében. Hangsúlyozom a «minden» szót, mert a gyermek iránti objektív figyelmet nemcsak a művelt körökben tapasztal-

taljuk, hanem azon az úton vagyunk, hogy ez az érdeklődés a «gyermeknevelés kis kátéja» révén behatoljon a nép alsó rétegeibe is.

13. Fontos dolog, hogy az elmúlt rövid idő alatt nagy lépéseket tettünk *a gyermektanulmányok, mint tudományok művelésében*. Ma már az önálló kutatóknak tekintélyes csapata áll e tudomány szolgálatában s kutatásaiknak eredménye hozzájárult a tudomány hazai és egyetemes fejlődéséhez. Ezzel kapcsolatosan említem meg, hogy a Gyermektanulmányi Társaság kiadványaiban már eddig is abszolút becsű tudományos művek jelentek meg. A Gyermektanulmányi Múzeumot a tudományosan feldolgozott gyűjtemények számos sorozata tölti be. A pedagógiai tudományos irodalom részben a gyermektanulmány hatása alatt eddig nem tapasztalt fölendülést és magas színvonalat mutat.

14. De a Gyermektanulmányi Társaság működésének hatása hazánk határán túl messze kiterjed s jórészt neki köszönhető, hogy *a magyar pedagógiai irodalom s tudomány nemzetközi helyzete* az utóbbi időben teljesen átalakult s ma már Magyarország szavának a nemzetközi pedagógiai társadalmi és tudományos mozgalmakban sulya van.

Mindezekből a tényekből levonhatjuk a következő tanulságokat:

Habár a Gyermektanulmányi Társaság az elméleti tudományos feladatokat nem téveszti szeme elől, sőt azokat intenzíve műveli; de nem is elégszik meg velük, hanem *gyakorlati célokra* tör s *gyakorlati eredményeket* ér el a pedagógiában, a gyermekkriminalitásban, a gyermekvédelemben s egészségügyben. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság az összes gyermektanulmányi s pedagógiai társaságok között kitűnik *gyakorlati és társadalmi hatásával*.

Habár rá is mutathatunk némi sikerekre, mégis az *intenzív* munka kezdetén vagyunk, még mindig küzdünk a közönnyel. Hogy egyebet ne említsünk, a polgári és középiskolákban, a szakiskolákban, az egyetemeken a gyermektanulmány majdnem terra incognita.

De konstatálhatjuk, hogy azon alap, amelyen állunk, ma már biztosítja a gyermektanulmányi eszme terjedését megerősödését, és produktivitását s a gyermektanulmányi társaság erkölcsi és gazdasági fejlődését.

Megállapíthatjuk, hogy nem forradalomszerűleg, nem erőszakosan, hanem lassan, a részletekből kiindulólág, pozitív munkával igyekszünk előrehaladni s fokozatosan valósítani meg a pedagógiai reneszánsz nagy korszakát.

Az előttünk álló nagy munkához és feladatokhoz szükséges az erkölcsi és gazdasági erők gyűjtése. Különösen két feladatot látok magam előtt: egyrészt azon nagyszabású tevékenység intenzív továbbfejlesztését, amely itt a központban különösen az utolsó évben kifejlődött; másrészt s ez utóbbi a sokkal nehezebb feladat, a vidéki fiókkörök tevékenységének életben tartását és fejlesztését, különösen *önálló gyermektanulmányi intézmények létesítésével*.

Vizsgálva az eddigi munka hatását, megállapíthatjuk talán a kételkedőkkel együtt is, hogy az a munka, amelyet mi végzünk, a nagy részleteiben helyes és üdvös s föltétlenül alkalmas arra, hogy hazánk kulturális gazdagodását, magasabb föllendülését új *erőforrással* gyarapítsa. Hogy ebből az erőforrásból gazdag és eleven élet fakadjon az egész országra nézve, ahhoz kérem mindazok szimpátiáját s közreműködését, támogatását, akik biznak a jövőben s akarják is a célt az együttes munkával elérni.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság nyolcadik közgyűlését megnyitottnak nyilvánítom.

Jog és védelem.

Pedagógiai és gyermektanulmányi szempontok az elhagyott gyermekek állami védelmének magyar rendszerében.

Irta s a március 21-én tartott gyermekvédelmi szakértekezleten előadta Nemes Lipót tanár, a jogi és gyermekvédelmi szakosztály titkára. (L. a III. füzet 230. lapját.)

— Második és befejező közlemény. —

A központi ellenőrzés pedagógiai feladatai.

A felügyelők működését és a községekbe kihelyezett gyermekek fejlődését már az eddigi szervezet szerint is ellenőrizte a menhely központja, még pedig úgy, hogy évenként egyszer-kétszer az igazgató-főorvos és a központi felügyelők a telepeket meglátogatják. Ez nagyon helyes és szükséges, de nem abban a formában, mint amelyben ma gyakran végzik. Én azt hiszem, hogy a központi vizsgálat alapgondolatában van a hiba: tudniillik a cél az, hogy bajokat fedezzünk fel és eme cél eléréséhez pedagógiailag hibás eszközöket is alkalmaznak. Elég gyakori, hogy a szülőket kiküldik a szobából s a gyermeket négy szem között vattatják. Megtörténik, hogy a szülőt a gyermekek előtt is megdorgálják az esetleges hibákért. Meg vagyok róla győződve, hogy ezen öntudatlanul hibás vizsgálat a legnemesebb intencióból: a gyermekek iránti szeretetből származik, de evidens dolog, hogy célt tévesztett. Nem is gondolunk arra, hogy egy-egy elhibázott vizsgálat tönkre teheti azt a kapcsolatot, mely nevelő-szülő és gyermek között kifejlődött s teljesen megakaszthatja a családba-fejlődés folyamatát. Vas megye egyik falujában cukorkát ígért a gyermekeknek a felügyelő, ha megmondják: üti-e őket a nevelő-szülő. Igazat mondtak-e neki, mikor rájuk vonatkozólag kérdéseket intézett hozzájuk?! A nevelő-szülők teljesen ki lehetnek szolgáltatva a gyermekek esetleges hazudozásainak. De tönkre is van téve a szülőnek a gyermek előtt egyszer s mindenkorra a tekintélye; ami pedig a nevelésnek legbiztosabb bázisa.

A gyermek érzi azt a hatalmát, hogy nevelő-szülőjének ártani tud. Ezt tudják is már a nevelő-szülők s elég gyakran előre betanítták a gyermeket, hogy miket mondjon, illetőleg miket ne mondjon meg, mert ha nem úgy beszél, ahogy a szülő mondja, akkor elveszik tőle és elviszik messze. Előfordul, hogy a nevelő-szülő és a gyermek egyaránt retteggve várják a központi felügyelőt, aki mindkettejük előtt mummá válik. Midőn a telepeken jártam, némelyik gyermek attól való félelmében, hogy elviszem nevelő-szüleitől, elszökött hazuról a vizsgálat idején, vagy akadtak olyan gyermekek, kik az ágy alá bujtak félelmükben.

Sok gyermek úgy remeg, hogy alig tud feleletet adni a vizsgáló kérdéseire. Már most méltóztassék elképzelni, milyen megbízható az ilyen remegő gyermek felelete, különösen, ha még ilyen szuggesztív kérdéseket adunk fel nekik: «Azt hallottam Pistától, hogy te tegnap kikaptál! Igaz az?» Vagy kiküldik az anyát és kérdik: «Kapsz te eleget enni?» «Igaz, hogy nem ágyban alszol?» A gyermek retteg, hogy elárulja a nevelő-szülőt, az anyát pedig az ajtó mögött félelemmel tölti el az a gondolat, hogy a gyermek rosszat mond rá.

Nem tekintve az ilyen vizsgálatok furcsa helyzeteit, a szülői tekintély aláásását, a gyermek lelkületére is nagyon károsan hat az. A sok szuggesztív kérdésre adott felelet pedig teljesen megbízhatatlan és semmikép sem ad alapot a nevelő-család megítéléséhez, hiszen Stern tudományos vizsgálatok alapján kimutatta, hogy 12 éves korig a gyermekeknek körülbelül 70⁰/₀-a szuggerálható.

• Magyarországon majdnem minden felügyelet csak a hibák keresésében és azok megtorlásában merül ki. Gyermekvédelmünk felügyelete is akaratlanul, a legnagyobb jóakarat mellett is, erre az ultra tévedett. Ha annyira keressük a bajokat, mindig fogunk találni. Én azt hiszem, a bajokat nem keresni, hanem meglátni kell! A gyermek pedig semmiképp sem lehet médium az ilyen kutatásokhoz, különösen akkor nem, ha ennek tendenciáját maga a gyermek is érzi és tudja.

Kicsinek látszik e kérdés, sőt látszólag teljesen jelentéktelennek tűnik fel, de a gyermektanulmányozó tisztában van azzal a nagy hatással, melyet a vizsgálat a gyermek

lelkületére gyakorolhat. A vizsgálat rendkívül nagy pedagógiai tapintatot kíván, mert egy túlszigorú ellenőrzés, a szülőkkel való rideg, szigorú bánásmód ellenszenvessé teheti gyermekvédelmünket a szülők előtt és ennek áldozatai csak a szegény, elhagyott gyermekek lehetnek.

A központi vizsgálatnak nem a hibák keresésében kell kimerülni, hanem a nép szeretetteljes, jóakarató tanításában és nevelésében. A központi felügyelet legyen mintegy a minta-tanítása a telepfelügyelőnő működésének és vizsgálatainak.

A további elmélkedés helyett legyen szabad bemutatnom, hogyan igyekeztem végezni a telepeken a vizsgálatokat.

A felügyelőnő társaságában sorra látogattam a nevelőszülőket, miként a többi vizsgáló is teszi. A családoknál egyformán érdeklődtem a mi gyermekeink és saját gyermekei iránt. Így pl.: melyik a jobb gyermek, a Pista-e, vagy a Jóska? (Egyik saját gyermeke.) A nevelő-szülő hibáját a gyermek előtt soha sem mondtam meg. A gyermeket soha félre nem hívtam, nevelő-szülőjére vonatkozó kérdésekkel nem faggattam. Általában arra törekedtem, hogy a gyermek soha észre ne vegye, hogy én a nevelő-szülőt jöttem ellenőrizni. A gyermekhez intézett kérdéseim csak magára a gyermekre vonatkoztak. Különösen érdeklődési köréről, játékaikról, foglalkoztatásáról és értelmi fejlettségéről igyekeztem impressziót szerezni. Otlétem a gyermekek viselkedése és előmenetele iránti érdeklődés jellegével birt.

A nevelő-szülőt soha meg nem dorgáltam a gyermek előtt, még akkor sem, ha a gyermek elvételét a helyről szükségesnek láttam. Ha valami hibát találtam, a szülőre négy szem között igyekeztem szép szavakkal hatni. A lakásviszonyok és a szülő értelmességének megállapításából állt különösebben a szülők ellenőrzése.

Hogy a gyermekekkel alaposabban foglalkozhassam, a szülők látogatásának befejezte után egy nagyobb kirándulásra vittem őket s ezeken résztvettek a község gyermekei is. E kirándulásokra a község intelligenciájának több tagja, sőt a szülők is eljöttek szép számmal.

A kirándulások nagyon jól sikerültek s rám nézve igen hasznosak és tanulságosak voltak. Hogy a gyermekekre milyen

hatással voltak, azt legjobban mutatja a jászberényi Weninger-féle családi-telepnek gyermekek által szerkesztett újságja, mely többek között azt írja róla: «E délután úgy tűnt tova, mint egy másodperc, de nyoma örökké megmarad sziveinkben!»

Háromtól öt óráig játszottam a gyermekekkel s amellet minden csoportot külön megfigyeltem. Az uzsonnázás közben körben ültünk s elbeszélgettem velük s anélkül, hogy kérdéseim tendenciáit sejtették volna, megtudtam hol alsznak, mit esznek, kik szeretik a nevelő-szülőket, kiket szeretnek nagyon a nevelő-szülők, mikor kelnek, mit dolgoznak, stb.

Kint a szabad természetben mintha kicserélődtek volna a gyermekek! Otthon, a szobájukban bátortalanok, szótlanok, félénkek voltak, az erdők fái alatt közlékenyek, fesztelenek és ami fontos: őszinték. Ennek oka az a bizalom volt, melyet több órai velök való foglalkozással és játékkal felkeltettem bennük. Több helyen le is fényképeztettem őket, más helyen mozgóba is elmentem velük. Hazamenet a gyermekek énekétől visszhangzott a község! Utközben az ottlevő szülőknek elmondtam a tapasztalt hiányokat és hibákat, melyeket javítaniok kell. A felügyelőnővel is megbeszéltük, hova kell gyakrabban ellátogatnia, mikről kell a népet leszoktatnia.

A nagyobb gyermekeket több helyen összegyűjtöttem az iskolában és intelligencia-vizsgálatokat végeztem az Ebbinghaus—Nagy-féle kihagyásos módszerrel. Az eredményt még nem dolgoztam fel, de kb. elég jónak látszik.

Még egy nagyon örvendetes dolgot kell megemlítenem eme tömeg-vizsgálataimból. Ugyanis a gyermekeken alig láttam menhelyi ruhát, a gyermekeknek a szülők saját költségkön vesznek ruhát; ez pedig a szeretetnek a jele.

Jászfelsőszentgyörgyön az állami védelem kötelékéből már elkerült 14—20 éves fiatalokúakkal is foglalkoztam. Örvendetes, hogy igen jól érzik magukat, teljesen belefejlődtek a községbe.

Mindezekről a vizsgálatokról részletesen nem referálhatok, bár a gyermektanulmányozók szempontjából nagyon érdekes anyagot gyűjtöttem.

Mielőtt a községből elutaztam, még a pappal, tanítókkal és a jegyzővel is közöltem a vizsgálat eredményeit, fel-

hívtam figyelmüket a tapasztalt hibákra, kérvén őket, hogy legyenek segítségükre a felügyelőnőknek ezek megszüntetésében.

Tisztelt Szakértekezlet! Midőn vizsgálataim módját nagy vonásokkal vázolni bátorkodtam, azt hiszem, nyilvánvalónak tűnik fel azon törekvésem, hogy a gyermekek megismerése mellett a népnek a nevelésre való tanítása volt a főcélom. Ez a beküldött jelentéseimből is kitűnik. Erős a hitem, hogy helyes ezt a célt kitűzni.

Ne büntetni, ne megtorolni menjünk ki a községekbe, hanem tanítani! Minden központi vizsgálatnak hatással kell lenni a népre, mert hiszen a magyar nép szereti a gyermeket s elég tanulékony ahhoz, hogy a vele való bánásmódot is elsajátítsa. Az eredmény nem következik be máról-holnapra, de rendszeres, következetes nevelői munka mellett azt vesszük észre pár év múlva, hogy abban a 350 községben, hol menhelyi gyermekek vannak, a nép lakása tiszta, a gyermekeket tisztán tartják, tudják őket gondozni, tudják nevelni és tanítani. Ez pedig első kelléke annak, hogy gyermekvédelmünk sikeres legyen, mert hisz gyermekvédelmünk gyakorlati megoldása teljesen a nép vállaira nehezedik.

Kötelességünk tehát tisztán a gyermekvédelem érdekében megvalósítani a nép művelésének, a nép nevelésének gyönyörű programját. Ehhez azonban nemcsak az orvos, hanem a pedagógusok részvétele is szükséges.

Ha a központi vizsgálati rendszernek ez lesz az alap gondolata, akkor gyermekvédelmünk egy rövid évtized múlva olyan talajba lesz ültetve, melyben a szép gyökérszálak nem fognak elcsenevészedni, hanem gyönyörű hajtásaival a magyar társadalom és a magyar haza érdekeit fogják szolgálni!

A beiskoláztatás kérdése.

A menhelyek vezetőinek minden év szeptemberében nagy gondot okoz a gyermekek beiskoláztatásának kérdése. Nagy községekben ez csak könnyen megy, mert a különböző iskolákban a gyermekek osztályonként szétszítva semmi túlszűfolttságot nem okoznak. Annál nehezebb a megoldás

azokban a kis községekben, hol 200—300 gyermek tanítása 3—4 tanítóra van bízva.

Vannak helyek, hol a túlzusfolt iskolákba a gyermekeket felvenni nem akarják, vagy a legjobb akaratral nem is tudják. Viszont akadnak olyan községek is, hol szivesen felveszik őket, akármilyen zsufolt az iskolájuk, mert hiszen a kultuszminiszterium 10—15 koronát fizet egy-egy gyermek után.

Én azt hiszem, hogy semmikép sem helyes az amugy is túlzusfolt falusi iskolákat az állami gyemekekkel még zsufoltabbakká tenni. Ennek a kérdésnek a megoldása a magyar kulturviszonyok miatt nagyon nehéz.

A menhelyek ugy szoktak ezen segíteni, hogy ilyen községekbe egy tanítót küldenek, ki a menhelyi gyermekeket külön tanítja. Igy azután egy hat osztályos osztatlan népiskolában tanítja egy tanító a gyermekeket s minthogy helyiség nincs, olyformán oldják meg a kérdést, hogy d. e. 11 óra után és d. u. 4 óra után akkor tanítják a gyermekeket a már elég rossz levegőjű falusi iskolában, mikor a falusi gyermekek tanítását elvégezték. Az ilyen helyeken van tehát egy rendes iskola és — mint egy-két faluban hallottam — egy lelenc-iskola.

Nem tekintve, hogy a külön iskoláztatás révén már különbséget teszünk a falu gyermekei között, tehát rendszerünknek egyik kardinális alapgondolatát ütjük agyon: a beiskoláztatás ezen módja hibás és a szellemileg fejlődő gyermekekre feltétlenül káros. Hat osztályos, osztatlan népiskolában rendes eredményt elérni s az előirt tananyagot elvégezni lehetetlen.

Ép ezért az a megoldás helyes, amit Ujszászon láttam, t. i. a menhelyi tanítónő egy osztályt kapott a felekezeti iskolában, az állami gyermekeket pedig a falusi gyermekek közé osztályonként szétosztották.

Igy azután a község egy új osztályhoz jutott.

Ebbe a helyes megoldásba azonban nem minden község megy bele. Pedig a kérdés tovább megoldatlanul nem maradhat! Az nem nyugtathat meg bennünket, hogy nagyon sok falu saját gyermekei sincsenek más helyzetben. Ha a gyermekeket az állam gondjaiba vette, ugy szellemi téren is meg kell védeni őket.

A beiskoláztatást csak úgy gondolom jól megoldhatónak, ha teljesen a közoktatásügyi miniszterium veszi kezébe. Minden oly községbe, hol a tanköteles gyermekek száma a hatvanat meghaladja, az iskolafentartó köteles egy új tanítói állást szervezni, vagy a kultuszminiszterium küldene tanítót. Ha nincs elég terem, úgy építtetne. Így az osztatlan iskolák osztottakká válnának, melyekben az állami gyermekek együtt tanulnának a község gyermekeivel.

Ez a megoldás lenne előnyös úgy a község, mint az állam gyermekeire nézve.

Ne juttassuk a tandíjkárpótlással ellenérték nélküli jövedelemhez a kulturára áldozni nem akaró iskolafentartókat, hanem juttassuk őket több osztályhoz, több tanítóhoz!

Mind az iskolai, mind a családi nevelésügyi ellenőrzést egy, akár a kultuszminiszterium részéről a menhelyekbe besztott nevelésügyi felügyelő végezhetné. Azt hiszem, 3—6000 gyermek nevelésének érdeke megérdemelné ily állások szervezését a menhelyeken. Ezt — úgy gondolom — az igazgató főorvosok is a legnagyobb örömmel fogadnák!

A beiskoláztatás kérdésének megoldása sürgős. A menhelyi főorvosokat ezen gondolat- és munkakörükbe nem vágó nagy gondtól: az iskolafentartókkal való alkudozásoktól, néha valóságos harctól fel kell menteni.

A nagy államsegélyeket élvező iskolafentartókkal szemben — azt hiszem — könnyen elintézheti a kultuszminiszterium a kérdést. Egy olyan ódiumentől szabadulnának meg a menhelyi igazgatók, amely miatt sok támadásban volt részük, anélkül, hogy a legcsekélyebb hibát is elkövették volna.

Míg ezen községekben állami iskolák nem lesznek, addig e kérdést másként — mint a fent jelzett módon — helyesen megoldani alig lehet! . . .

A pályaválasztás kérdése.

A már 14 éves korig fölnevelt gyermek jövőjének kérdése egy újabb nagy probléma elé állítja a gyermekvédőket! Ma a gyermek jövőjének kérdését általában úgy oldják meg, hogy 12 éves korban a jól fejlett és az elemi iskolát elvégzett gyermeket a nevelőszülőknek ingyentartásra adják, ha a

szülők óhajtják. 15 éves korban pedig szerződést kötnek a szülőkkel a további ottmaradásuk feltételeire vonatkozólag.

Itt ismét az a baj, hogy nem eléggé individualizálunk. A gyermeket nem is látjuk, nem is tudjuk, vajjon van-e hajlama a nevelő-szülő foglalkozásához? A felügyelőnő felterjeszti az adatokat és ha a szerződés pontjai megfelelnek, a központ jóvá hagyja.

Mindnyájan tudjuk, hogy a gyermek jövője szempontjából döntő fontosságú a pályaválasztás. Nagyon fontos megállapítani, vajjon a választott pálya megfelel-e a gyermek egyéniségének, testi fejlettségének, tud-e azon a pályán boldogulni, kifejlésztheti-e azon a pályán erejét úgy, hogy a maga lábán megélhet? Ezek mind oly kérdések, melyeket tökéletesen megoldani egyelőre még nem tudunk, de amelyek épen a gyakorlati megoldás mellett állandóan tökéletesednének.

Ha nem is tudnók precizen kiválasztani a gyermek hajlamainak legmegfelelőbb pályát, de legalább egyéniségükkel homlokegyenest ellenkező pályára nem adnók őket.

Ma már a gyermek egyéniségének, intelligenciájának s általában testi-lelki fejlettségének megállapítása után meglehetősen egyszerű módszerekkel dolgozhatunk s az így gyűjtött adatok és eredmények pedig igen fontos utmutatást nyújthatnak a pályaválasztást illetőleg.

A budapesti menhely kitűnő igazgatója a legnagyobb lelkiismeretességgel igyekszik individualizálni, de mégis történhetik tévedés a mai rendszer mellett. Az igazgató nem láthat minden gyermeket, minden felügyelőnő pedig nem egyformán lelkiismeretes. Így azután pl. Jászberényben láttam egész kicsi, fejletlen gyermeket egy kovácsműhely nagy fujtatója mellett. A gyermek szabó szeretett volna lenni, de ép akkor a községben szabómesternél hely nem volt, — hát kovácsinas lett.

Hangsúlyozom, hogy az igazgató erről nem tudott, mert ilyesmi nem történhetik meg lelkiismeretes szakember tudtával. A pesti menhelyen is megtörténhetik ily hiba, de másutt is előfordulhatnak legalább is addig míg a központi vizsgálat észre nem veszi a tévedést. És ez természetes! Hiszen az igazgatók nem utazhatnak el megvizsgálni minden gyermeket, mielőtt iparosnak, vagy földművesnek adják!

A jó szomszéd, a jó barát, az ismerős iparos kér a felügyelőtől tanoncot és ő ad neki. Hogy a gyermek arra való-e, avval nem számol. Ez nem a felügyelőnő hibája, hanem a még ezideig ki nem forrott gyakorlaté. Pedig mily sok energia-tőkét veszíthet így el az állam, mily sok sorsával elégületlen polgárt nevelhetünk a hazának!

Megoldani e kérdést úgy lehetne, ha minden gyermeket pályaválasztás előtt a menhely központjába hoznának, hol a gyermektanulmányozásban jártas pedagógus vagy orvos megállapítaná, milyen pályára alkalmas, testi szervezete és szellemi fejlettsége következtében.

Hogy a gyermek legszívesebben marad nevelőszülőjénél, az természetes, de ez nem lehet ok ahhoz, hogy a gyermeket tovább is ott hagyjuk, ha jövőjét nem látjuk biztosítva. Bizonyos, hogy mindnyájan leginkább otthon szeretünk volna maradni, rendkívüli nagy lelki rázkódtatás volt ránk nézve a szülői háztól való megválás, de keresztül kellett rajta esnünk a jövőnk érdekében. Az állami gyermeknek sem kellemes elhagyni azt a családi kört, melyben 15 évig éltek, de sok esetben jövőjük érdekében kívánatos a megválás.

Ajánlatosnak vélném, hogy az iparostanoncoknak szerződtetett gyermekek más városokba kerüljenek, mint ahol nevelkedtek. Ezt már a gyermektanulmányi kongresszuson is bátorkodtam ajánlani, de itt jobban van alkalmam megokolni ezen javaslatot. Ennek előnyös voltában az azóta szerzett tapasztalataim teljesen megerősítettek. Egy eklatáns példát említek fel.

Jászberényben egy szerződtetett bádogos-tanonc nyár közepén ott hagyta mesterét és visszament volt nevelőszülőjéhez. A gyermek és mestere az ipartestület békéltetőbizottsága elé került. A békéltető-tárgyaláson én is részt vettem. A bizottsággal együtt — a gyermek bemondása alapján — konstatáltuk, hogy a volt nevelő-szülő, egy földműves-napszámos nagyobb munkát vállalt, szüksége volt a gyermekre s visszacsalta. Az ipartestület jegyzője kijelentette, hogy a nyári munkaidőben ez nem nagyon ritka eset. És én nem tudom elítélni a nevelő-szülőket! Az ő szeretetük nem is lehet az az igazi nagy szeretet, mely a gyermek érdekét és jövőjét mindenek fölé tudja helyezni. A nevelő-

szülők szeretete inkább a megszokás folytán kifejlődött ösztönszerű ragaszkodás a gyermekhez. S e kifejlődött ragaszkodás nem mindig számol a gyermek érdekeivel, mint a jászberényi példa is mutatja. A gyakorlati életben működő ipartestületi jegyző szerint csak úgy sikerülhet a tanonc-kérdés megoldása, ha az inassá szerződötett gyermekek más városba kerülnek.

De felhozhatok más érveket is ezen megoldás mellett! A tanonckor az az idő, midőn a gyermek a szűkebb családi milióból az életbe kerül. A családból való kifejlődést felváltja az életbe való belefejlődés processzusa. Ha a család a gyermek közelében van, csak megnehezítjük ezt a folyamatot, nehezen tud tőle szabadulni a gyermek, különösen ha még vissza-vissza rántja. A józanabb gondolkodású szülők is tisztában vannak ezzel s elég gyakran halljuk: «Minden jó messze a gyermek.» «Tanuljon meg a maga lábán járni.» «Hadd lássa, milyen az élet.» — Édesatyám bátyámat idegenek közé, Bécsbe adta asztalosinasnak!

A gyermek jobban is megtanulja iparát olyan helyen, hol nincs ismerős, nincs barát, nincsenek szülők, hova mindig haza futkoshat. Idegen városban minden szabad idejét iparának szentelheti, mert megszabadítottuk a személyét foglalkoztató minden más tényezőtől.

A társas-élet különösen a pubertás korában sok veszélyt rejteget magában. A pesti fiatalokúak birósága tárgyalásain láttam ezt igazolva. Az iparos-tanoncok kriminalitásának tényezőit legtöbbször a társas-életben lehet megtalálni. Együtt csavarognak, együtt követik el csinyjeiket. Körmenden nagyon gyakran találkoztam menhelyi tanoncokkal, kik nemcsak este, hanem napközben, a munka idején is együtt kóborogtak.

Mindezek az okok kívánatossá teszik, hogy a gyermekek más városokba kerüljenek, hol még nincsenek cimborák, jó pajtások; hanem egy becsületes iparosnál tanulhatnak, akiknek azonban még sincsenek teljesen kiszolgáltatva, mert ellenőrzésükről gondoskodhatunk.

Az elhelyezések ilyen módjait legjobban a Julián-Egyesület eredményei igazolják. Ugyanis a Julián-Egyesület 1911-től kezdve 111 tanoncot helyezett Horvátországból Magyarországra. A gyermekek közül három év alatt csak

15 hagyta el helyét, de csak egynehány ment haza, a többi más mesterhez került. Ha számba vesszük még, hogy e gyermekek félig horvátok, úgy az eredmény nagyszerűnek mondható. E gyermekek az idegen városban igen jól viselkednek, szorgalmasak s több iparostól hallottam, hogy csak az iparuknak élnek s a legjobb tanoncok. Minden városban az ipariskolai igazgató felügyel reájuk.

Hiszem, hogy ennyi érv után nem fogják ujólag elvetni ezen javaslatomat s ha csak kísérletképen is megvalósítják, meg vagyok róla győződve, hogy előnyösebb lesz a tanoncelhelyezés mostani módjánál!

A gyermekvédelem korhatárának kiterjesztése.

A menhelybe került gyermekek 15 éves korig maradnak az állam védelme alatt. Ugy tudom, hogy a korhatárt a közel jövőben kiterjesztik a 18 éves korig. Gyermekvédelmünk intézőinek ezen bölcs elhatározását a gyermektanulmányozók a leglelkesebben üdvözölhetik. Ugy látszik, a gyakorlat megmutatta, hogy hiba a gyermeket az ezer veszélyt magában hordó pubertás korában védelem nélkül hagyni. És örvendetes, hogy ezt a magyar gyermekvédelem látta meg először! A korhatár kérdésének felfogásában a mi gyermekvédelmünk szervezői és vezetői előbbre vannak a többi európai nemzetnél. Ezt bizonyítja, hogy a brüsszeli nemzetközi kongresszuson éppen a magyar előadó tudta erős küzdelem árán megakadályozni az összejöött orvosok azon antiszociális határozati javaslatát, mely szerint a gyermekek csak 5 éves korig tartozzanak a védelem kötelékébe.

A magyar előadó a gyakorlatból tudta, hogy a védelem nehézségei éppen 5 éves koron túl kezdődnek. A védelem e koron túl a nevelésben dominál. Ez a védelem nem a halál elleni küzdelemben merül ki, hanem az életre való előkészítést teszi feladatává. Ez pedig nevelői munka: a gyermek erkölcsi és szellemi védelme. Ehhez a munkához pedig pedagógusokra is van szükség.

E cél érdekében minden menhelyen egy központi nevelésügyi felügyelőre volna szükség, kiknek feladata lenne a nagyobb gyermekek kihelyezése, beiskoláztatásuk, lelki fejlődésük ellenőrzése, továbbá a pályaválasztás és a tanonc-

kihelyezés elintézése. Azt hiszem, a rendkívül sok munkával terhelt igazgató-főorvosok csak örvendenének, ha az említett, tisztán nevelésügyi feladatokat a pedagógusok levennék vállalkról.

Azok a reformok, melyeket ezideig az igen tisztelt szakértekezletnek figyelmébe ajánlani bátor voltam, nem terhelnék meg nagyon a gyermekvédelem büdzsetjét. Megoldásuk aránylag igen kevés anyagi áldozatot kíván. És ha csak a 60,000 gyermek közül 10—15 ezernél jár eredménnyel neveletésük intenzívebbé tétele, már akkor is gyümölcsöző lesz a befektetés!

Igen tisztelt Szakértekezlet!

Gyermekvédelmünk nevelésügyi vonatkozásait igyekeztem ezen tanulmányomban feltüntetni. Amit itt vázoltam, az összegyűjtött anyagomnak azon csekély töredéke, melynek ismertetésére a gyakorlati indítványok érdekében szükségem volt. Nem említettem a beutalást, a gyermekek kivételét a védelemből, az árvaszék feladatát, a községeknek az anyagi terhekben való aránytalan részvételét s még több oly szociális feladatot, mely e nagy problémával összefügg. Nem tehettem, mert így is próbára tettem szives türelmüket; de így is kénytelen voltam evvel, hogy azt az álláspontot, melyre a szervezők még nem gondoltak és mely csak a gyakorlatban alakult ki, részletesen kifejthessem.

Már most a pedagógusokon a sor, hogy e kérdéssel foglalkozzanak. A gyermekvédelem az élet problémája, nem pedig a filozófiáé. Szükséges tehát, hogy a pedagógusok az életbe menjenek: a gyermekek közé. A metafizikai elmélkedések légköréből le kell ereszkedniök a földre, a szabályokhoz kötött elméleti pedagógiából el kell jutniök az élet pedagógiájába.

Mindnyájan tisztában vagyunk a nevelés hatásával, de ezt akkor bizonyítjuk be a legmeggyőzőbben, ha az elhagyott és erkölcsi züllés veszélyének kített gyermekek nevelése terén tudunk eredményeket elérni. És lehet-e szebb feladata a pedagógusnak, mint megmenteni a nemzet és az emberiség számára az elveszni készülő életet? — Ha a pedagógusok le tudnak ereszkedni az elhagyott gyermekekhez, ha szeretettel tudnak foglalkozni velük, úgy a nemzet javításának még értékesebb faktorai lesznek.

Ha nálamnál hivatottabbak, tapasztaltabbak, állásuk és szavuk sulyánál fogva tekintélyesebb pedagógusok is foglalkoznak az elhagyott gyermekek nevelésének nehéz, de igen szép problémájával, akkor be kell következni a nemzet erősödésének, a mi mindnyájunk közös nagy célja.

A magyar gyermekvédelem úttörő volt a világ gyermekvédelme terén; nem keresett mintát: haladt a maga útján. Ezen haladásában a nevelés útjára ért s kívánatos, hogy e téren is mintául szolgáljon a művelt nyugatnak.

Gyermekvédelmünk nevelésügyi megoldása olyan perspektíváját nyújtja ezen szép szociális alkotásunknak, mely nemcsak testben, hanem lélekben is erősebb nemzedék kialakulásának reményét ébreszti fel bennünk!

Könyvismertetés.

A munka iskolája. A cselekvő oktatás elmélete és gyakorlata az elemi népiskolában. Irta: *Jovicza Ignác* székesfővárosi gyakorlóiskolai tanító. (Budapest, 1914. Rózsavölgyi és társa. Ára 4:80 K.)

Villámgyorsasággal terjedt el a *munkaiskola* eszméje. Nem csodálatos ez, de természetes: túlnőttük pusztán értelemképző iskoláinkat, másmilyent, jobbat akarunk.

A munkaiskola eszméje elterjedt, százak csatlakoztak hozzá. Ennek eredménye az a gazdag irodalom, amit a munkaiskola termelt. Foglalkoznak a munkaiskola lélektani alapjaival, s százirányú tervezetünk van a kivitelre, főképen német nyelven.

S ha azt kérdezzük: De hol ez az iskola? Hol a munka iskolája? Be kell vallanunk, bizony ezt még csak néhol, pár száz kiváltságos gyerek élvezi. Ugy érzem, ez nem eredmény, az eszmék, a szavak ilyen tömege után. Vagy még mi, pedagógusok sem vagyunk a tette nevelve? Ugy látszik, így van. Félünk a kérdéstől, mert új utakra kell lépnünk, még nincs sablonunk, ez a jó, biztos támasz. Vagy azt hisszük, hogy most gyökerestül fel kell mindent forgatnunk, iskoláink helyett csupa újat építeni, más tantervet készíteni s mert ezt nem tehetjük, meghátrálunk a lassú, de biztos jövőjű átformálás elől. Nem tudunk, vagy nem merünk tenni.

A mi irodalmunk az alkotó munka iskolájáról elég szerény s főképen az elmélettel foglalkozik. Legfeljebb egy-egy tárgy mun-

kálkodva tanításáról szólnak a gyakorlati művek. Az egész mai népiskolát munkálkodás közben a Jovicza könyve mutatja be először.

A németek minden rendszerű munkaiskola teljes módszerét kidolgozták. Ez jó, mert jóakarató emberekbe bátorságot önt a kezdéshez és így közelebb visz az eszme megvalósulásához. Ámbár az ilyen részletes irányjelölés nagyon kiszorítja az egyéniséget, kijegecesedetté teszi a munkaiskolát is, s gátolja, hogy művészi legyen a tanító munkája.

Jovicza könyve az ilyen gyakorlati irányú könyveknek az eszme megvalósulásához közelebb jutását jelenti, még pedig pusztán és egyenesen.

Ebben találok létjogosultságát. Szükségünk volt egy könyvre, ami egészen nekünk, a mi hatosztályos népiskolánknak szóljon, azt mutassa meg, hogyan csinálhatunk a Tanterv keretein belül munkaiskolát, fokozatosan lassú reformálással. Mert a Tantervhez ragaszkodnunk kell, előírt anyagát el kell végeznünk s iskoláinkat sem építhetjük újra.

Jovicza éppen ezért nem a műhelyoktatás, hanem a munkaiskola hive, azé az iskoláé, amely «a munkát a tanítás módszeres fokozatai közé illeszti, a munkát didaktikai módszerré teszi» és amelyben «nem a munka produktuma a cél, hanem az a lelki folyamat, melyet a gyermek lelke a munka megkezdésétől annak befejezéséig átél» és amely iskola «a gyermek cselekvő ösztönének figyelembe vételével tanítói eljárásunkat természetessé és eredményesebbé teszi, másrészt azt a messzebb eső célt, hogy munkára csak munkával nevelhetünk, valóra váltja.»

A maga elé tűzött feladatot szerző úgy oldotta meg, hogy könyvének első részében a *cselekvő-oktatás rövid elméletét* adja. Nem elégzik meg az egyetlen értelemképző eszközünkkel, a nyelvvél, hanem kevésbé elvont s a gyermeknek megfelelőbb módokat keres, s így állítja munkába az összes érzékszerveket, a kezet, az izmokat. Egyébiránt ez a mű leggyengébb része. Az elméleti rész fejtegetéseinek szerkezete laza, értelme több helyen homályos. A történelmi rész hiányos, különösen a magyar munkaiskola multjáról csak egy-két adatot kap ki. Hogy egyebet ne említsek, *Gönczy Pálnak* kísérleteiről (zeleméri iskola), intézkedéseiről, *Schranzról*, *Bíró* könyvéről, *Csurkáról*, *Veres Ferencről* egy szót sem szól.

A második részben a munkaiskola berendezésének kérdését oldja meg bámulatos egyszerűen. A mi iskoláinkból alakít munkaiskolát. Főanyaga: a plasztilin, agyag, emellett azonban jóformán minden más anyagot használ. Tehát nem hajlik a megkötött, pontos munka felé, hanem már az anyaggal biztosítja a szabadabb munkát, egyéni erők megnyilvánulását.

Megismertet továbbá a tipusos rajzolással, aminek az az előnye, hogy begyakorlásával a tanító nagy könnyedséggel és rajzilag is helyesen illusztrál bármit, akár a megértés, akár a tanítás szépítése kedvéért rajzolt.

A harmadik részben (s ez a könyv legsúlyosabb része) leckemintákat, részletesen kidolgozott tanításterveket közöl népiskolánk minden tárgya köréből. Ezeket a leckemintákat pedig nem ő írta, hanem itt szóhoz engedi jutni a munkaiskola hiveit. Mindegyik leckeminta mástól való, annak a tantárgynak bizonyára hivatott, tapasztalt tanítójától.

A könyvhöz előszót Ozorai Frigyes dr., a Fővárosi Pedagógiai könyvtár igazgatója írt, ő állította össze a könyv negyedik részében rövid ismertetésekkel a munkaiskola külföldi irodalmát is.

Bors Jolán.

Alkotó munka és rajz az elemi iskolai beszéd- és értelemgyakorlatokban. Írta: *Krizsán Gábor* dr. áll. el. isk. igazgató. Gyakorlati utmutató az I. és II. osztályú beszéd- és értelemgyakorlatoknak behatóbb, könnyebb és sikeresebb tanítására. Kolozsvár, 1914. Szerző sajátja. Ára 2 korona.

Szerzőnek, aki a gyermektanulmányi kiállításon bemutatta a dolgoztatva tanító módszerét, egyszerű, igénytelen gyűjteménye a felületes szemlélnök nem sok látnivalót nyújtott, de annál többet a szakembernek. A gyermek számára meg éppen meseország minden bűbája elevenedhetett meg, amíg apró ujjai között *kialakult* egy papirosházikó, egy gyujtószál-tutaj, egy miniatűr eke és sok mindenféle agyag ákombákom.

Szerző több évi kísérletezés nyomán állította össze munkáját, amely a beszéd- és értelemgyakorlatok egész területét felöleli, tehát vezérkönyvül is használható.

A könyv két részből áll. Az első rész a cselekvő-oktatás elméletével foglalkozik, kimutatja a munka társadalmi és neveléstani jelentőségét, hivatkozik külföldi és hazai kísérletekre és meggyőződéssel vallja, hogy a cselekvő-oktatás megteremtése a hazai kultúra gyarapodását jelenti.

Szerző módszerét a következőkben adja: «A gyermek dolgozik, tehát szemlél; rajzol s eközben a folyékony előadást gyakorolja s végül az elmondottakat rövid mondatokban összefoglalva, le is írja, tehát fogalmaz. E módszerrel átalakul a legegyszerűbb falusi iskola is munkaiskolává.»

Eljárására vonatkozólag a következő megjegyzéseink vannak. Mint minden modern tanító, aki a felfogatás és reprodukálás folyamataiban nem elégszik meg a tétlen szemlélettel s a pusztá

szóbeliséggel, hanem a gyermek természetes cselekvő ösztönét is kiaknázza a tudás mélyítésére s az akarat szilárdítására, úgy dr. Krizsán is tág teret enged tanítói eljárásában a különféle dologtevéseknek.

A könyvben ismertetett s a gyermektanulmányi kiállításon is bemutatott gyermek-munkákra nézve az az észrevételünk, hogy azok kis méretüknél fogva nem igen alkalmasak alak, forma, szilárdsági különbségek tudatosára, mert e finom különbségek észrevezésére a gyermek tapintó szerve még fejletlen. A módszer szempontjából nem annyira a munka produktuma a fontos, hanem az a lelki folyamat, amelyet a gyermek munka közben átél. Pl. ha gyufaskatulyából készít szekrényt, valóságos szekrény abból soha sem lesz, ellenben azok az észrevetések, amelyek a skatulya anyagára, alakjára s az alkotó részek formáira és azok elhelyezésére vonatkoznak, tökéletes, igaz szemléletet nyújtanak. Az elhasznált gyújtószálak éppen ebből a szempontból nem alkalmasak a hasábszloposság érzékeltetésére, még kevésbé a ház, a torony hasábalakúságának tudatosára.

Minden munkára vonatkozólag lényegesnek tartjuk az elkészítés előtti tökéletes szemléletet. Pl. ha a répáról beszélünk, nem elég a répát csak bemutatni. Ez a tétlen szemlélet. Ennél fontosabb a cselekvő szemlélet. Minden gyermek fogja meg a répát, érezze alakját, s a kiterjedései különbségeket, színét, ízét s közben maga alkossa meg szóban is e tulajdonságokat. Ez a felfogó lelki munka. Ezután következnek a kifejezés (reprodukción) folyamata, amely nemcsak szavakkal gyakorolható, hanem agyaggal való kiformálással és rajzzal is, amely eljárásokkal egyúttal ellenőrizhetjük a felfogás helyességét is.

Ha nem ebben a sorrendben történik a tanítói eljárásunk, akkor a munkának egyik legfontosabb értéke kallódik el, az, amely a fogalmak helyes kialakításában a lényeges fogalomjeleket öntevékenység útján fedeztetni fel.

Az is fontos, hogy az elkészítendő tárgy egyszerű legyen. Malomkereket készíteni vizfogó lapátokkal a II. osztályban kissé túlzott követelés.

Dr. Krizsán Gábor eljárásában a rajzolás szorosan kapcsolódik a beszéd- és értelemgyakorlatok anyagával. Megfelelő kézügyesítő gyakorlatok után a tanulók összefoglalására u. n. csoportrajzokat készít. Az elv nagyon helyes. Csak attól tartunk, hogy ha folyton csak sémákat rajzoltatunk, megöljük a gyermek teremtőképzetét. A rajz alkalmazása mindig nyomon kövesse a szemléletet, cselekvést, hogy elősegítse a tudatos meglátás kifejlődését.

Ha ezek mellett folyton gondunk lesz a gyermek képzetének

ujabb és újabb táplálására, keze ügyesítésére, forma és színérzékének fejlesztésére, akkor a csoportrajzok is nagyobb eredménnyel alkalmazhatók a tanultak megerősítésére és grafikus elbeszélletetésére.

Mindezeket azért mondtuk el, mert ezekkel szolgálatot véltünk tenni dr. Krizsánnak, hogy az a törekvés, melyet könyve is szolgál, mielőbb elérje azt a tökéletesedést, mely a tanító és gyermek lelkét s az iskola minden tevékenykedését egy igazabb világba viszi.

A könyv második része gyakorlati utmutatást nyújt a beszéd- és értelemgyakorlat anyagának a munkaiskola szellemében való feldolgozására.

Jovicza Ignác.

Die Charakterfehler des Kindes. Von Dr. Friedrich Scholz, Johann Trüper. E. M. Mayer Leipzig, 1911. 304 lap.

Harmadik, átdolgozott kiadásban jelent meg ez a mű, amely a család és az iskola szempontjából foglalkozik a gyermekek legkülönbébb hibáival. A gyermeknevelésnek talán legnehezebb problémája a jellembeli hibák. Azok az esetek alkotják a könyv tartalmát, amellyekkel szemben a legtöbb szülő és tanító tehetetlen és téves eljárásával a bajt csak fokozni képes. Mindehhez járul, hogy a nevelés soha sem adhatja fel a küzdelmet e gyermekkori jellemhibák ellen. Küzdeni tehát kell ellenük, de hogyan? A gyermektanulmányozásnak az is egyik főcélja, hogy erre feleletet adjon. A pedagógiai irodalom többnyire a súlyt az intellektualizmusra veti, mert a mult idők pedagógusai az iskola feladatát majdnem kivétel nélkül az oktatásban keresték, a nevelést inkább, mint az oktatás hatását tekintették, amely mintegy magától jár annak nyomában.

Az újabb évtizedek kutatásai, a gyermeki lélek tanulmányozásai feltárták az oktatás és nevelés közti távolságot, amelyet minél inkább megszüntetni, a legmodernebb törekvéseink közé tartozik. Ez akkor lehetséges csak, ha a gyermek egyénisége gondozásban részesül. Itt tűnnek azután ki a gyermek jellembeli hibái, amelyek alatt természetesen nemcsak az erkölcsi hibákat értjük.

Scholz az átöröklés törvényéből indul ki. Ennek folyományaaként állapítja meg a gyermeknevelés feladatát: az egészséges alapot fejleszteni, a betegest és hibásat megjavítani, a szerzett jellemet tovább vezérelni, felette öröködni. A gyermek hibái kétfélek, természetesek és mesterségesek. A lelki élet hármás dimenziójának megfelelőleg jelentkehetnek a hibák: 1. az érzelemben, 2. a képzeletben, gondolkodásban és ítéletben, 3. az akaratban és cselekvésben. Az érzelmi hibákat jellemzi vagy a gyermeknek gyenge önérzete, nyomott kedélye vagy a túlzó önérzete és túlzó hangulata.

Ide tartoznak a szomorú, az érzékeny, a szeszélyes, a félénk, a zavarbajövő, illetőleg a túlzóan jókedvű, a dölyfös, az akaratos, a hiú és a túlságosan hangos egyéneken kívül az indolensek, az érzelősek, a kárörvendők.

A képzelő erő tekintetében hibákban szenvedő gyermekek kétfélék, u. m. 1. nehézségekkel küzdők, 2. abnormálisan fokozott képzeleti élettel bírók. Az első csoportba sorozza Scholz az ostoba, a szórakozott, a szeles, a lusta gyermeket. A második csoportot képezik a koraérettek, a fantasztikus, a fantáziánélküli, a kíváncsi és a titkolódzó, a rendetlen és a pedáns gyermekek.

Az akarat és cselekvés terén a hibák jelentkeznek az idegrendszer ingerlékenységében, egoisztikus törekvésekben és ösztönyszerű szenvedélyekben. Az idesorozott gyermekek: 1. a nyugtalan, ügyetlen, balga; 2. a kapzsi, a gyűjtő, a csaló, az irigy; 3. a bosszúálló, a kegyetlen, a szemérmetlen, a romboló, a hazudozó, a haragos gyermekek.

Hosszan időzik Scholz az öngyilkos gyermekeknél; külön szól az öngyilkosságok gyakoriságáról, okairól, megelőzésének kérdéséről. Majd a szellem és a test kölcsönhatását tárgyalja. Végül a nevelés eszközeit és a jó nevelő tulajdonságait fejtegeti. Csupán a fejezetek címének ezen felsorolása is mutatja, mennyire tartalmas, modern szellemtől áthatott és minden gyermekét szerető szülőnek, nevelőnek szinte utbaigazítóként ajánlható Scholz könyve. A jellemhibákban szenvedő gyermekeknek 35 típusát ismerteti, azon az alapon, amelyet a modern gyermektanulmányozás követ, t. i. a gyermeknek egész egyéniségét, testi és lelki életének normális és abnormális fejlődését vizsgálva. Érdeme, hogy nemcsak a hibákat állapítja meg, hanem gyógyításukra is törekszik, ami már sokkal nehezebb feladat. A másik érdeme, hogy a gyermeket képes egyszerre az orvos és a pedagógus szemével nézni.

Gyulai Aladár.

Seinig könyve magyarul. *Büchler Hugó*, nagybecskereki tanító, a Gyermektanulmányi Társaság nagybecskereki osztályának titkára, lefordította Seinig Oszkárnak, a charlottenburgi munkaiskola híres igazgatójának *«Die redende Hand»* c. művét. Seinig Oszkár a munkaiskolának apostola és megtestesítője. *«Die redende Hand»* c. művében elméletileg és gyakorlatilag fejtegeti azt a módot, miként kell a kéznek a beszédét (a munkát) az iskolában az oktatás módszereként használni. Ezt a művet óhajtja kartársunk a magyar tanítósnak átadni. A Délmagyarországi Tanítóegylet elhatározta,

hogy e törekvését elősegíti az esetben, ha előzetesen tájékoztatást nyer az iránt, vajjon az előfizetők száma lehetővé teszi-e majd a fordítás kiadását. Kartársi szeretettel fordul tehát az egyesület elnöksége a tanítókhoz, sziveskedjenek úgy a maguk, mint az iskolák könyvtárai számára való megrendeléseikkel, illetve ezeknek bejelentésével ezt lehetővé tenni. A mű ára legfeljebb 3 korona lesz.

Előzetes bejelentéseket a fordító címére (Büchler Hugó áll. tanító) Nagybecskerekre kérünk.

Lapszemle.

A manheimi gondolkodó kutya problémája címen *Mackenzie Villiám* (Genova) az *Archives de Psychologie* 1913. dec. számában érdekes, komoly tudományos alapokra fektetett, beható tanulmányban foglalkozik ezen a tudományos világ érdeklődését erősen foglalkoztató jelenséggel és beszámol személyes tapasztalatairól és tervszerű kísérletei eredményeiről. Az eset eddig páratlanul áll és a csodálatosan hangzó, kezdetben kételkedéssel fogadott és sokak részéről szellemes könnyedséggel elintézett ügy, rendszeres tanulmányozás tárgyává vált. Komoly tudósok, kiváló pszichológusok, mint Claparède, Sarasin, Kraemer, Ziegler, Assagioli, Ferrari, Gruber foglalkoznak evvel az izgató, nagy jelentőségű gyakorlati következményekkel bíró problémával.

Azonban a talány még nincs megfejtve. Az eddig megjelent közlemények még inkább csak impressziók, mint bizonyítékok, a pozitív demonstrálással még adósak maradtak, a jelenség tudományos kritikáját még nem adták. A kérdés pszichológiai oldala még nincs tisztázva. A legfontosabb kérdés annak eldöntése, hogy a kutya «beszéd»-e személyes gondolatok kifejezője-e, spontán megnyilvánulás-e, vagy az állat többé-kevésbé nevelőjének passzív eszköze. Felmerül Hansnak, az első berlini számoló lónak az esete, melyet Pfungst a kérdező akaratlan és önkénytelen gesztusaival és reflex mozdulataival magyarázott. A kísérletek csak abban az esetben sikerültek, ha a jelenlevők közt legalább egy volt olyan, aki a feltett kérdésre feleletet tudott adni. Számos eset meggyőzte

azonban a kutatókat arról, hogy a mannheimi kutyánál tudatos transmissio esete nem foroghat fenn. Felmerül azonban egy másik kérdés, hogy nem a hipnotizáló és médium állnak-e egymással szemben, hogy nem a hipnozis valamely esetével van-e dolgunk? Claparède és Larguier des Bancelis ezen szempontok tisztázását tűzték ki célul, de külső körülmények megakadályozták kísérleteik olyan végrehajtását, hogy azok teljesen kielégítő kritikát adhatnának.

Mackenzie cikkének tartalmát a következőkben adjuk: Szerzőt a mannheimi utazás gondolatára főleg az birta rá, hogy Rolf, ez a híres kutya neve — nemcsak mint kitűnő számoló tünteti ki magát, mely képesség egyáltalában nem tekinthető minden esetben az intelligencia fokmérőjének — hanem számtalan olyan feladat megoldásaival, melyek a számtannal semmiféle kapcsolatban nincsenek, az állati gondolatnak sok újabb tanujelét adja. Részletesen ismerteti Mockel dr. mannheimi ügyvéd családi viszonyait, azt a józan, polgári miliőt, melyben a kutya nevelkedett. Rendes társasága a család két kisebb, kedves, élénk, normális észjárású gyermeke. Mockelné intelligens, finom érzésű, de nem üres álmodozó természetű nő, ki a reális életbe szorosán belekapcsolódik, kitűnő anya és háziasszony, bár ez súlyos feladat rá nézve, tekintve, hogy betegsége 7 év óta gátolja a szabad mozgásban. Rolfon kívül még egy kutyája és egy macskája van, melyek szintén kezdenek gondolkodni. Rolf 60 cm. magas, 3 éves állat (Ayrdale Terrier) rendkívül okos, kifejező szemekkel. Alaptermészete élénk, sokszor gúnyos, őszinte, érzékeny a dicsérettel, szeretetnyilvánítással és megszegéynitással szemben, éles emlékezet, fejlett látás és hallás jellemzi. A gondolkodás első tanujelét 1911. decemberben adta, mikor egy egyszerű számolási műveletet elvégezve, az eredményt ballábával kikopogta. Ezen idő óta tervszerű nevelésben részesült és a gyermekekkel együtt tanult. Tanítása elsősorban matematikai irányú volt. A beszédhez csak a számokon keresztül jutott el bizonyos autonóm módszerek segítségével. A számolásban az ismeretek magas fokára jutott el. A legnagyobb könnyűséggel végez bonyolult műveleteket, *hatványraemeléseket, köbgyökvonásokat.*

Roppant érdekes abécé-jének megállapítása, mely teljesen spontán alkotása. Mockelné különböző kifejezésekre akarta a kutyát megtanítani és ezért felrajzolta különböző tárgyak képét melléírva a megfelelő jegyeket és rábirta az állatot, hogy a tárgy írott vagy kimondott nevére bizonyos számú kopogással reagáljon. Ezen fogalmi megjelölés azonban nehézkes dolog volt és ezért helyette áttértek a hangoknak és megfelelő betűknek bizonyos állandó számú kopogással való kifejezésére. Mockelné megnevezte

az abécé hangjait sorban, ötöt, hatot naponkint; Rolf pedig különböző és tetszésszerint választott számú kopogással reagált mindegyikre, megállapítva eszerint saját abécéjét. Minthogy a kopogásnál csak ballábát használja, egyes hangok kifejezése igen fárasztóvá vált. (Például a v-nek 20 ütés felel meg.) Ezért egyszerűsítették az abécét oly módon, hogy a tizeseket úgy üti, mintha egyesek lennének, de mielőtt áttér az egyesekre, hosszabb szünetet tart. Például $1-7=17$. Wilser állítása szerint az abécé megállapításában az ökonomia elve vezette Rolfot, amennyiben a gyakrabban előforduló hangokat kevesebb kopogással jelzi.

Roppant érdekes jelenség, hogy «beszéd» közben Rolf bizonyos mássalhangzók nevét, mint szótagot használja és azáltal stenographikus rövidítéseket visz bele beszédébe (S—n=essen.) Az a tendencia: a magánhangzók elhagyása nyilvánul meg némely primitív nép magánhangzóktól megfosztott írásában. Ahol azonban az értelem úgy kívánja, Rolf a magánhangzókat is kikopogja.

Az abécé feltalálásával könnyüvé és gyorsá vált az érintkezés Mockelné és a kutya közt és igen gyorsan haladt Rolf nevelése. Az elért haladással párhuzamosan emelkedett képességeinek megbecsülése, önértékelése is. Míg eleinte elvégzett hasonló feladatokat, most határozottan visszautasít minden dresszurát. Olyan dolognál, mely képességeit nem múlja fölül, elégséges az egyszeri elmondás.

Azok a tények, hogy Mockelné nem tudja tökéletesen Rolf abc-jét és nincs is ideje a kutya gyors «beszéde» közben utána gondolni, továbbá, hogy a feleletekben a legtöbbször a népnyelv fonétikus lefordítását látjuk és gyakran új szavak is fordulnak elő bennük, kizárják azt, hogy itt bármilyen jelek hatása érvényesülhetne, hanem autonom pszihikai jelenségekkel van dolgunk. Ezt az állítást Mackenzie látogatása eredményeiből meritett pozitív érvekkel támogatja. Három séance-on vett részt, melyekről kimerítő részletességgel számol be, közölve a vizsgálatok egész menetét és a kutya minden válaszát. Mockelné kezében tartja a kartonlapot, melyen Rolf kikopogja válaszait és számlálja az ütéseket, melyeknek számát feljegyzik. Az első találkozásnál a kutya első kérdése ez: Ki vagy? Az első kísérlet a kutya legfejlettebb érzékét, a szaglást tette próbára, mely azonban Rolfnál igen gyengének bizonyult. Fejlett esztétikai fogékonyságot árult el avval, hogy azon kérdésre, hogy mit szeret, mi tetszik neki legjobban, azt felelte, hogy a képek. A második találkozásnál azonnal felismeri Mackenziet és megmondja nevét is. Hogy a jelenlevők és a kutya közt minden közlekedés lehetetlen legyen és a kísérletező maga se ismerje a feladott kérdést, boritékokban helyezett el képeket és ezek közül egyet kihúзва úgy emelte ki a képet a boritékból, hogy azt a kutyan

kívül senki sem láthatta. Rolf roppant érdeklődést mutatott, felismerte és észrevette a képeken a legjellemzőbb vonásokat és türelmetlenül kért újabb képeket. A lányokat szép hajukért és finom ruhájukért jobban szereti, mint a fiúkat. A naptárt szemmel tartva, ismeri a hét napjait. Az ujság megjelölt szavait fonétikus jegyekre felváltva, elolvassa. Abstrakciókat végez, definíciókat ad. «Az ősz az az évszak, amikor sok alma van.» Az összes kísérletek azt mutatták tehát, hogy Rolf képes emberi módon gondolkodni, vagyis képzeteket szerez, fogalmakat alkot és ezeket kifejezi.

Ami most már a kutya intelligenciájának megállapítását és az emberével való összehasonlítását illeti, ez igen nehéz dolog. Az intelligencia meghatározásában szerző Stern megállapításához csatlakozik és határozottan megkülönbözteti a tudást és a tudásra, illetőleg tanulásra való képességet. Teszt-ekkel nem vizsgálta és nem mérte a kutya intelligenciáját. Rövid idő alatt nem is lehet teljesen megállapítani a kutya szellemi képességeit. Futólagos benyomások alapján sok esetben nem lehet elválasztani egymástól a tudást, a szerzett ismeret reminiscenciáját és az intelligenciát. Csak hosszas és alapos megfigyelések és kísérletezések összegezése alapján lehet az alany szellemi képességeiről megközelítő képet adni. Nehéz eldönteni azt a kérdést is, hogy Rolf esete kivételes, csodaszerű-e, vagy pedig remélni lehet hasonló eredmények elérését más kutyákkal és állatokkal is. A mannheimi eset problémák végtelen sorozatát vetette felszínre. Sokan megmagyarázhatatlannak tartják a kutyánál tapasztalható gyerekeséget és az ennek látszólag igen ellentmondó érett gondolkodást. Mackenzie éppen ebben hiszi a probléma rejtett kulcsát megtalálni. A pszihikum — embernél, állatnál — minden megnyilvánulásában kettős. A modern lélektan elválasztja egymástól a lélek tudatos és tudattalan jelenségeit és megtalálni véli ezeknek anatom-fiziológiai szubsztrátumát a cerebro spinális és a szimpatikus idegrendszerben. Ez a megkülönböztetés egy az alany szempontjából teljesen relativ dolgon, az öntudaton alapul és szerző szerint nem fejezi ki a leglényegesebb faktorokat. Objektív megkülönböztetési kritériumot kell találni ezen lelki dualizmushoz. Minden lény két lelki lényegyet foglal magában: «ész-lélek» (l'âme raison) és «intuicio-lélek» (l'âme-intuition.) Az észlélek az érzékeken keresztül közvetíti a külső és belső világ ismeretét, levezet és következtet, főmegnyilvánulása az egyén racionális logikája. A másik lélek az érzékektől függetlenül, intuitív uton ismer meg mindent, lát szem nélkül és hall fül nélkül, mint azt a holdkórosság számos esete mutatja. Csak következtet és nem alszik soha, sőt sokszor az álomban bontakozik ki. Tipikus megnyilvánulása a faj logikája. Lényeges sajátossága a latens emlékezet, mely az átöröklésnek

főfeltétele. Ez az emlékezet nem az agyhoz van kötve és nem is érintik az agy alterációi. Az ész-lélek mindig szuggerálhatja az intuicio-lelket. Az ész-lélek fő sajátosságai függetlenek a nevelői hatásoktól.

Alkalmazva ezt a kettős sémát a mannheimi esetre, látjuk, hogy a ló, a kutya és az ember az ész-lélek szempontjából emelkedő, míg az «intuicio lélek szempontjából csökkenősorozatot alkotnak.» Ne felejtjük azonban el, hogy maga a kiinduló pont még csak föltevés. Meglehet, hogy az intuitív intelligencia fordított arányban van az ész intelligenciával. Az intuitív intelligencia megnyilvánulásai, az ösztönök, emelkednek jelentőségben párhuzamosan a tiszta ész jelenségek csökkenésével.

Valószínű, hogy olyan jelenséggel állunk szemben a modern zoopszichológia személyében, mely szükségessé teszi, hogy a pszichológia megújítsa saját alapjait.

Gröber Vilma.

Gyermektanulmányi mozgalmak

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság VIII. közgyűlése.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1914. ápr. 26-án d. e. 11 órakor tartotta rendes évi közgyűlését a Pedagógiai Szemináriumban. Jelen voltak a tisztikar tagjai közül Nagy László ügyvezető alelnök, Ballai Károly, Répay Dániel, Nemes Lipót titkárok, Lázár Szilárd dr. jegyző s Bors Jolán könyvtáros; a tagok közül Mosdossy Imre kir. tanfelügyelő, Eötvös K. Lajos kir. tanfelügyelő, Weszely Ödön dr. főigazgató, Vértes O. József dr., Nógrády László dr., Fürj Pál, Radnai Arnold, Sziklás Sándor, Martos Ágostné, Natonek Géza (Vác) s még számosan.

Nagy László ügyvezető alelnök megnyitja az ülést, bejelenti, hogy gróf Teleki Sándor elnök betegsége miatt van távol s indítványozza, hogy a közgyűlés az elnököt táviratilag üdvözölje. A jegyzőkönyv hitelesítésére Mosdossy Imre kir. tanfelügyelőt s Martos Ágostné úrnőt kérte fel. Ezután *Nagy László* megtartotta megnyitó beszédét, amelyet lapunk más helyén egész terjedelmében közlünk.

Répay Dániel titkár rövid kivonatban előadja a már nyomtatásban megjelent titkári jelentést, hozzá teszi, hogy a jelentésből kimaradt Nemes Lipótnak a kispesti fiókkör létesítése érdekében

tartott előadása. Jelenti továbbá, hogy társaságunk a lipcsei Buchgewerbe kiállításon nagy elismerést aratott.

Mosdossy kir. tanfelügyelő emelkedett szólásra. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság a modern pedagógia alapköve. A legnagyobb hálával s elismeréssel adózik a vezetőségnek. A titkári jelentéshez egy gondolatot óhajt hozzáfűzni. Ugyanis a megalakult gyermekirodalmi bizottság célpontjaihoz elsősorban azt tenné hozzá, hogy vizsgálendő, vajjon a jelenlegi gyermekirodalom helyesen s menten minden káros hatástól, szolgálja-e az ifjuság testi s lelki fejlődését. Mondja ki a közgyűlés, hogy a bizottság programjába a jelenlegi irodalomnak modern pedagógiai szempontokból való revidálását is vegye fel.

Nógrády László dr. véleménye szerint ez a feladat az adatgyűjtő s pedagógiai szakosztály hatáskörébe tartozik.

Nagy László a kérdés megvitatását az elnökségnek adja ki. Indokoltnak tartja, hogy a Gyermektanulmányi Társaság evvel foglalkozzék, maga is végzett ily irányú megfigyeléseket a serdültebb ifjuság számára készült irodalom termékeiben.

Ballai Károly ideiglenes pénztáros előterjeszti az ugyancsak nyomtatásban részletesen megjelent évi zárószámadásokat. Tudomásul van.

Vértes O. József dr. s *Fürj Pál* számvizsgáló bizottsági tagok a zárószámadásokat átvizsgálták s indítványozzák a pénztáros s ellenőr felmentését. Az elnök javaslatára a közgyűlés a felmentést mind az elhunyt pénztárosnak, *Perényi József*nek s a jelenlegi pénztárosnak *Ballai Károlynak* megadja.

Ballai Károly folytatólagosan előterjeszti az idei költségvetést (kinyomtatva), melyet a közgyűlés általánosságban s részleteiben elfogad, egyuttal köszönetét fejezi ki *Ballai* titkárnak nagy munkájáért.

Nagy László elnök indítványozza, hogy arravaló tekintettel, hogy a tisztikar csak a jövő esztendőben kerül választás alá, az idén az elhunyt pénztáros helyének betöltése választmányi megbízatás révén történjék. A közgyűlés az elnök indítványát elfogadja.

Végül az elnök köszönetét nyilvánítja a váci tagoknak a közgyűlésen való megjelenésükért s az ülést berekeszti.

Lázár Szilárd dr. jegyző.

A kassai fiókkör megalakulása. Örömmel tudatjuk, hogy a Magyar Gyermektanulmányi Társaság kassai fiókköre, amelynek eszméje az első országos gyermektanulmányi kongresszus után a Kassai Tanítói Körben merült fel, megalakult. Itt mondották ki először a fiókkör megalakításának szükségét s az ügy mozgatóját

Boros Aladár és Vincze Ferenc tanítókra bízták, akik buzgalommal feleltek meg feladatuknak. Az «Abaujmezei Közoktatásügy» egy- másután hozta részint tőlük, részint más tanítóktól az értékes gyermektanulmányi értekezéseket. A szervezés munkájában állan- dóan részt vett, majd ősszel a központ felkérésére átvette annak vezetését Takács Béla kir. tanfelügyelő, az ügynek lelkes s erős meggyőződésű híve. Takács Béla Kassa egész társadalmának figyel- mét fölhívta az ügyre a Kassai Szabad Liceumban tartott tartal- mas előadásával. Ő végezte kitartóan a személyes meggyőzés munkáját is, hogy mily sikerrel, mutatja a kibocsátott felhívás eredménye. Kassa egész művelt társadalma csatlakozott a mozga- lomhoz, sőt kiterjedtek hullámai az egész vármegyére s felső Magyarországra. Így érthető meg, hogy a kassai fiókkör megal- kulásakor számra nézve a legerősebb fiókunkká vált. E mozgalom sikere a kassai s abaujmezei tanítóság s az egész társadalom nagy fogékonyságára vall a modern kulturális kérdések iránt. Örömmel üdvözljük az immár megalakult kassai gyermektanul- mányi társaságot s kifejezzük hálánkat a lelkes kezdők s vezetők, különösen Fischer-Colbrie Ágost püspök ur, Takács Béla kir. tan- felügyelő ur, a tanfelügyelői kar, a kassai tanítóság s az Abauj- mezei Közoktatásügy szerkesztősége iránt.

A fiókkör megalakulásáról szóló tudósítást Az Abauj-Torna vármegyei Közoktatásügy 10. számából vesszük át.

A «Magyar Gyermektanulmányi Társaság Kassai Fiókja» nagy- számú, előkelő közönség részvételével alakult meg f. hó 6-án a városháza nagytermében.

Az alakuló közgyűlést az összehívó Takács Béla kir. tanfel- ügyelő helyett Ósz Béla dr. kir. s. tanfelügyelő nyitotta meg, mert a kir. tanfelügyelő családi gyásza miatt nem jelenhetett meg.

Ósz Béla dr. megnyitó beszédében az egyesület célját vázolta, rámutatva arra, hogy az embernek egyik legnemesebb célja az, hogy a gyermekvilágot — a jövő nemzedéket — tanulmányozza és tapasztalatai révén annál könnyebben igyekezzék az utódokra azokat az erkölcsi és szellemi tőkét átörököltetni, melyeket mi nehéz munka árán sajátítottunk el az elődeinktől és fejlesztettünk tovább. Az ily módon nevelt ember teljes fegyverzettel és mégis friss erőben, munkakedvvel választ élethivatást és óriási lépéssel viszi elő a kultúrát, szolgálja az összemberiség érdekeit. Kassa város és a vármegye közönsége felfogta e társaság céljainak nagy horderejét és sokkal nagyobb számmal jelentkezett a tagok sorába, mint azt remélni lehetett. Egy fiókkör megalakításához átlag 50 tag szükséges, a kassai fiókba azonban majdnem 200-an jelentkeztek, amely körülmény igazolja azt, hogy Kassa és Abauj-Torna vár-

megye közönsége igazán nagy kultúrérzékkel bír. Beszédének befejeztével javasolta, hogy a gyűlés a kassai fiók megalakulását mondja ki.

Ez megtörténvén, az egyesület elnökévé *Fischer-Colbrie Ágoston* dr. megyés püspököt ajánlja, mint aki minden kulturális és szociális intézményben vezérszerepet visz s aki lelke a patronázs munkának, amely tevékenység rokontermészetű a mienkkel. Az alakuló gyűlés a megyés püspököt egyhangú lelkesedéssel elnökké választotta meg.

Fischer-Colbrie Ágoston dr. elfoglalva az elnöki széket, magas röptű beszédben vázolta azokat a feladatokat, amelyek a tagokra várnak. Az érdekes beszédet egész terjedelmében alábbiakban közöljük.

«Midőn Takács Béla kir. tanfelügyelő ur néhány hét előtt azon kérdést intézte hozzám, hogy mit szólnék ahhoz, ha a Magyar Gyermektanulmányi Társaság kassai fiókja engem választana meg elnökének, én először azt feleltem, hogy ily megtisztelő felhívásra alig tudnék igent mondani, mert nem volna fizikai időm, hogy az állás kötelmeinek úgy megfelelhessenek, amint azt az ügy nagy fontossága parancsolóan megköveteli.

De amint a tanfelügyelő ur egykönnyen nem volt hajlandó attól elállani, hogy tőlem igenlő választ kapjon, én elgondoltam, hogy hivatalos állásom oly szoros kapcsolatba hozza egész munkámat, egész gondolatvilágomat a Gyermektanulmányi Társaság céljaival, hogy talán elég lesz ezen eddigi munkámat némileg bekapcsolni a Társaság keretébe s hogy már ezáltal is úgy-ahogy eleget tudok tenni a kassai fiók elnöki kötelmeinek.

S midőn most a megtisztelő választás valóban reám esett, őszinte örömmel fogadom azt és ígérem, hogy tőlem telhetőleg fogom munkálni ama szent és nagy ügy sikerét, melyet a Gyermektanulmányi Társaság a maga zászlajára írt.

Mint 320,000 római katolikus hívőnek (ezek között legalább másfél százezer gyermeknek) lelkipásztora, mint 287 elemi és 5 polgári iskola, egy-egy felsőleányiskola, férfi- és nő-tanítóképző tanügyi főhatóságának képviselője, mint a fiatalokúak kassai felügyelő hatóságának elnöke, hivatalos teendőim közepette nap-nap után látom, mintegy kézzel foghatom, hogy nagy dologról van itt szó, sokat kell itt kutatnia még a tudománynak, sokat kell tanulnia a nagyközönségnek a tudomány már eddig is megállapított tételeiből.

Nagy dologról van szó: hazánk, hitünk, az egész emberi nem jövőjéről.

A haza legnagyobb kincse az ember. Hiába van a föld, ha nincs kar, mely azt megmunkálja s megvédelmezza; hiába van a

természet minden kincse, ha nincs ész és akarat, mely azokat hasznosítsa. A haza jövő embere a mostani gyermek, olyanok lesznek a jövő polgárai, aminőknek neveljük a ma gyermekeit. Annyi egészség, annyi vér, ideg, velő, annyi tudás, akarat, erkölcs, munka, erő lesz a jövő emberében, amennyi van a ma és holnap gyermekében.

Magának az objektív tudománynak e tekintetben még nagyon sok a feladata.

A gyermekvédelemnek s gyermeknevelésnek szorosán vett pedagógiai, orvosi, jogi, társadalmi kérdései még annyi felkutatni valót rejtenek magukban, hogy a legjobbak vállvetett törekvéseire van szükség, hogy ezen a téren minél előbb, minél nagyobb eredményeket érhessünk el.

E napokban vettem kézhez a IV. nemzetközi családi-nevelési kongresszus felhívását, mely kongresszus a folyó év szeptember havában fog Philadelphiában megtartatni az amerikai Egyesült Államok védnöksége alatt. Kilenc szakosztály fogja a családi nevelés kérdéseinek egyes csoportjait taglalni s a tervbe vett tárgysorozat maga is mutatja, hogy mily tiszteletreméltó nagy szellemi munkáról van itt szó; pedig a családi nevelés maga is egy csoportja a kérdések ama nagy komplexumának, melyekkel a Gyermektanulmányi Társaság foglalkozni akar. Ugyanerről győz meg bennünket egy tekintet az utolsó megtartott ily kongresszus irataiba. Az 1910 nyarán Bruxellesben, a belga királyné védnöksége alatt tartott harmadik kongresszus által kiadott kilenc kötetnyi tanulmány valóban tiszteletreméltó momentuma annak, hogy már mennyi történt ezen a téren s még mennyi van hátra magában a tudományos kutatásban is.

A kutatás eredményeinek népszerűsítése magánál a kutatásnál nem kevésbé fontos feladata a Gyermektanulmányi Társaságnak.

Aki tudomást szerez ama rettenetes pusztításról, melyet nemzetünk testében az óriási gyermekhalandóság okoz; aki tudja, hogy eme halandóságot mily könnyű volna számtalan esetben megelőzni, ha a szülők a gyermekhygiene alapelveit ismernék, aki látja a pusztítást, melyet a gyermekek testi és lelki egészségében a szülők alkoholizmusa okoz; az tisztában van azzal, hogy milliókhoz kellene elhatnia a Gyermektanulmányi Társaság felvilágosító szavának. A propaganda nagy munkájára van tehát szükség, hogy hallja meg és tudja meg az országban minden szülő, hogy mit kell tennie s mit kell kerülnie gyermeke egészséges fejlődésének érdekében.

Nagy dologról van tehát szó: nemzetünk, hazánk, hitünk, emberi nemünk jövőjéről.

Nagy munkára van szükség, százakéra a kutatásban, ezekére a terjesztésben, milliókéra a tanulásban s ezen munkára készsége-
sen ajánlom fel közreműködésemet.

S midőn az én szerény munkámat tisztelettel felajánlom, ugyanazon tisztelettel kérem a m. t. tagtársak s az egész nemesen gondolkodó közönség szives támogatását.»

Ezután *Ősz Béla* dr. az alapszabályokat ismertette, melyek elfogadása után elnök a tisztikar megválasztására tett javaslatot. A tisztikar tagjai a következők lettek:

Ügyvezető alelnök: *Takács Béla* kir. tanfelügyelő. Titkár: *Ősz Béla* úr. és *Nevelős Lajos* kir. s. tanfelügyelők. Pénztáros: *Kovács János* áll. igazgató. Jegyzők: *Vincze Ferenc*, *Boros Aladár* tanítók, *Koleszár József* javítóintézeti családfő.

Jogi szakosztály. Elnök: *Kurovszky Ferenc* kir. főügyész. Titkár: *Soós Béla* gyermekbíró és *Laczkó Gyula* dr. törvényszéki jegyző.

Pedagógiai szakosztály. Elnök: *Mázy Engelbert* dr. tankerületi főigazgató. Titkár: *Helle Hugó* főgimnáziumi tanár és *Sziklay Ferenc* dr. főreáliskolai tanár.

Adatgyűjtő szakosztály. Elnök: *Laczkovszky Lajos* javítóintézeti igazgató. Titkár: *Makkay Kálmán* ref. lelkész.

Választmány. *Báró Gyula* csendőr-alezredes, *Cserneczky Béla* áll. igazgató, *Duke Ede* áll. tanító, *Eöttevényi Nagy Olivér* dr. jogakadémiai tanár, *Fertály József* áll. igazgató, *Fürst Sándor* műszaki tanácsos, *Gerő Ágoston* áll. igazgató, *Gillinger János* főreáliskolai tanár, *Grün Lajos* dr. orvos, *Gyurkó István* rk. tanító, *Haczegán János* javítóintézeti családfő, *Hartsár István* kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő, *Hegedüs János* tanítóképző-intézeti igazgató, *Herboly Ferenc* áll. igazgató, *Hoffmann Arnold* theologiai dékán, *Höffler Emma* áll. tanítónő, *Karsai Ervin* főgimnáziumi igazgató, *Kertscher Gusztáv* polg. leányiskolai igazgató, *Konrády Lajos* kanonok-plébános, *Lukács Győző* áll. igazgató, *Máriási Jenő* áll. igazgató, *Máthé Gábor* dr. áll. gyermekmenhely igazgató, *Monoky István* ref. tanító, *Nemes József* áll. igazgató, *Pethes Gyula* kir. tanfelügyelőségi tollnok, *Pfeiffer Miklós* dr. theologiai h. tanár, *Sipos A. Gyula* kereskedelmi és iparkamarai elnök, *Steiger Ferenc* nyug. polg. leányiskolai igazgató, *Szalay Lászlóné* nyug. főispán neje, *Szilágyi Nándor* igazgató, *Solcanik Henriette* polg. leányiskolai tanítónő, *Vajda Károly* áll. igazgató, *Varga Jolán* ref. tanítónő, *Vargóczi János* dr. áll. igazgató, *Záhorszky István* női gazdasági intézeti igazgató.

Ezután felolvasták a központ üdvözlő táviratát, melyre szintén távirati úton válaszoltak s az ülés az elnök éltetésével véget ért.

Választmányi ülés. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság választmánya április 26-án a közgyűlést követőleg, ülést tartott, amelyen szintén *Nagy László* elnökölt.

Elnök a közgyűléstől az imént kapott megbízás szerint felhívta a választmányt, hogy az elhunyt pénztáros, *Perényi József* dr. helyét töltsse be. A választmány az elnök javaslatára a Magyar Gyermektanulmányi Társaság pénztárosává és könyvkiadó hivatalának vezetőjévé *Kanizsai Dezső* siketnéma-intézeti tanárt választja meg, illetőleg a jövő évi közgyűlésig megbizsa pénztári és könyvkiadó hivatalának vezetésével.

Elnök jelenti, hogy *Szidon G. Károly* felső keresk. iskolai tanár lemondott ellenőri tisztéről. Felhívja a választmányt, hogy az ellenőri állás betöltéséről is gondoskodjék. A választmány a társaság ellenőrévé ideiglenesen a jövő évi közgyűlésig *Ballai Károly* titkárt választja meg, *Szidon G. Károlynak* pedig köszönetet mond több évi buzgó fáradozásáért.

A választmány egyúttal megbizsa a pénztárost és az ellenőrt a központi és fiókköri pénzkezelési szabályzat készítésével, illetőleg a választmány elé terjesztésével. A választmány a pénztári szabályzatba felveendőnek határozza, hogy: a pénztáros köteles óvadékot letenni; az ellenőr köteles a pénztárt havonként legalább egyszer megvizsgálni; az ellenőr legalább évi 100 korona tisztelet-díjban részesítendő. Kimondja a választmány, hogy e határozatok azonnal életbe lépnek.

Benedek Ábrahám kisegítőiskolai tanár nem helyesli azt a szokást, hogy a közgyűléseket a társaság vasárnap tartja. Indítványozza ennek megváltoztatását. Az indítványt pártolólág kiadják az elnökségnek.

Végül megválasztják a mult választmányi ülés óta jelentkezett tagokat. (L. az ujonnan választott tagok jegyzékét.)

Nemzetközi neurológiai, pszichoatriai és pszichológiai kongresszus. Szeptember 7-én fog megnyilni Bernben a svájci Neurológiai Társaság által rendezett kongresszus, mely a megelőzőkhöz méltónak ígérkezik. A kongresszus 5 napig tart. Az előadások nyelve lehet: német, angol, francia, olasz. Ezeknek egy része már meg van állapítva. Szerepel köztük a fiatalokú bűnösök nevelése (*Ferrari*), a lélektan az iskolában (—), a lélektan biológiai alapjai, az intelligencia-vizsgálat (*Ziehen, Simon, Descoedres*).

Rendes tagsági díj 25 frank, rendkívüli 12.50 frank. A főtitkár címe: *Dr. L. Schnyder, 31. Monbijoustrasse. Bern.*

A Gyermek ez évi első számának utánnomása. A Gyermektanulmányi Társaság nem számított arra a nagyarányú támogató érdeklődésre és pártoló felkarolásra, amely ez évben a társasággal szemben a magyar társadalom egyes gócpontjain megindult. Miként ismeretes, ez évben már 600-nál többen léptek be a társaságba. Ez az oka annak, hogy A Gyermek ez évfolyamának első száma elfogyott s utánnomásra szorult. Az utánnomás, a külföld számára szánt mellékletek nélkül, megtörtént s ezóta el is küldetett a tagoknak s előfizetőknek.

Az Országos Gyermekvédő Liga közgyűlése. Az Országos Gyermekvédő Liga folyó évi április hó 26-án tartotta rendes évi közgyűlését, melyen a tagok és az érdeklődők nagy számban jelentek meg.

A közgyűlést *Prohászka Ottokár* megyés püspök, elnök vezette. Elnök örömet fejezte ki azon, hogy egész Magyarország társadalmának képviselőit látja a fényes gyülekezésben és melegen üdvözlöli a megjelenteket. Az évi jelentést *Rottenbiller Fülöp* igazgatósági tag olvasta föl. Az évi beszámoló jelentés kiterjeszkedik a Liga egész évi működésére. *Piukovich József* indítványára az elnökségnek és az igazgatóságnak fáradhatatlan működéseért és az elért sikerekért a közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. Az elnök indítványára a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel *Lipthay Béláné bárónét* a Liga első örökös tiszteletbeli tagjává választotta meg.

Ezután *Prohászka Ottokár* megyés püspök hosszabb értekezést tartott. A közgyűlés nevében *Edelsheim-Gyulai Lipót* gróf hálás köszönetét fejezte ki *Prohászka Ottokár* elnöknek a nagyhatalmú értekezésért. A gyermeknap eredménye az idén Budapesten 110 ezer korona, 30 ezerrel több, mint tavaly.

Az első magyar iskolaszanatórium. A József főherceg Szanatórium-Egyesület nagykoncepciójú tervet valósított meg a közel-múltban. Életbehívta az első magyar iskolaszanatóriumot, amelyben gyenge, vézna, tüdőbajra hajlamos középiskolai tanulók nyernek elhelyezést. *Korányi Frigyes* hirdette a külföld világneves jelesei mellett azt a tényt, hogy «a tüdővész a 15—30. életév között támad». A 15—30 év közötti ifjuserég pedig az iskola padjai között tölti legnagyobbrészt életét. Magyarországon 1912-ben 180 ezer ifju ült nap-nap után a középiskolákban, akiknek egy negyedét nem a küzdő élet fogadja, hanem akik, a statisztika tanúsága szerint, megsorvasztva, ott kopogtatnak a sanatóriumok kapui előtt. Ezért alapították a svájci école sanatoire mintájára az egész művelt nyugaton az iskolaszanatóriumokat, amelyekben az ifju a sanatóriumi kúra mellett tanulmányait tovább folytatja

és az év végén rendes vizsgát tesz. Ez az utóbbi adja meg az iskolaszánatóriumok nagy jelentőségét. Ezért van most Svájcban 20, Németországban 33, Angliában 41, Franciaországban 25 iskolaszánatórium. Van minden más államban, a szomszédos Ausztriában három is.

De az iskolaszánatórium nemcsak azzal teljesít nemzetmentő munkát, hogy magát a beteg ifjút adja vissza az életnek, hanem legfőképpen azzal fekezi meg a tüdővész orkánszelét, mert elkülöníti a beteg ifjút száz más egészségestől. Hónapokon keresztül ott ül az egészséges diák a fertőzés közvetlen közelében. Ezt az állandóan fenyegető veszedelmet hárítja most el egy csapásra a József főherceg Szánatórium-Egyesület iskolaszánatóriuma, amelynek megteremtése az egyesület melegszívű humanistájának *Lukács György* képviselőnek érdeme. Mellette *Pakots József* főtitkár és *Wenhardt János* dr. egyetemi magántanár dolgozták ki a tervet. Az eszme gyors megvalósítását *Müller Vilmos* dr.-nak, a tátraházi szánatórium igazgató főorvosának, nagy áldozatkészsége tette lehetővé, aki a tátraházai szánatórium egy pavillonját az egyesületnek átengedte és aki a vallás- és közoktatásügyi minisztertől kinevezendő tanári karral vezeti a József főherceg hatalmas alkotását, a tátraházai iskolaszánatóriumot. (Gyermekvédelem, 1914. május, Szombathely.)

A szegedi fiókkör közgyűlése és választmányi ülése. A szegedi fiókkör április hó 28-án választmányi, május hó 3-án pedig közgyűlést tartott a tagok élénk részvétele mellett. A *választmányi gyűlésen* többek között bejelentette az ügyvezető alelnök, hogy a fiókkör részére többféle gyermektanulmányi kísérleti eszköz szereztetett be, melyekkel a fiókkör több tagja folytat tanulmányokat. Említésre érdemes határozatai a választmánynak, hogy felkéri a tanker. főigazgatót, a kir. tanfelügyelőséget, valamint az iskolák igazgatóit, hogy az iskolai könyvtárak részére szerezzék be a gyermektanulmányozással s munkáltató módszerrel foglalkozó műveket, továbbá «A Gyermek» c. folyóiratot; felir még a fiókkör a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz erdei és kerti iskolák létesítése érdekében s ugyanily értelemben ir át Szeged város tanácsához is. Utóbbit arra is felkéri a fiókkör, hogy tornatanfolyamokat rendezzen, melyen a városi iskolák tanerői díjtalanul sajátíthatják el a modern testnevelés gyakorlatait és szabályait.

A május 3-i *közgyűlésen* felolvasott jelentés szerint a szegedi fiókkör az elmúlt munkaévben is serényen munkálkodott a gyermektanulmányozás ügyének előmozdításán. Népszerűsíteni törekedett a munkáltató, a gyermek produktív erejére támaszkodó tanítás eszméjét, adatokat gyűjtött a gyermekek testi fejlődése átlagos

fokának a megismerése céljából, akciót indított erdei és kerti iskolák létesítése s tornatanfolyamok szervezése érdekében. A siket-némák intézetében a növendékek intelligencia mérésére, alak és színlelézetére nézve, a vakok intézetében pedig a vak gyermek térérzet és tapintási küszöb megállapítására folynak vizsgálatok. Intelligencia mérést eszközölt a fiókkör a rendőrökön is. A fiókkörnek két tagja a központ meghívására Budapesten tartott előadást. Nyilvános gyermektanulmányi értekezletet 6 ízben tartott a fiókkör; ezek közül kiemelkednek Nagy Lászlónak demonstrációval kapcsolatos előadásai nov. 15. és 16-án.

A fiókkör tagjainak száma 144; szaporodás 17.

A IV. nemzetközi iskolaegészségügyi kongresszus. E kongresszusnak, mely 1913-ban Buffalóban tartatott, leírását közli Schreuder J. A. dr., az arnhemi (Hollandia) orvosi-pedagógiai intézet igazgatója, a Zeitschrift für Kinderforschungban (1904. 4—5. füzet). Nürnberg, London és Páris után nem maradt el Buffalo sem, ahol két-hármezerre becsülték a kongresszus résztvevőinek számát és 33 kormány volt képviselve.

A kongresszussal kapcsolatos kiállítás nem nyújtott teljes képet. A legterjedelmesebb volt az iskolaépületek csoportja, a legtanulságosabb az eugenetikai osztály. Az utóbbi magában foglalta a fajnemesítés ellenségeit: az alkoholizmust, a prostitúciót, a vérhajokat, az elmehajokat, az öröklést; Galton, Darwin, Mendel, Weissmann és de Vries tudományos érdemeinek bemutatását; az egyes államokban a fajnemesítés érdekében létesített rendszabályokat és az eszme népszerűsítésének eszközeit. Nagyszámú anyaggal volt képviselve az amerikai gyermektanulmányi és gyermekvédelmi mozgalom és annak eredménye. Nagyméretű volt az iskolaegészségügyi könyvek és iratok csoportja. Igazi amerikai vonás, hogy az elmélettel siettek a gyakorlatiasságot összekötni. Így napról-napra voltak előadások a nagyközönség számára, sőt lélektani klinikát is állítottak fel, amelyben bármely gyermek pszihikumát megvizsgálták a szülők kívánságára, többnyire Binet tesztjeivel.

A kongresszus három szakosztályra oszlott: 1. az iskolaépület higiéniája, 2. a tanítás higiéniája, 3. az iskolák orvosi felügyetete. A főosztályok azután ismét két alosztályra voltak szétválasztva. A kongresszusnak sajátágához tartozott még, hogy vele egyidőben, de tőle függetlenül, a rokon kérdésekkel foglalkozó egyesületek is tartottak előadásokat.

Az első szakosztály behatóan foglalkozott a falusi iskolák higiéniájával, az iskolák tűzveszedelmével, a szabadban való tanítással.

A második szakosztály, melyből Stanley Hall, W. Burnham, M. Millan gyermektanulmányozók vették ki részüket, a tanuló lelki és fizikai életének megfigyelésével, érzelmi világával és a tanulás higiénijával foglalkozott.

Nagy érdeklődés kísérte Stanley Hall előadását a gyermek nemi életéről. Ennek nyugodt, természetes fejlődését biztosítja a családi élet tisztasága, a szülők megértése, gyengéd felügyelete, felvilágosításai, a nemeknek az iskolában együttes és mindkét nem által való neveltetése.

A kongresszus ismét kimutatta, hogy Amerikában minden nevelésügyi kérdést a fajnemesítésnek, valósággal egy új emberiség nevelésének szempontjából fognak fel. A nevelés alapja a biológia.

Nagy súlyt vet az amerikai nevelés minden gyermek intelligencia fokának megállapítására. Ennek központja Goddard laboratoriuma Vinelandban. A városi laboratoriumok segítségével ma már nemcsak a gyermek éveinek számát, hanem szellemi fejlettségének fokát is feltüntetve találjuk. De megméri az iskola a tanuló súlyát, hosszát és egyéb testméreteit. Kuhlmann, gyengeelméjűek intézetének igazgatója, a Binet-módszernek a gyengeelméjűek vizsgálatánál való alkalmazását ismertette, Fernald a gonosztevő gyermekeket tanulmányozta, míg Morse a fehér és fekete gyermekeket hasonlította össze a tesztek segítségével.

Az iskolaorvosi osztály azt a kérdést tárgyalta, ki tudja hányadszor, hogy üzön-e az iskolaorvos magángyakorlatot is. Ugyanez az osztály hirdetett harcot az iskolában a legyek ellen. Meissenbach dr. a félelmes gyermekbénulást is egy léggel való fertőzésnek tulajdonítja.

A kongresszus záróülésének határozata szerint a legközelebbi kongresszus 1915-ben Brüsszelben lesz. (Zeitschrift für Kinderforschung. Jahrg. 1914. 4—5. Heft. — Hermann Beyer u. Söhne Langensalza. — Különlenyomat is megjelent.)

Az első szülői értekezlet gyermekvédelmünkben. A márciusban tartott gyermekvédelmi szakértekezleten Nemes Lipót előadó rámutatott arra, hogy a családi nevelés csak akkor jó, ha a családok oly kulturnívón állanak, hogy a gyermekeket jól tudják nevelni. E cél érdekében szükséges, hogy a népet műveljük és megtanítsuk a helyes nevelésre. Egyik módja ennek a szülői értekezlet tartása. A belügyminiszterium az indítványt helyesnek találta s kísérletképen Újszászon (Pestm.) május 17-én vasárnap megtartották az első szülői értekezletet, melyen Szana Sándor dr. kir. tanácsos, igazgató-főorvos, Répay Dániel és Nemes Lipót, társaságunk titkárai, jelentek meg.

A falu asszonyai szép számmal jöttek össze az iskola egyik termében. Az egybegyülteknek *Buda Gizella* tanítónő tartott előadást a menhelyi gyermekek helyzetéről. *Bardocz József* újszászi tanító a gyakorlati és szakszerű gazdaságtan tanításának fontosságáról beszélt.

Ezután *Nemes Lipót* azokról a nevelési és higienikus hibákról folytatott eszmecsere-t a szülőkkel, melyeket a falukban leginkább tapasztalhatunk. Nagyon érdekes és tanulságos vita indult meg, melyben a falu asszonyai igen élénk részt vettek. Gyakran elárulták az iskoláztatás és nevelés fontosságáról való téves felfogásukat, de egyuttal jóakarataikat és gyermekek iránti szeretetüket is. Sajnos, általános volt a panaszkodás, hogy hónapok óta kereset nélkül állanak, mert a földbirtokosok ezer tót napszámost hozattak a faluba s a nagy anyagi gondok közepette nem nagyon törődhetnek a neveléssel.

Szana Sándor dr. szép szavakkal nyugtatta meg a szülőket, kiemelte a gyermekek nevelésének és a gyakorlati életre való előkészítésének szükségességét. A nép helyzete mindig javulni fog, ha a gyermekeket jól tanítjuk és helyesen neveljük, mert a tanult ember könnyebben megbirkózik az élet nehézségeivel, mint a tanulatlan. Küldjék tehát gyermekeiket az iskolába s hallgassanak tanítói jó szavaira. A szülőkre látható jó hatással volt a szeretetteljes oktatás és megigérték, hogy a jó tanácsokat megfogadják.

Répay Dániel lelkesítő szavaival és a szülők hálájának nyilvánításával ért véget a tanulságos értekezlet.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság örömmel üdvözlö a belügyminiszterium gyermekvédelmi ügyosztályát eszméje megvalósításáért. Hisszük, hogy a megkezdett népnevelő akciót tovább fogja folytatni. Ennek a szép munkának meg lesz az áldást hozó eredménye; be kell következni a magyar nép anyagi és szellemi kulturája emelkedésének.

Erdei iskola és svéd tornászati fölkarolása Szegeden.

Szegedi fiókkörünk két igen fontos, figyelemre méltó beadványt intézett a város tanácsához, melyekben a beteg és gyenge gyermekek védelmét ajánlják a tanács figyelmébe.

Az egyik beadványban arra kérik a várost, hogy Ujszegeden erdei iskolát állítsanak fel a tuberkulózisban szenvedő és arra hajlamos gyermekek számára. Széles keretben, részletesen indokolja az indítvány egy Szegeden létesítendő erdei iskola szükségességét.

A másik beadvány a népiskolák tanulóinak fokozottabb testi nevelését ajánlja a város figyelmébe. Ennek gyakorlati megvalósi-

tására vonatkozólag részletes propozíciókat tartalmaz a felterjesztés. E cél érdekében kívánatosnak tartja a fiókkör, hogy egy tanfolyamon a tanítók megismerjék a svéd tornát és modern sportrendszereket. Ezenkívül kívánatosnak tartja egy a népiskolai torna-tanítást ellenőrző felügyelő kinevezését.

Mindkét előterjesztés élénk viszhangra és lelkes támogatásra talált úgy a sajtó, mint a társadalom részéről. Hisszük, hogy a mozgalomnak mielőbb meg lesz a gyakorlati eredménye.

Egyéniségi jellemlapok vezetése a középiskolában. E címen tartott előadást a szegedi fiókkör május hó 3-iki nyilvános gyermektanulmányi értekezletén *Dongó Orbán* szentesi állami főgimnáziumi tanár. Az érdekes és értékes előadás tartalmát a következőkben közöljük:

Herbarth óta semmi új nem történt a pedagógiában. A gyermektanulmány van hivatva új korszakot teremteni. A közvélemény türelmetlenül várja a reformot az iskolákban általában. A gyermektanulmány az oktatás módszerében ígér gyökeres változást. *A középiskola eddig nem vette ki e mozgalomból a maga részét s általában elmulasztja a maga körében hasznosítani ez új pedagógia eredményeit.*

Az egyéniségi jellemlapokról, amelyeket külföldön is, nálunk is sok helyütt alkalmaznak már az alsófokú iskolákban, a középiskola tudomást sem vesz. Az egyéniségi lapok nemcsak az egyéni tanítást teszik lehetővé, mely az oktatás egyedüli helyes módja, hanem összegyűjtik az adatokat a kísérleti pedagógia számára is. *Végbizonyítvány helyett ilyen egyéniségi jellemlapokkal kellene az elemi iskolának ellátnia növendékét, hogy megkönnyítse, sőt lehetővé tegye a középiskola tanításában az alkalmazkodást és folytonosságot, mikor még a növendéket nem ismeri az új iskola. Az osztályfőnöknek kalkulus helyett egyéniségi lapokat kellene vezetnie a középiskolában is.* Ennek adatait időről-időre kiegészítenék az egyes szaktanárok és az iskolaorvos.

Az osztályozó és ellenőrző értekezleten e lapok adatainak megbeszélése s így a *gyermek-egyénségek* megismerése lenne a tárgy. E lapok hova-tovább a mostani értesítők és bizonyítványok helyébe jönnének s az intézet irattárában őriztetnének. Osztály vagy tantárgy átvételénél a növendékek megismerhetése céljából rendelkezésükre állanának a tanárnak, a diák más intézetbe kerülése esetén pedig hivatalból átszármaztatnának az illető iskolába. Az osztály párhuzamosítása alkalmával a tanulók az egyéniségi lapok adatai alapján tehetségük és képességük szerint lennének szétoszthatók. A szülői ház e lapokból hű képet nyerne minden-

kor a gyermek egyéniségéről, viszont a szülői ház is szolgálhatna adatokkal az iskola számára a gyermek otthoni megfigyelése alapján.

Az egyéniségi lapok elég szerencsés mintáit mutatják a nagyváradiak és szegediek. Egy középiskolai egyéniségi lap megszerkesztésében irányadó lehetne a Lay-féle Personalbogen, mely a hazánkban használtaknál jóval részletesebb és melyet Lay-nek az Experimentelle Didaktik c. alapvezető művében találunk.

Az egyéniségi lapok vezetése azonban mindaddig megoldhatatlan feladatot ró a tanárra, míg a törvény 60, sőt több tanuló összehozását megengedi egy osztályban. Mindenekelőtt itt kell reformot teremteni. Addig is szükségesnek mutatkozik azonban egy *kísérleti középiskola* szervezése, ahol az elméletek kipróbáltatnának és amelyen keresztül a javaslatok megérlelődnének a *gyakorlati* érvényesítés számára.

Gyermektanulmányi bűnügyi múzeum és labororium.

Társaságunk jogi- és gyermekvédelmi szakosztálya május 9-ikén *Angyal Pál* dr. elnöklete mellett ülést tartott, amelyen *Kármán Elemér* dr. erzsébetfalvai kir. járásbíró előadást tartott «Gyermektanulmányi bűnügyi múzeum és laboratórium» címen. Elnök megnyitotta az értekezletet, üdvözölte az előadót és az egybegyűtöket. Rámutatott arra, hogy az újabb büntető törvényeket egész más szellem hatja át, mint az eddigieket. Eddig csak a cselekményeket vizsgálták, most már a büntetett egyéniségét igyekeznek megállapítani s kutatják azokat az okokat és körülményeket, melyek a bűnözést létrehozták. A gyermektanulmányozóknak is azokat az eszközöket és módokat kell kutatni, melyek segítségével a bűnös gyermek lelki világát s egyéniségét megismerhetjük. A mai előadás is ezen cél szolgálatában áll.

Az elnöki megnyitó után *Kármán Elemér* dr. megtartotta nagy értékű, tudományos előadását, melyet folyóiratunk legközelebbi számában részletesen közölni fogunk. Az előadást vita követte.

Nagy László szerint a gyermekkriminalitási múzeum a gyermektanulmányi múzeummal kapcsolatosan volna létesítendő. S mind a kettő a tervezett gyermekházban elhelyezendő. Kitűnő gondolatnak tartja a gyermekbíróságok elé került gyermekek intelligenciájának, szuggerálhatóságának s egyéb tulajdonságainak alkalmi vizsgálatát. Kívánatosnak tartja, hogy minden tárgyaláson legyen jelen gyermektanulmányozó, aki a gyermekek vizsgálatára nézve tanáccsal szolgálhatna a bírónak.

Ranschburg Pál dr. nagyon helyesnek és fontosnak tartja az előadó által proponált pszichografiai séma megszerkesztését, azon-

ban annak nagyon részletesen kellene kidolgozva lenni. Egy ilyen séma kitöltése nagy munkát adna a bírónak s épp ezért vannak kételyei, bár tagadhatatlan, hogy rendkívül érdekes és értékes adatokat gyűjthetnénk ily úton. A múzeum ideáját is igen jónak tartja.

Szóló laboratoriuma nincs berendezve a kriminális gyermekek vizsgálatára, de így is már sokat látott és tanult az eddig hozzá utalt gyermekek vizsgálataiból. Először csak általános impressziót alkot a gyermekekről, azután bíró, pedagógus és orvosi szemmel foglalkozik a gyermekkel. Midőn már a kísérleti módszereit is alkalmazta, csak azután referál a bírónak.

A kriminális gyermekek vizsgálata érdekében nagyon fontos, hogy az egyén testi mechanikai kombinatív képességeit minél tökéletesebben tudjuk vizsgálni. Már eddig is megállapította, hogy akad gyengétehetségű gyermek, ki mechanikai képességekben fölülmúlja a normálist.

Már most még az a kérdés, ki vegyen részt a tárgyalásokon? Nem osztja Nagy László felfogását a gyermektanulmányozó részvételét illetőleg, szerinte csak orvos lehet a szakértő, gyermektanulmányozónak magának a bírónak kell lenni. Nagyon fontosnak tartja előadó azon javaslatának mielőbbi megvalósítását, hogy egy kriminálpszichológiai állomást szervezzünk. Akit ennek élére állítanánk, annak nagyon sokoldalunak, a kísérleti lélektan minden ágában jártasnak kell lenni.

Répay Dániel nem osztozik *Ranschburg* dr. ama felfogásában, hogy csak orvos legyen szakértő. Ő nem látja a kriminalitás tényezőit csak a gazdasági viszonyokban és a lelki abnormitásokban. Sokkal fontosabbnak tartja ezeknél a nevelői hatásokat. Vagy tán akár a jó, akár a rossz nevelésnek semmi hatása sem lenne a gyermek cselekedeteire? Nevelő-pedagógus munkáját e téren nagyon fontosnak tartja.

Nagy László újólág hangsúlyozza, hogy gyermektanulmányozással foglalkozó pedagógus részvétele a célszerű, mert orvos hajlandó lelki abnormitásokat keresni ott is, ahol valamely komplikáltabb, de normális fejlődéstani jelenségről van szó.

Ranschburg dr. félre értett szavait magyarázta. Ő is csak gyermektanulmánnyal foglalkozó orvos részvételét tartja kívánatosnak.

Elnök reasszumálja a felszólalásokat. Szerinte ideális az lenne, ha bíróban egyesülne az orvos, pedagógus és jogász. Természetes, hogy ezt még tökéletesen el nem érhetjük. A tavaly tartott tanfolyam első lépés volt e cél irányában. Ezt még folytatni kell. Indítványozza, mondja ki a szakosztály, miszerint az előadó javas-

latait elvben helyesli és azok mielőbbi megvalósítását kívánatosnak tartja. Ajánlja, hogy egy bizottság küldessék ki a szakosztály kebeléből, mely konkrét javaslatokat dolgoz ki. A szakosztály elfogadta az elnök azon indítványát, hogy *Ranschburg* dr. *Nagy* László és *Kármán* dr. dolgozzanak ki egy oly pszihografiai sémát, melyből a kriminális gyermek egyéniségének és bűnözése okainak hű képét nyerjük.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság új tagjainak névsora. Az 1914. április 26-án tartott választmányi ülésen a következő tagok vétettek fel társaságunk tagjai sorába:

Alapító tag: Kalmár Jenő igazgató.

Budapesti tagok: Neugebauer Vilmos Az Orsz. Gyv. Liga igazgatója, Sebestyén Ede ujságíró, Dévai Flóra középisk. tanárjelölt, Maixner Ferenc, dr. Dienes Valéria író, Szondi Lipót orvosnővédek, Stalmár László tanító.

Vácsi tagok: Neumann Nándor tanító, Volköber János siketn. int. t., Várnai János tanító, Schaeffer Mátyás siketn. int. tanár, Vas István siketn. int. tanár, Grünhut József kereskedő, Szuhovszky Zsigmond tanító, Tragor Ignác dr. igazgató, Skala Ferenc dr. m. kir. állatorvos.

Azonkívül: Nagy György Julián isk. igazg. Laszovác, Kis Mór hivatalnok Barcs, Fürtös Sándorné tanítónő Szeged, Szommer Endre tanító Királyhalom, Mucsi József Szentmihálytelek, Tomkó János igazgató Szeged, Kohn Mór nagykereskedő Bécs.

A május 19-én tartott választmányi ülésen pedig:

Budapesti tagok: Varsányi Endre főv. tanító, dr. Gellért Árpád tanár, Kirschenheuter Ferenc tanár, dr. Ambrus József ügyvéd, Horvát Vilma tanítónő, Dévai Janka dr., Hermann Margit, dr. Geróné tanítónő, Gerwasinszky Boldizsárné tanítónő, Zsenáty Dezső tanár, Dientz Henrik tanító, Leopold Dezső nyomdász, Novy Ferenc dr. tanítóképző-int. tanár, Szoby Aranka tanítónő, Knoll Rezső tanító, Angyal Kálmán kereskedő, Gerő Pál gondnok.

Azonkívül: Neumann Hilda szék. főv. tanítónő, Szobolovszky István siketnéma-int. tanár Körmöcbánya, Grész Irma polg. isk. tan. Zalaegerszeg, Pinkert Zsigmond tanítóképző tanár Kiskunfélegyháza, Barcsai Károly tan. int. tanár Máramarosziget.

Übersicht der letzten Nummer.

Jahrgang VIII., No. 4.

Binet—Simonsche Intelligenzprüfungen an ungarischen Kindern.

Von Matthias Éltés, Hilfsschuldirektor in Budapest.

In seinem in der Datensammelabteilung der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung gehaltenen Vortrag berichtet der Vortragende über Intelligenzprüfungen, die er an 178 normalen Kindern im Alter von 6—12 Jahren, sowie an 40 Kindern im Alter von 3—5 Jahren veranstaltete. Als Grundlage diente ihm vornehmlich die Methode von Binet, wobei er aber etliche Modifikationen mitverwendete; zumal in der Seele des französischen Kindes gewisse individuelle Eigenheiten eine andere Gestaltung erfahren als bei den ungarischen Kindern. Diesen Umstand beglaubigte z. B. das bekannte Geduldspiel (wo die Kleinen aus zwei Dreiecken ein Parallelogramm zusammenlegen), welches 100% der französischen 5 jährigen Kinder zusammenbrachten, während es unter den ungarischen Kindern nur 5% der fünfjährigen, 48% der sechsjährigen und 68% der siebenjährigen erledigten. Ähnliche Abweichungen zeigten sich auch beim Zeichnen des Rhombus. Dasselbe räumt Binet den sechsjährigen ein, während es unter den sechsjährigen ungarischen nur 28%, den siebenjährigen 64% lösten. Weiter fällt hierbei die Tatsache auf, dass unter den Knaben 85%, den Mädchen aber bloß 41% die Lösung absolvierten. Besonders im Zeichnen blieben die Mädchen sehr zurück. Freilich bei andern Tests errangen sie wieder einen Vorzug. Daraus lässt sich folgern, dass zwecks Vervollkommnung der Methode gesonderte Tests für beide Geschlechter aufzustellen seien. Weiter legte Votr. auf der höheren Stufe die überaus schwer scheinenden Tests in leicht fasslichem Texte vor.

Die 11—12 Jahre alten Schüler in der V—VI. Klasse der Elementarschule haben sich den Binetschen Tests gegenüber schwach bewiesen. Der Grund davon ist darin zu suchen, dass die besseren Zöglinge zu zehn Jahren nach Absolvierung der IV. Klasse in Mittelschulen (Gymnasien, Real- oder Bürgerschulen) übertreten, in der V. und VI. Klasse hingegen nur das schwache

Material zurückbleibt. Mit den Zöglingen der Bürgerschule hat Votr. günstigere Ergebnisse erzielt. Hierbei bediente er sich des Systems von Binet, demgemäss für jedes Lebensalter solche Tests aufzugeben seien, welche die Mehrheit der gleichaltrigen Kinder zu lösen vermag. Diese Mehrheit darf weder zu zahlreich noch zu gering sein, denn sonst kämen in den Resultaten, in den Durchschnittsrechnungen, grosse Wankungen, vor. Der Erfinder aber äussert sich nirgend bestimmt, was unter der «Mehrheit» in Ziffern oder Prozentsätzen zu verstehen sei, obwohl es bei Übertragung der Tests in fremde Sprachen von bedeutender Wichtigkeit wäre. Vortrag. achtete bei den Gruppierungen der Tests darauf, dass diese zumindest von 55% der gleichaltrigen Kinder gelöst werden; falls aber die Mehrheit bis 80--90% stieg, hatte er die Tests als ganz leichte einem niedrigeren Alter eingeteilt. Bei den Kindern im Alter von 10—12—15 Jahren gelang nicht immer ein Resultat mit 55% zu erzielen. Ansonst beschränkte sich Vortrag. überall nur auf die allernötigsten Modifikationen; zumal es ihm daran gelegen war, die Tests womöglich im Geiste des Erfinders vor die ungarischen Kinder zu bringen.

An der Methode von Binet des Jahres 1911 nahm Vortrag. angemessen dem geistigen Grade der ungarischen Kinder folgende Veränderungen vor. I. *Gänzlich blieben nachstehende Tests fort* a/ bei den fünfjährigen die aus zehn Silben bestehenden Sätze; b/ bei neunjährigen das Aufsagen der Namen der Monate; c/ bei den zehnjährigen unter den unmöglichen Fragen «der Freitag, als unglücklicher Tag», von den schweren Fragen: «warum verzeihen wir eher dem, der im Zorn schlechtes tut», ferner «warum wird der Mensch eher nach seinen Taten als nach der Sprache verurteilt? d/ bei den fünfjährigen die «faits divers.» II. *Neue Tests*: a/ bei vierjährigen die Wiederholung von vier Zahlen; b/ bei fünfjährigen die Wiederholung vierzehnsilbiger Sätze; c/ bei siebenjährigen das Erkennen von fünf Kupfermünzen; d/ bei neunjährigen eine Zeitungsnachricht; e/ bei zwölfjährigen die Tests von Ebbinghaus. III. *Versetzte Tests*: a/ Von den fünfjährigen zu den vierjährigen: Zusammenzählen der vier Heller; b/ von den sechsjährigen zu den fünfjährigen ästhetische Vergleichen, sowie das Unterscheiden zwischen Vormittag und Nachmittag; c/ von den siebenjährigen zu den fünfjährigen Tests der «drei Gebote»; d/ von den sechsjährigen die Ergänzung von mangelhaften Zeichnungen; e/ von den neunjährigen zu den achtjährigen Tests leichter Fragen; f/ von den zehnjährigen zu den achtjährigen Ordnen der fünf Gewichte. All diese Tests hielt Vortrag. für leicht; die ungarischen Kinder führen sie in einem früheren Alter aus

als die französischen; *g/* von den fünfjährigen an die siebenjährigen wurde das Abzeichnen des Quadrats übertragen; *h/* von den sechsjährigen an die siebenjährigen Abzeichnen des Rhombus; *i/* von den fünfjährigen an die siebenjährigen das zusammenlegbare Spiel; *j/* von den siebenjährigen an die achtjährigen Zusammenzählen der neun Heller; *k/* von den neunjährigen an die zehnjährige Feststellung von fünf Dingen; *l/* von den zwölfjährigen an die fünfzehnjährigen die Suggestivtests der Linien. Diese Tests haben sich bei den ungarischen Kindern für schwer erwiesen, in einem vorgerückteren Alter als die französischen vermögen sie dieselben zu lösen. Bei vergleichenden Tests aus dem Gedächtnis verwendete Votr. (an achtjährigen Kindern) statt der französischen «Papier» und «Karton» ungarisch «Heft und «Buch»; bei den Geldarten die unsrigen und anstatt der einfarbigen Bilder von *Binet* die von Bobertag empfohlenen beweglichen, farbigen, womit fast sämtliche Veränderungen erwähnt sind.

Die Ergebnisse der Prüfungen veranschaulichen die Tabellen I. II., deren Text auch in deutscher Sprache in der letzten Nummer dieser Zeitschrift (Das Kind, Jahrg. VIII. No. 4. S. 263—266) enthalten ist.

Im Anschluss an den Vortrag entspann sich eine lebhaft Diskussions, woran zunächst *Frau August Martos* teilnahm, sie hält das Verfahren des Vortragenden nicht für richtig, weil er einige Aufgaben der Tests nach eigenem Antrieb veränderte. Wo die Lösung irgend einer Aufgabe den ungarischen Kindern entsprechenden Alters weitaus leicht oder schwer vorkommt, da sollen wir die auffälligen Abweichungen als interessante Erscheinungen vermerken, um sie eventuell bei Vergleichen von Intelligenzprüfenden Ergebnissen verschiedener Nationen zu verwenden. Keinesfalls dürfe man die nicht entsprechend scheinende Aufgabe mit einem Jahr zurücksetzen oder verschieben. Dadurch könne der Experimentator leicht den Fehler begehen, dass er die rückgesetzten oder hinausgeschobenen Tests psychisch mit nicht gleichwertigen ersetzt. So können z. B. Tests, welche zur Prüfung der Urteilskraft vorgeschrieben sind, mit denen des Gedächtnisses verwechselt werden, wodurch dann ein einseitiges, also unzuverlässiges Bild der Intelligenz der Kinder zustande käme. Die Methode von Binet-Simon kann gut als die *internationale* Methode der Intelligenzprüfungen betrachtet werden, dieweil ihre Erfinder sich bestrebt haben, die Aufgaben derart festzustellen, dass dieselben womöglich unabhängig bleiben von den auf didaktischem Wege erworbenen Wissen, somit das Mass der absoluten Intelligenz erforschen. Es wären höchstens Veränderungen mit lokalen Bezie-

hungen zu gestatten, so könnte man z. B. statt der Saine der französischen Tests von der Donau, Teisz, oder Maros reden, je nach dem Orte, wo die Intelligenzmessungen von statten gehen, oder so könnte anstatt des Namens des Präsidenten der Republik der des ungarischen Königs gebraucht werden.

Dr. Géza Révész erachtet die freiwillige Übertragung einzelner Tests in eine andere Altersklasse für sehr disputabel, zumal dadurch die Vergleichen unter den verschiedenen Forschern unmöglich werden. Wofern das unumgänglich erschiene, müsse der Fehler in den Originaltests von Binet zu suchen sein. Sodann erörtert er die allgemeinen wissenschaftlichen und praktischen Prinzipien und Grundgedanken der Testmethoden. Ehe wir Versuche verbreiten wollten, müsste eine Revision der Testserien stattfinden. Mit wissenschaftlich fehlerhaften oder unvollkommenen Tests dürfen die fraglichen Erscheinungsgruppen nicht geprüft werden. Wenn möglich, müssen die Tests universal gestaltet werden; immerhin sollten in dieser Richtung Prüfungen vorangehen, die nicht ohne Nutzen wären, falls die Binetschen Tests wirklich die «*reine Intelligenz*» berühren. Weiter verweilt er bei den Kriterien guter, brauchbarer Testserien und bei der Verwertung bespricht er die bedeutungsvollere Durchsetzung der in höhere Altersklassen gehörigen Tests. Bei neuen Tests betont er, müssten die einzeln scharf differenzierten geistigen Schichten (Urteils-, Willensfunktion etc.) in Betracht genommen und die Prüfungen auf die gesamte Persönlichkeit sowie die Hypernormalität womöglich ausgedehnt werden.

Emil Révész hat mit den Tests von Binet-Simon bereits in den Schuljahren 1909—1910 und 1910—1911 experimentiert und beiläufig 700 Versuchspersonen geprüft. Seine Versuche stimmen einerseits mit den Ergebnissen des Vortragenden überein, andererseits aber erhielt er auch gänzlich widersprechende Resultate. So bewährte sich nicht bei ihm das Zählen der vier Heller; seine siebenjährigen Personen haben bei der Veranschaulichung der mangelhaften Bilder den fehlenden Teil nicht wahrgenommen.

Ladislaus Nagy ist nicht gewillt dem Antrage von Géza Révész, wonach für alle gebildeten Nationen allgemein gültige Tests fertig zu stellen wären, beizupflichten. Die Tests von Binet-Simon sind zwecks praktischer Beurteilung der Intelligenz der Schüler entstanden, an deren Ergebnisse praktische Massnahmen sich knüpfen, u. a. die Scheidung der in eine Klasse verwiesenen Schüler, laut dem Grade ihrer Intelligenz, weiter die Verteilung von gerichtlich verurteilten Schülern laut derselben Grundlage. Diesem praktischen Gesichtspunkt zufolge müssen im Rahmen der verschiedenen

Nationen, sowie für die in verschiedene Gruppen gehörigen Kinder Veränderungen vorgenommen werden.

Dr. Paul Ranschburg stimmt im allgemeinen der Ansicht Dr. Géza Révész bei, wonach sämtliche Grundeigenschaften des Charakters, also die fundamentalen, universellen absoluten Eigenheiten der *ganzen Persönlichkeit*, mithin die reine Intelligenz zu prüfen sei; jedoch der Begriff der letzteren, ja überhaupt der der Intelligenz ist bislang noch nicht geklärt. Und wenn wir jetzt auch bestimmen wollten, was die reine Intelligenz bedeutet und vorausgesetzt, wir würden für die Prüfung derselben Tests festsetzen, ist es mehr als wahrscheinlich, dass man sie keinesfalls einhellig für richtig, gut und beglaubigt akzeptieren möchte, ebensowenig das, was wir für den Begriff der reinen Intelligenz tatsächlich bestimmen wollten. So ganz theoretisch begründen die Frage, hiesse entraten der Prüfungen der Intelligenz. Ebenso geht es uns mit den fundamentalen und universellen Grundeigenschaften, wofür wir Tests überhaupt nur kaum haben. Allen Fragen der gesamten Psychologie müssten in ihren kleinlichen Details über jede Disputation erhaben sein; dazu aber, glaubt Ranschburg, reicht unser gegenwärtiges Jahrhundert auch nicht aus.

Das Problem der Intelligenzprüfung steckt sich das Ziel, praktischen Bedürfnissen nachzukommen. Obgleich theoretisch nicht einmütig geklärt, existiert die «Intelligenz» und verstehen wir auch dasselbe darunter. Die Tests von Binet prüfen grösstenteils tatsächlich die Intelligenz und nicht etwa das Schulwissen, richtiger die geistigen Grade der nüchternen Kritik auf verschiedenen Altersstufen. Die «geistige Reife» ist die, für die man Standardmasse vom 3—4 Jahr an bis hinauf zum 14. Jahre gesucht hat. Fand man nunmehr, dass gewisse geistige Tüchtigkeiten, Urteilsfunktionen z. B. einem ansehnlichen Teile der siebenjährigen Kinder gelingen, garnicht oder nur zu Teil den sechsjährigen, hingegen den achtjährigen ohne Ausnahme ganz leicht gelingen, konnte man mit Recht behaupten, die und die geistige Fertigkeit ist die charakteristische Eigenschaft für das Alter siebenjähriger normaler Kinder, mit mehr Wahrscheinlichkeit ist sie bei siebenjährigen Kindern zu erwarten, und traf es ein, durfte ich sagen, dass das Kind auf der angemessenen Reifestufe des Alters von sieben Jahren steht. Das Verdienst der Binetschen Methode ist es, für jede Alterstufe eine ganze Reihe der Tests erfahrungsgemäss begründet zu haben, wogegen das Vorhandensein oder Ermangeln eines oder zweier Tests die Frage gewiss nicht irgendwie zu lösen vermöchte. Gewiss, eine psychologische Beschreibung des Kindes erhalten wir durch die Tests von Binet

nicht. Sie wollen ja grösstenteils nicht einzeln isolierte Fähigkeiten, vielmehr zusammengesetzte Funktionen mit erfahrungsmässigen Schritten prüfen, deutlicher messen. Die gesonderten Tests könne man überwiegend für keine psychologischen Prüfungsmethoden betrachten, sondern besitzen nur als Teile eines ganzen die ihnen zugemutete Wichtigkeit. Schliesslich erwähnt er, dass im staatlichen psychologischen Laboratorium zurzeit die durch den russischen Forscher Rossolimo erfundenen und zur Begründung des «Intelligenzprofils» dienenden Tests untersucht werden, die den vom Dozenten Géza Révész geforderten Tests sich insofern nähern, als sie vermittels einfacher Verfahren vermöchten die einzelnen psychischen Grundeigenschaften zu messen.

Der Vortragende *Matthias Éltés* erwiedert Frau A. Martos, Binet habe nie behauptet, dass er einzelne Fähigkeiten mit seiner Intelligenzskala prüfen wolle; immer macht er die Intelligenz als einen Komplex der seelischen Fähigkeiten zum Gegenstand seiner Prüfung. Die Tests gruppierte er auch nicht solchergestalt, als könnte oder sollte man mit ihnen seelische Fähigkeiten prüfen. Aus diesem Gesichtspunkt darf man die Tests ohne jedwede Schwierigkeit übertragen; ja oft müsse man sie sogar versetzen, wie die vielfachen, diesbezüglichen Äusserungen Binets bezeugen.

Unser heilpädagogisches Unterrichtswesen.

Von *Paul Fürj*, Professor an dem Staatsinstitute für nervöse Kinder.

Im Jahre 1913 sind neue Aushilfsschulen in Szeged und Marosvásárhely entstanden, wodurch die Zahl der Erziehungsinstitute für geistig Minderwertige auf 13, die der Kinder in Lehranstalten für Schwachbefähigte und Geistesschwache auf 797 stieg. Hierzu gehören die Aushilfsschulen der hauptstädtischen Kommune und die der Privaten nicht, so dass die Anzahl dieser Schüler nahezu 1500 sich nähert.

Die Blinden sind in 11 Instituten untergebracht, wo 835 der Erziehung, des Unterrichtes und Beschäftigung teilhaftig werden und unter denen auch drei Blindstummtaube einen Unterricht im Landesinstitut für Blinde erhalten.

Die Schulen für Taubstumme haben keine Vermehrung erfahren, jedoch in den bestehenden 16 Instituten befinden sich um 129 Zöglinge mehr als im Vorjahr, insgesamt also 1757 Zöglinge einen erzieherischen Unterricht geniessen.

An der Bildungsanstalt für Heilpädagogik erhielten 13 Hörer eine Fachbefähigung, den Ferialkursus zur Ausbildung für Schwachbefähigte frequentierten 31 Hörer. Ein Kurs zur Ausbildung für Verbesserung von Sprachfehlern fand nicht statt.

Kinderforschungs-Nachrichten.

Die Experimentalsektion unserer Gesellschaft hielt eine gut besuchte Sitzung, wo auf Antrag des Vorsitzenden Dr. *Paul Ranschburg* folgendes beschlossen wurde:

Die Fachabteilung sollte sich fortan mit den Prüfungen von Binet-Simon befassen. Eine Richtung derselben sei *a/* das Verfahren vom Jahre 1911 (die ungarischen Modifizierungen); *b/* eine zweite Frage, wissenschaftliche Revision der einzelnen Tests. Als Mitarbeiter können nur diejenigen teilnehmen, die in den Methoden bewandert sind.

Unser Museum für Kinderforschung hat abermals an zwei hochbedeutenden internationalen Asstellungen teilgenommen. Einmal auf der *II. internationalen Kinderwohlfahrtsausstellung zu London*, deren Veranstalter instinktive und gewerbliche Kinderspiele von uns gewünscht haben. Demgemäss legte unser Museum dortselbst folgendes Material vor: I. *Wissenschaftliches Material*, in welcher Gruppe nach psychogenetischen Standpunkten geordnet: Gewehre, Puppen und musikalische Spiele ausgestellt wurden II. *Aus volkskünstlerischen Gesichtspunkten in bedeutenden Gegenden gesammelte Puppen von Kindern und Erwachsenen hergestellt*: Puppen der Mädchen in Mezökövesd, Szentistván und Tard, farbige Puppenzeichnungen der Mädchen aus Öcsény, ferner von Mezökövesder Bauernweibern in dortiger farbiger Volkstracht eingekleidete Puppen. III. *Kindergewerbliche Spiele*. Künstliche Kinderspiele von Weszely-Gányi, die die Landesgesellschaft für Kunstgewerbe in der industriellen Abteilung unseres Museums deponierten, endlich Kinderspiele von Zöglingen des Szombathelyer Waisenhauses verfertigt.

Wir gedenken die Ausstellung für uns zu verwerten, wir haben nämlich mit Hilfe unserer Gesellschaft und des Unterrichtsministeriums die Schriftführerinnen unseres Museums und der Gesellschaft: *Ella Ferencz*, *Wilhelmine Gröber* entsendet, damit sie die nötigen Ausstellungsarbeiten erledigen, aber vornehmlich die manuellen Leistungen des primitiven Kolonialvolks studieren, sowie kinderethnographische Gegenstände erbringen. Den erwähnten schloss sich die Sekretärin unserer Szegeder Filiale Frau Dr. *L. Domokos* an, um die englischen modernen pädagogischen Strömungen und Erziehungsinstitute zu studieren.

In der Abteilung «Schule und Buchgewerbe» der Leipziger Ausstellung «Buchgewerbe und Graphik» stellen wir die Graphikons von *Lad. Nagy* über die geistige Leistungsfähigkeit, die Entwicklung der Ausdrucksweisen, sowie die Zeichnungen der Knaben und Mädchen aus Sárköz aus. Beigefügt sind die Individualitätstypen der Kinder, die Spielmotive und Spieltypen von *Lad. Nógrády*;

die auf das Gedächtnis des Kindes sich beziehenden Graphikons von Dr. O. J. Vértés und schliesslich eine vollzählige ungarische Literatur der Kinderforschung.

Im hauptstädtischen Pädagogischen Seminar wurden in diesem Schuljahre folgende pädagogische Vorträge gehalten. Im wissenschaftlichen Lehrkurs hielt Lad. Nagy 1. Besprechungen der Brüsseler Arbeitsschule von Decroly. 2. Unter dem Namen «*Neuere Bestrebungen in der Kinderforschung*» behandelte er die Geschichte der letzten Jahre, die Kongresse, die Gesellschaften für Kinderstudium, den Zusammenhang der experimentellen Pädagogik und der Pädologie, wie auch die ihre Scheidung bezweckenden Bestrebungen, die allgemeinen und sozialen Wirkungen der Kinderforschung, die neuerdings aufgetauchten Forschungen und Prüfungsmethoden. Er interpretierte die *allgemeine Entwicklungslehre der Ausdrucksweisen* (8 Stunden). Er erörterte die Möglichkeiten und Notwendigkeiten einer sämtliche Ausdrucksweisen zusammenfassenden und einheitlich behandelnden Kunde. Er legte die allgemeinen Gesetze der Entwicklung der Ausdrucksweisen dar, sowie die Parallele zwischen der Entwicklung der einzelnen seelischen Funktionen und der Ausdrucksweisen, ferner die Gesetze der Ausdrucksbewegungen und der Nachahmung. Die Bewertung der Phantasie in den Ausdrucksweisen, die Stufen der Entfaltung der Phantasie; die beiden letzten Themata hatte er auf Grund eigener selbständiger Experimente auseinandergesetzt. 4. Zwei Vorträge hielt Nagy im Lehrkurs für Kleinbewahrerinnen über die *Spiele der Kinder*. Er gab eine psychologische Analyse der Spielhandlungen, den Zusammenhang der Entwicklung zwischen dem Spiel und dem Interesse, dem Spiel und der geselligen Empfindung, wie auch die Entfaltungsperioden der Spiele. Eingehend beschäftigte er sich mit der Spielpsychologie des Alters in den Jahren 1—3, 3—6 und 7—8.

Dr. Géza Révész trug im «ständigen Lehrkursus» «*Psychologie des Kindesalters*» im 2. Semester vor.

In der Szegeder Filiale hielt Martin Füzessy eine Vorlesung über «*die familiären Umstände verwahrloster Kinder.*»

Résumé du dernier Numéro.

VIII-ème Année, No. 4.

La mesure de l'intelligence des enfants hongrois selon la méthode de Binet-Simon.

Rapport fait à la séance de travail de la section des recherches psychologique 1914, par M. Éltes, Directeur de l'Ecole de l'Etat pour les enfants arriérés.

M. Éltes s'est livré à des mesures de l'intelligence sur 178 enfants de 6 à 12 ans et 40 enfants de 3 à 5 ans à l'aide de l'échelle métrique de Binet et Simon; mais il a également tenu compte des travaux allemands sur ce sujet, tels que ceux de *Bobertag*, de *Chotzen* et de *Stern*.

En se servant des tests originaux, M. Éltes a observé que, bien que ceux de l'année de 1911 soient appropriés à la mesure de l'intelligence des enfants hongrois, il est cependant nécessaire d'y faire quelques modifications et quelques additions.

C'est surtout la traduction qui rend les modifications indispensables. Dans certains tests les moyens employés pour les mesures sont par nature tout différents; ainsi l'argent n'est pas le même en France qu'en Allemagne, ni qu'en Hongrie.

Sans doute, quelques qualités se forment autrement chez l'enfant français que chez l'enfant hongrois. C'est ce que prouve le jeu de patience, qui fut fait par 100% des enfants français âgés de 5 ans; en Hongrie 5% seulement des enfants de 5 ans ont passé cette épreuve, 48% des enfants de 6 ans et 68% des enfants de 7 ans. La même différence se manifeste au sujet de la reproduction d'un losange. Binet a dû donner ce test aux enfants de 6 ans puisque 28% des enfants hongrois de 6 ans l'ont accompli et 64% des enfants de 7 ans. Il est remarquable que si on sépare les résultats obtenus auprès des garçons de ceux donnés par les filles, on obtient 85% chez les garçons et 41% chez les filles. Dans plusieurs épreuves, surtout en dessin, M. Éltes a remarqué l'infériorité des filles. En revanche, il y a des «tests» où les filles sont supérieures aux garçons. Il semblerait par là que, pour perfectionner la méthode, il faudrait faire des «tests» différents pour les deux sexes. Parmi les modifications apportées par l'auteur des recherches, il y a une tentative de donner aux enfants les épreuves difficiles dans un style plus simple.

Les enfants de 11 à 12 ans ont fait preuve d'une réelle

inferiorité en face des «tests» de Binet. Les enfants examinés étaient, des élèves des V-ème et VI-ème classes. Tous étaient d'une intelligence médiocre car la plupart des enfants intelligents de 10 ans, en quittant la 4-ème classe de l'école primaire vont aux lycées ou aux écoles secondaires. Il ne reste généralement dans les V-ème et VI-ème classes de l'école primaire que les écoliers les plus faibles. Pour cette raison l'auteur a examiné en même temps les élèves de l'école secondaire, dont il a obtenu de meilleurs résultats.

C'est un des avantages de la méthode de Binet que l'enfant de 12 ans peut résoudre des épreuves au-dessus de l'âge, par lequel son surcroît d'intelligence est à prouver. Cet avantage n'existe pas dans les modifications de Bobertag. En ce qui concerne les modifications, Binet donne lui même des indications, quand il pose en règle de donner à un certain âge l'épreuve qui fut subie par la majorité des enfants. Cette majorité ne doit être ni trop forte ni trop faible sinon on constaterait des oscillations dans les résultats et dans le nombre total.

L'inventeur n'a jamais précisé ce qu'il faut entendre par ce mot de «majorité» c'est-à-dire si c'est le nombre ou le pourcentage. Ce serait cependant fort important dans la traduction des tests en une autre langue.

M. Éltes a pris soin dans la division des tests que 55% au moins des enfants du même âge puissent subir le même test; et quand la majorité des réponses justes a surpassé les 80 ou 90% il a donné ce test comme étant trop facile, à des enfants d'un âge inférieur. Sans quoi il a tâché de ne faire que les modifications les plus inévitables et il n'a pas perdu de vue que les épreuves devaient être présentées à l'enfant hongrois selon l'intention de l'inventeur.

Dans la méthode de Binet pour l'année 1911, *M. Éltes* a fait les modifications suivantes, conformément au degré d'intelligence de l'enfant hongrois. I. Les épreuves suivantes ont été tout à fait retranchées: *a/* à l'âge de 5 ans: les phrases de 10 syllabes; *b/* à l'âge de 9 ans: l'énumération des mois; *c/* à l'âge de 10 ans: parmi les phrases absurdes «le vendredi est un mauvais jour»; parmi les questions difficiles: «pourquoi pardonne-t-on plutôt une mauvaise action commise étant en colère qu'on ne la pardonne si elle est faite de sang-froid?» En outre: «Pourquoi doit-on juger une personne d'après ses actes plutôt que d'après ses paroles?»; *d/* à 15 ans: résoudre un problème de faits-divers. II. Les preuves nouvellement ajoutées sont: *a/* à 4 ans: la répétition de 4 nombres; *b/* à 5 ans: répéter une phrase de 10 syllabes; *c/* à 7 ans: nommer 5 pièces de monnaies; *d/* à 9 ans: raconter une nouvelle

lue, dans le journal; *e/* à 12 ans: la preuve d'Ebbinghaus. III. Les «tests» qui ont été déplacés sont les suivants: *a/* de 5 ans à 4 ans: compter 5 sous simples; *b/* de 6 ans à 5 ans: la comparaison des figures au point de vue esthétique et «distinguer matin et soir»; *c/* de 7 ans à 5 ans: exécuter 3 commissions; *d/* de 8 ans à 6 ans: indiquer les lacunes de figures; *e/* de 9 ans à 8 ans: comprendre des questions faciles; *f/* de 10 ans à 8 ans: ordonner 5 poids. *M. Éltes a trouvé ces «tests» pour trop faciles; les enfants hongrois les exécutent dans un âge plus tendre que les enfants français; g/* en compensation on a porté à 7 ans le «test»: copier un carré; *h/* de 6 à 7 ans: copier losange; *i/* de 5 à 7 ans: le jeu de patience à 2 morceaux; *j/* de 7 à 8 ans: compter 9 sous, dont 3 doubles; *k/* de 9 à 10 ans: définir supérieurement à l'usage; *l/* de 12 à 15 ans: résister à une suggestion de lignes. *Toutes ces épreuves ont été considérées comme trop difficiles pour les enfants hongrois; ils les mènent à bien que dans un âge plus avancé que les enfants français.*

Si nous mentionnons encore que *M. Éltes* a employé au lieu des mots français «papier» et «carton» les expressions: «cahier et, livre», dans le «test» de 8 ans pour comparer de mémoire 2 objets qu'ensuite il a employé les monnaies hongroises au lieu des monnaies françaises et qu'il a remplacé les gravures noires de Binet par les gravures coloriées de Bobertag, nous aurons énuméré toutes les modifications qui ont eu lieu dans les mesures de l'intelligence faites sur les enfants hongrois.

Le résultat des recherches est indiqué sur les graphiques de L'Enfant No 4 pages 263, 265.

Le premier tableau montre l'examen de l'intelligence de 218 enfants de 3 à 12 ans.

Le degré de l'intelligence est compté selon Binet—Simon. Colonne *a/* 96 enfants (44%) ont l'intelligence de leur âge. Colonne *b/*: 53 enfants (24.3%) sont d'intelligence plus lente, ils sont en retard d'un an.

Colonne *c/* 15 enfants (6.9%) ont une infériorité de 2 ans.

Colonne *d/* 2 enfants (0.9%) ont une infériorité de 3 ans.

Colonne *e/* 44 enfants (20.2%) ont une avance d'intelligence d'un an.

Colonne *f/* 7 enfants (3.2%) ont une supériorité d'intelligence de 2 ans.

Colonne *g/* Un enfant a une supériorité d'intelligence de 2 ans et 9 mois.

Cette échelle prouve que la grande majorité des enfants examinés sont d'intelligence régulière c'est-à-dire qu'ils ont l'intelligence de leur âge.

Le graphique II. est une énumération des enfants normaux et anormaux selon leur âge.

Colonne A/ Enfants normaux, qui ont un retard d'intelligence d' 1 an ou une supériorité d' 1 an : 166, 76·20/0.

Colonne B/ Enfants normaux, plus faibles avec un retard d'intelligence de 2 ans (23, 10·60/0).

Colonne C/ Enfants arriérés, avec un retard d'intelligence de 3 ans : 4, 1·80/0. Cela semble prouver que les enfants débiles forment une partie de 1·80/0 des élèves réguliers.

Colonne D/ Enfants d'une intelligence supérieure de 2 ans : 21, 9·60/0.

Colonne E/ Enfants subnormaux, d'une supériorité d'intelligence de 3 ans ; 4, 1·80/0. Il est intéressant de constater que le nombre des enfants arriérés et celui des subnormaux est équivalent.

Discussion.

Mme Martos n'approuve pas toutes les modifications qui ont été faites durant ces recherches d'intelligence. Si l'exécution de certain «test» est trop facile ou trop difficile pour les enfants hongrois, il faudrait selon elle, noter les différences remarquables en tant que faits intéressants propres à servir dans la comparaison des résultats des recherches d'intelligence faites dans les différentes nations.

Elle n'approuve pas la transposition des épreuves d'une année sur l'autre soit en avant, soit en arrière ; car de cette façon on pourra commettre des erreurs en ne remplaçant pas l'épreuve éliminée par une épreuve équivalente au point de vue psychologique. Par exemple, une épreuve ayant pour but d'examiner le jugement pourrait se trouver placée par une autre destinée à examiner la mémoire, et vice versa. On arriverait facilement à qualifier un enfant faussement. Selon l'avis de *Mme Martos*, la méthode de Binet-Simon peut être considérée comme une méthode internationale à laquelle il n'est permis de faire que des modifications inévitables telles que les changements d'appellations locales. Ainsi au lieu de «la Seine» nous dirons à l'enfant hongrois : «la Tisza» ou «le Maros» ; le roi de Hongrie au lieu du «Président de la République», etc.

M. le Docteur G. Révész trouve également la transposition des tests à un autre âge très discutable, parce que, de la sorte, il est impossible de faire la comparaison entre les résultats obtenues par les divers examinateurs. Avant de continuer les examens sur une plus grande échelle, il trouve nécessaire de faire la révision des tests. Autant que possible, dit-il, il faut rendre ces tests

universels. Il énumère ensuite les critères des bons tests. Il propose d'en faire de nouveaux se rapportant à la volonté, au jugement, etc. Pour compléter la série des tests, M. Révész en propose quelques uns pour l'examen de la personnalité et de la subnormalité.

M. E. Révész a fait des épreuves d'intelligence avec les tests de Binet-Simon dès les années scolaires 1909—1910 et 1910—1911. Les résultats de ces recherches correspondaient en partie à ceux de M. Éltés; d'autre part, il y avait de petites légères différences et même parfois des résultats entièrement opposés à ceux du rapporteur. Il conclue de ces résultats que les tests de B. et S. sont en général très faciles; mais que dans chaque groupe d'un certain âge il y a au moins une épreuve qui convient à un âge plus avancé et que dans chaque série, il y a des questions qui sont tirées du programme de la classe ce qui les rend impropres à la mesure de l'intelligence.

M. Nagy n'accepte pas la proposition de M. G. Révész de faire des tests égaux pour toutes les nations. Les tests de Binet-Simon ont été faits pour mesurer l'intelligence des écoliers dans un but pratique, savoir pour la division des élèves d'une même classe selon leur degré d'intelligence, et pour le groupement des enfants *criminels*.

Il s'en suit qu'il faut faire quelques modifications aux échelles de Binet et de Bobertag selon les diverses nations et même pour la qualification des enfants des villes et de ceux des campagnes. Il accepte donc l'avis de M. Éltés, pour la modification des tests de Binet.

Pour juger si les modifications de M. Éltés sont justes ou non, il faut s'en tenir à ses résultats. S'ils sont bons, la méthode l'est aussi. Les résultats des examens de M. Éltés sont conformes à ceux de Binet-Simon et Bobertag quant à la proportion entre l'intelligence régulière, arriérée et hypernormale; c'est pourquoi il accepte les modifications de M. Éltés pour qu'elles soient la base des futurs examens, bien qu'il ne regarde pas ces modifications comme étant définitivement fixées.

M. le Docteur Ranschburg, apprécie tous les désirs de M. le Professeur Révész. Malheureusement l'idée de l'intelligence n'est pas encore définitivement déterminée et moins encore l'idée de l'intelligence absolue, de celle qui est indépendante de l'instruction. Et si nous donnions à présent la définition de l'intelligence et si nous trouvions les tests fixes propres à la mesurer, il est vraisemblable que notre détermination ne serait pas acceptée par tout le monde, non plus que les tests composés dans ce but. On ne peut pas traiter cette question aussi théoriquement que cela. Il en est de même des qualités universelles et fondamentales, pour

l'examen desquelles nous n'avons que très peu de tests. Toutes les questions de psychologie devraient être résolues pour parfaire cet ouvrage et ce siècle même n'y suffirait pas.

La mesure de l'intelligence est une question pratique et elle a pour but la réalisation d'un besoin pratique. Bien que l'idée de l'intelligence ne soit pas encore déterminée, «l'intelligence» existe quand même et l'idée générale en est partout à peu près semblable.

M. Ranschburg rapporte ensuite que le laboratoire psychologique de l'Etat s'occupe momentanément de l'examen des tests pour définir «le profil d'intelligence» composé par le psychologue russe : Rossolimo. Ces tests ressemblent mieux à ceux que *M. G. Révész* désire, car ils s'appliquent à mesurer les qualités fondamentales avec des procédés très simples.

M. Éltes répond à toutes les observations. Il prétend avoir agi selon l'intention de Binet en remplaçant les tests selon la nécessité. De même ont fait Bobertag, Terman et Childs, Meumann et tous les examinateurs des autres nations. En ne faisant pas de modifications, on obtient des résultats instables qui rendent impossible la comparaison avec les résultats des autres nations. Il fait observer que c'est précisément dans la psychologie expérimentale, que les résultats des autres, surtout ceux des étrangers sont à employer avec beaucoup de prudence. Il accepte la proposition de continuer la mesure de l'intelligence sur un plus grand nombre d'enfants et après avoir reconnu par l'expérience que la modification des tests, faite d'une autre manière est plus correcte que la sienne il l'acceptera avec plaisir.

En outre, il déclare que le nombre des enfants examinés n'est pas inférieur à celui des enfants examinés par Binet et Bobertag. Seul l'Américain Goddard a examiné 2000 enfants mais les résultats obtenus par lui ne diffèrent point de ceux des autres investigateurs. L'examen de 218 enfants hongrois fournit une matière bien considérable et de laquelle on a le droit de tirer les conséquences. Il observe qu'il a fait outre ces recherches, des épreuves spéciales sur 438 enfants et qu'il a mesuré l'intelligence de plusieurs élèves des écoles secondaires, de 13 à 15 ans dont les résultats ne sont pas encore publiés. A la remarque de *M. G. Révész*, que 50% des épreuves passées sont suffisantes pour l'assignation d'une certaine épreuve à un certain âge, *M. Éltes* répond que Binet n'a jamais fixé le nombre nécessaire des bonnes réponses et qu'il parla toujours seulement de la majorité des enfants. D'après une observation que Binet a faite dans une lettre privée on peut conclure qu'il tient les nombres 55% à 90% pour justes. Bobertag exige 60 à 80% de bonnes réponses.

M. Éltes ne veut pas se borner à un nombre fixe. Des examens continuels doivent faire de la lumière sur cette question.

A l'observation de *M. E. Révész* : « Pourquoi n'a-t-il pas fait ses examens sur une meilleure sorte d'enfants, c'est-à-dire sur les enfants d'un milieu social plus distingué ? » *M. Éltes* répond qu'il a voulu faire des épreuves sur les enfants d'une classe sociale qui représente la majorité de la population.

Il a donc trouvé que les élèves des écoles rue Erdély et Bezerédy étaient les plus appropriés. Il est indiscutable que nous obtiendrons plus tard des résultats très différents ; car les enfants d'un milieu distingué donnent sans doute un autre résultat que les enfants de la campagne qui ont très peu d'intelligence, mais la méthode doit porter non sur des exceptions, mais sur la grande majorité.

Notre méthode est loin d'être parfaite mais celles des pays étrangers ne le sont pas non plus. Elles ne le deviendront qu'avec le temps. Pour que les épreuves et les règles définitives se composent il est nécessaire de continuer les examens dans un vaste cercle.

Les recherches faites jusqu'ici montrent déjà certaines différences entre les enfants de milieux variés. Et ce ne sont pas toujours les enfants des meilleures classes sociales qui ont l'avantage. « Nommer les différentes sortes de monnaie » est une des épreuves que les enfants de la classe ouvrière subissent plutôt que les enfants plus distingués. Les enfants pauvres ont plus souvent l'occasion de faire des emplettes tout seuls étant tout petits ; les enfants des familles aisées les font beaucoup plus tard.

Les épreuves au sujet du niveau intellectuel ont dévoilé un fait très intéressant. Les enfants des classes sociales aisées ont une supériorité de niveau intellectuel sur les enfants pauvres ; mais cette supériorité n'existe que jusqu'à l'âge de 8 ou 9 ans ; plus tard elle s'atténue considérablement. Cette supériorité d'intelligence est souvent effacée par l'instruction ou par l'expérience de la vie.

L'enseignement médico-pédagogique en Hongrie.

Par : *M. Fürj*, Professeur à l'École publique pour les enfants nerveux, à Budapest.

L'enseignement donné aux enfants débiles et arriérés prend un développement successif en Hongrie.

Une nouvelle institution dans ce domaine sont les écoles pour les enfants arriérés ouvertes en 1913 à Szeged et à Marosvásárhely. Avec ces deux établissements le nombre des écoles pour

les enfants arriérés est monté à la campagne à 13, et le nombre des enfants arriérés qui reçoivent une instruction spéciale est de 797.

L'instruction des aveugles est représentée par 11 établissements organisés pour donner l'instruction l'éducation et une occupation à 835 aveugles, parmi lesquels 3 aveugles-sourds-muets qui sont à l'Ecole pour les Aveugles à Budapest.

Le nombre des écoles pour les sourds-muets n'a pas augmenté cette année; mais dans les 16 établissements déjà existants 1757 de ces malheureux enfants ont été admis soit, 129 de plus que l'année dernière.

13 instituteurs ont passé l'examen de la médico-pédagogie et 31 ont suivi les cours d'admission à l'enseignement des enfants arriérés.

Mouvement de Pédologie.

La section expérimentale de la «Société Hongroise pour l'Etude de l'Enfant» a tenu sa séance de travail le 25 février 1914 sous la Présidence de M. le Docteur Ranschburg.

Le Président jette un coup d'oeil en arrière sur les travaux de la section durant les deux années dernières. *Dr. Vértes* a élaboré les travaux du laboratoire, son livre est paru sous le titre: «La mémoire du vocabulaire durant la fréquentation scolaire» dans le 3-ième volume de la «*Zeitschrift für Psychologie.*»

Le *Dr. Sz. Lázár* a communiqué ses expériences qui traitent de la manière à apprendre par coeur les formules de mathématiques? Mme *Dr. Dósaï-Révész* a fournit des données à la psychologie des enfants atteints d'insanité morale, au congrès de Pédologie, et dans le bulletin allemand: *Zeitschrift für angewandte Psychologie.*

L'oeuvre du *Dr. Ranschburg*: «La mémoire malade» a paru à Leipzig dans l'édition de Barth. L'année dernière parut également du même auteur: «*Wechselwirkungen*» etc. dans deux volumes de la «*Zeitschrift für Psychologie.*» Vient de paraître du même auteur «*Etudes psychologiques*» dans l'édition de la Société Hongroise pour l'Etude de l'Enfant.

Dr. Török a fait des recherches anthropologiques qu'il a publiées dans le Journal du Congrès et il a présenté le résultat de ses examens à la Société de Médecine.

Mme *Gáspár*, institutrice s'occupa d'un cas très intéressant d'«alexie verbale.» *M. Szondi*, praticien du laboratoire examine la conception optique des enfants normaux et anormaux.

Dr. Vértes travaille sur la psychologie du cercle des nombres jusqu'à 20.

M. *Élles* a fait des mesures d'intelligence selon la méthode de Binet et Simon.

Mlle *Dévai* a fait des expériences par la méthode des fables et M. *Ballai* a fait des recherches d'anthropologie.

M. le Docteur *Ranschburg* propose de nouveaux sujets d'études: La section doit continuer les travaux de l'examen du niveau intellectuel par la méthode de B. et S.: en se servant de la méthode de l'année 1911 (modification hongroise). Ensuite on s'occupera de la question des tests au point de vue scientifique. La section n'accepte que des collaborateurs, ayant une certaine pratique dans cette méthode.

La Musée de Pédologie a pris part récemment à deux expositions étrangères très importantes. D'abord, à la «*II-ème Exposition Internationale pour le Bien des Enfants*» à Londres. Les organisateurs de cette exposition ont invité notre Musée à exposer des jeux d'enfants faits spontanément par nos petits et des jeux fabriqués dans l'industrie. Sur cette invitation, notre Musée a exposé des objets ayant une valeur scientifique, ethnographique et des jeux artificiels. Parmi les objets exposés il y a des sabres, des poupées, et des instruments de musique.

L'autre exposition a lieu à *Leipzig* sous le titre «*L'Industrie du Livre et des Arts graphiques.*» (Buchgewerbe und Graphik.)

La section hongroise de l'exposition est représentée par les graphiques de M. *Ladislás Nagy*, traitant de la persévérance dans le travail mental et du développement des différentes manières de s'exprimer, ainsi que par les dessins des filles et garçons de *Sárköz*. Les graphiques de M. *Nógrády* représentent les types de la personnalité enfantine, les mobiles des jeux des enfants. Enfin M. *Vértes* a exposé des graphiques sur la mémoire des enfants. Outre ces objets, nous exposons toute la littérature hongroise de Pédologie.

Conférences de Pédologie au Séminaire pédagogique à Budapest. Au cours de l'année scolaire 1913—1914 M. *Nagy* a prononcé des conférences de Pédologie dont voici les titres: I. L'école de l'Ermitage à Bruxelles. II. Aspirations nouvelles dans le domaine de la pédologie. III. Le développement des différentes manières de s'exprimer. IV. Sur les jeux des enfants.

M. *Révész* a fait des conférences aux cours pédagogiques traitant de «*La psychologie de l'âge enfantin.*»

Figyelmeztetés. Az alapszabályok értelmében a tagsági díj beküldését kéri a pénztáros.